

Paco kaj milito: Libraro pacifisma, 6

Presa Esperantista Societo : Pacifisto

Paris; FRA 1907

Signatur: 707042-B

Barcode: +Z103872905

Zitierlink: <http://data.onb.ac.at/rep/1001E1E1>

Umfang: Bild 1 - 210

Nutzungsbedingungen

Die Österreichische Nationalbibliothek macht an diesen Inhalten kein eigenes urheberrechtliches Verwertungsrecht geltend. Sie erklärt sich insofern auch mit einer Nachnutzung dieser Inhalte in der abrufbaren Qualität ausdrücklich einverstanden. Dies gilt auch für die Verwendung dieser Inhalte in Online-Foren, Blogs und in Social-Media-Kanälen wie Facebook, Instagram, Pinterest etc.. Unabhängig davon sind allenfalls bestehende Rechte Dritter an den Inhalten vor jeglicher Nachnutzung vom Verwender individuell zu klären.

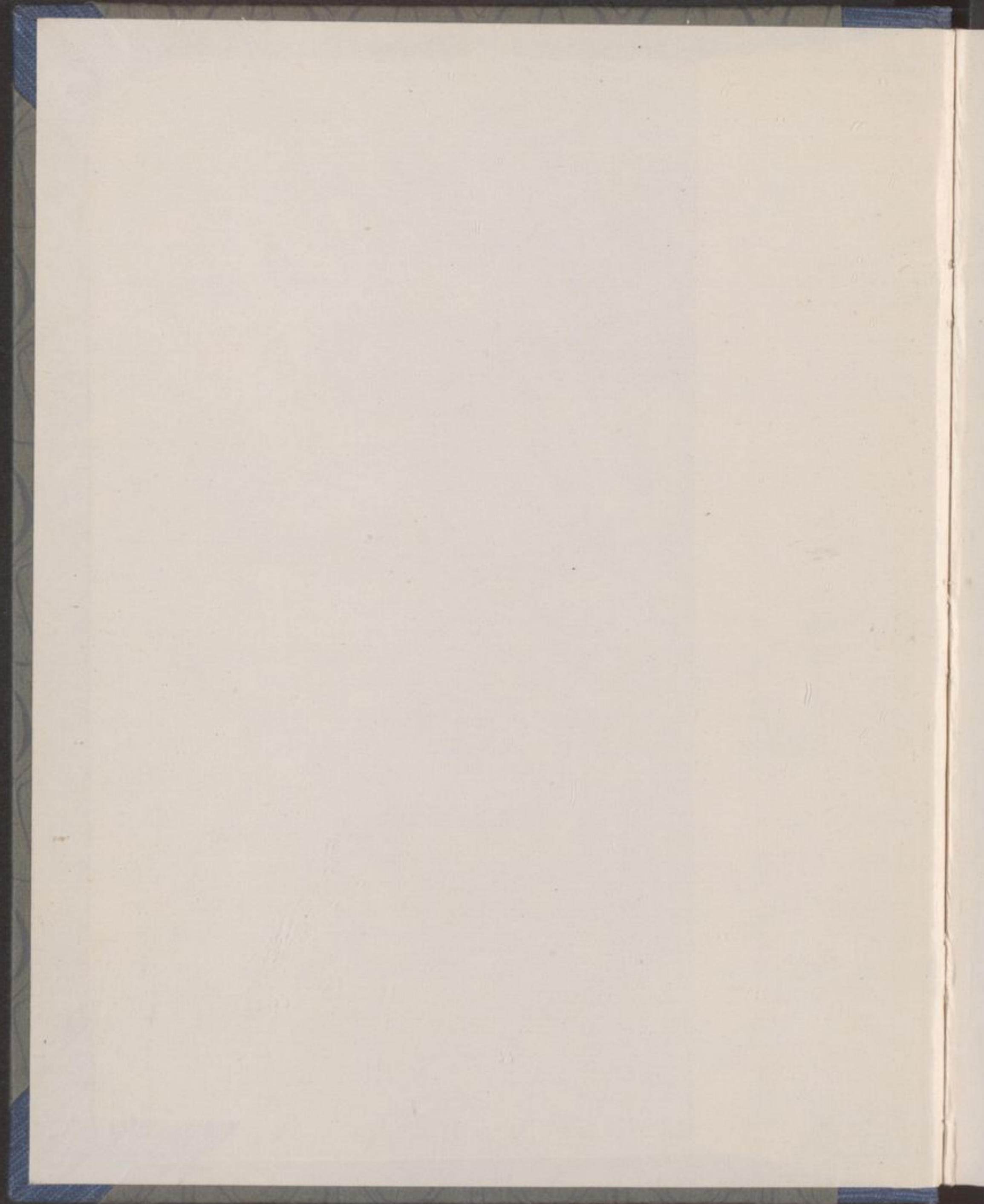
Bei einer Nutzung unserer Inhalte ersuchen wir um die Angabe eines Bildnachweises (Titel, Datierung und weitere verfügbare Beschreibungen) und um eine Quellenangabe (Zitierlink aus [Portal] und der Verweis "[Portal]/Österreichische Nationalbibliothek"). Für Postings auf Facebook oder Instagram ersuchen wir um Verlinkung des entsprechenden Accounts der Österreichischen Nationalbibliothek.

Österreichische
Nationalbibliothek

707.042-B

Esp-

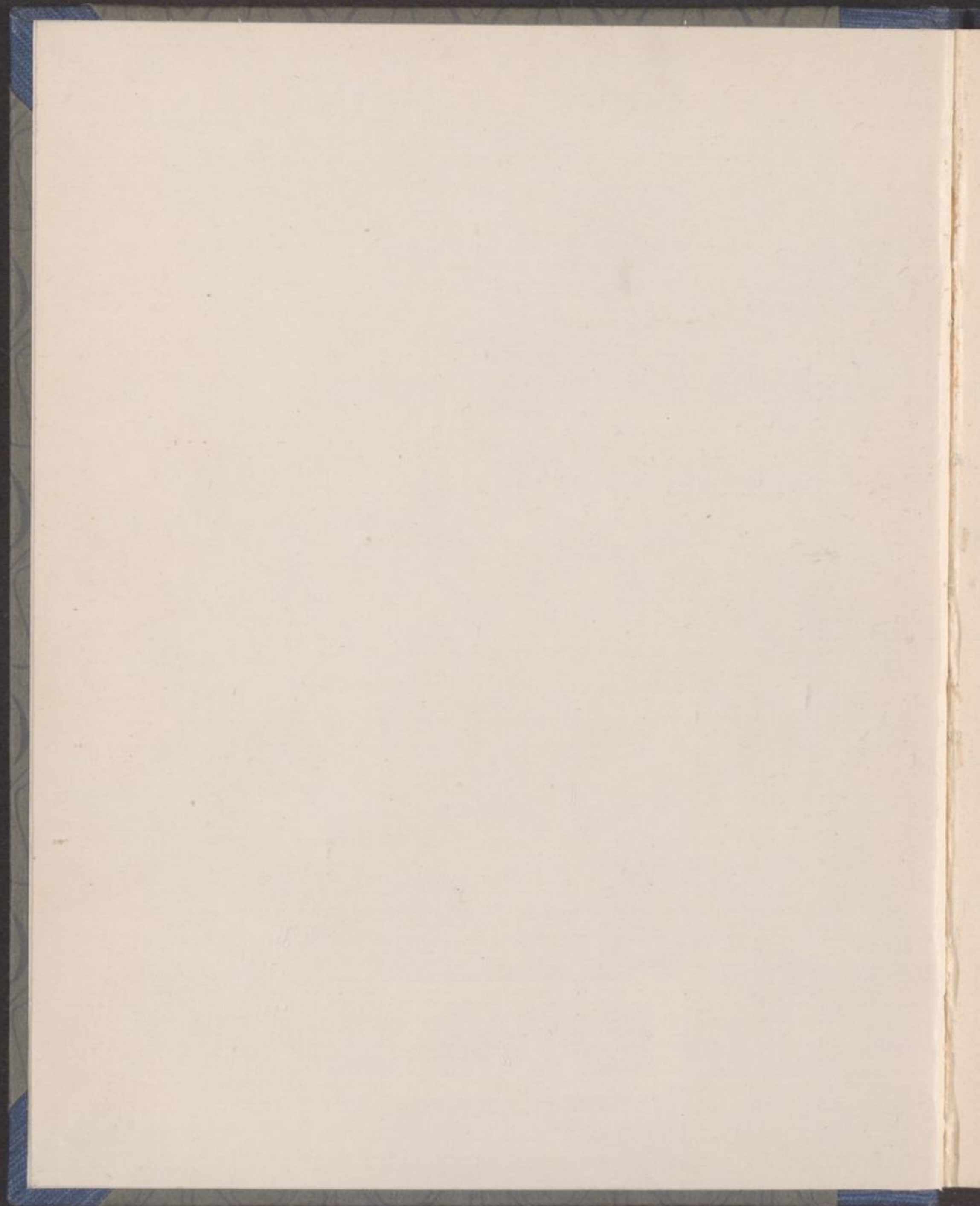

ÖNB

+Z103872905

Libraro Pacifisma, N° 6
ELDONATA DE LA SOCIETO « PACIFISTO »

Profesoro CHARLES RICHET
prezidanto de la Franca Societo de Arbitracio inter Nacioj

Paco kaj Milito

EL FRANCA LINGVO KUN PERMESO DE L'AŬTORO
TRADUKIS

Doktoro VALLIENNE

PARIS
PRESA ESPERANTISTA SOCIETO
33, Rue Lacépède, 33

1907

707042-B

Pa

*De tiu ĉi libro oni presis dek numerigitajn ekzemplerojn
sur luksa papero.*

PACO KAJ MILITO

I

La faktoj tiel rapide progresas en la sociala kampo, ke ofte ili antaŭiras la priokupojn de la filozofoj. Pro tio, la pacema movado, kiu de kelkaj jaroj tre larĝe vastiĝis kaj ankoraŭ pli larĝe baldaŭ vastiĝos, ne estis multe kuraĝigata de la filozofio. Nur la politikistoj kaj la filantropoj jam komencis kaj nun daŭrigas ĝian antaŭenpuŝadon.

Certe mi ne forĝesas ke pensuloj kiel Leibnitz kaj Kant, kaj mi citas nur la plej famajn, favore parolis pri la seninterrompa paco ; tamen oni estas devigata konfesi ke ĝenerale la psikologio ne sufiĉe interesiĝis je tiu demando. Ĉu pro malpenemo, ĉu pro dubeco ? Ja, tio estas negrava. De ĉiuj lokoj devenas la progreso ; kaj estas malmulte interesa la kono de ĝiaj kreintoj.

Sed hodiaŭ la demando pri la paco kaj la milito en la homaj societoj tiel forte stariĝas, ke ĝi aperas kiel la plej grava el la socialaj problemoj : do decas, ke oni ekzamenu la sciencajn fundamentojn, sur kiuj estas sidigeblaj la opinioj.

Oni ne kredu, ke ĉi tie ni diskutos la demandon senpartie. Jam de longa tempo estas elfarita nia konvinko. Je multaj cirkonstancoj, en multe da lokoj, ni defendis la rajtojn de la paco. Tamen ĉi tie, por ĝin subteni, ni alvokos nek kortuŝaĵojn, nek socialajn aŭ politikajn motivojn. Nur ni penos serĉi ĉu la seninterrompa paco estas ebla kaj ĉu ĝi estas dezirinda, laŭ la psikologia konstitucio de l' homo kaj de l' homaj societoj.

II

Kia ajn estas la morala teorio, kiun oni akceptas, estas certe ke oni ne povas elpensi sistemon, kiu ne zorgas pri la feliĉeco de la plimulto. Moralo, laŭ kiu la plimulto de la homoj estus malfeliĉa, estas absurdo tiel evidenta, ke ĉiu pruvo de la mala propono ŝajnas vere senutila.

Pri la progreso, pli-malpli paralela je la moralo, oni povas ĝin difini : la plibonigo de materiaj kondiĉoj inter la homoj ; alidirite, malpli da mizeroj, da malsanoj, da larmoj. Sed la malvirtoj, kaj ni komune nomas per tiu vorto la ludon, la diboĉon, la ebriemon, la ŝtelon, la mensogon, la mallaborem, posttrenas post si mizerojn, malsanojn kaj larmojn : do, kiel konsekvenco, la plibonigo de materiaj kondiĉoj rilatas kun la individua progreso morala. Do societo ia progresadas kiam la sorto de ĉiuj el ĝiaj anoj estas malpli dolora hodiaŭ ol hieraŭ, kaj kiam ĝi fariĝos ankoraŭ malpli dolora en la venonta tago.

Ni imagu societon, en kiu ĉiu ano estas feliĉa, kaj tiel bone faritan, ke, dank' al la akiroj ĉiam progresantaj de la scienco, tiu feliĉo kaj tiu bona vivmaniero estas pligrandiĝontaj ĉe ĉiu generacio : ni tiel estos difinintaj societon kiu progresadas.

Ni supozu la malon, tio estas societon en kiu de tago al tago la homoj estas pli mizeraj, pli suferantaj la soifon kaj la malsaton, pli mortigitaj de la malsanoj, pli malkapablaj penetri en pli profundan konon de l' universo : tia societo malprogresas.

La necesa konkludo estas do, ke oni devas celi la kreon de feliĉa societo. Tia devas esti la programo de ĉiu regnano, la espero de ĉiu regnestro.

III

Gis nun ekzistas neniu malkonsento, kaj neniu estas ebla, ĉar tiuj veraĵoj estas evidentaĵoj per si mem. Ne troviĝas teoriisto, kiu revas tiun strangan idealon : la malfeliĉon de la plimulto.

Sed la necerteco komencas, kiam oni volas precizigi kiaj estas por la homoj la aĵoj feliĉigaj aŭ malfeliĉigaj.

Unuavide oni tuj komprenas, ke la militstato estas mal multe inda por plivastigi sur la tero la feliĉecon.

Buĉadoj sur la batalkampo, miloj da homaj vivoj falĉitaj en sia floriĝo, kruelegaj suferoj de mortantoj, detranĉoj, elartikigoj, senmembrigoj ; neripareblaj funebroj en la familioj, la patroj plorantaj la filojn, la edzinoj siajn edzojn ; danĝeregaj epidemioj kunirantaj kun la armeoj, tifuso, pesto, ĥolero, disenterio, kiuj faras pli da viktimoj ol la kuglaroj kaj la bombardoj ; urboj atake kaptitaj aŭ suferantaj longajn sieĝojn ; militkaptitoj trenataj laŭlonge de vojoj aŭ konsumiĝantaj en infektaj kaze-matoj ; vilaĝoj bruligitaj, rikoltoj tute difektigitaj, pontoj detruitaj ; malŝparego dum kelkaj horoj de fortoj multpenade amasigitaj, rabado, fruktrabo, ŝteloj kaj malvirgigoj ; neesprimeblaj suferoj pro la malvarmo, la malsato, la varmego, la fortuzo ; kortuŝegoj de batalantoj, stertoroj de agoniantoj, ĝemadoj de vunditoj, maltrankvileco de du nacioj, kies ĉiuj filoj estas ĉiuminute minacataj de terura morto ; unuvorte vastega kriado de malespero supreniranta ĝis la ĉielo : — jen estas la bilanco de la suferoj altruditaj de la milito dum la militado.

La malbonaĵoj ne estas malpli gravaj dum la paco. La impostoj ĉiutage pli pezaj ; la protekta sistemo, senpera konsekvenco de la milito, pligrandiganta la elspezojn de la vivo, sekve iganta ĝin pli mizera ; la minacanta bankroto ; popolamasoj tutaj kiel Alzaco-Loreno, kiel Finnlando, kiel Polujo, kiel Armenio, tolerantaj la leĝon de malamegita venkinto ; la deviga milita servo, eble la plej kruela el ĉiuj suferoj de la milito, elpreninta el la plugilo, el la metiejo, la bonfartajn kaj laboremajn junulojn, por ilin kondamni al du aŭ tri jaroj de sklaveco ; ĉiuj spiritaj kaj materiaj fortoj de granda popolo deturnitaj for de la akiro de la vero ; jen estas la bilanco de la milito dum la paco. Ĝi ne estas malpli malaminda.

Sed oni povas pretendi, ke tiu juĝo estas supraĵa ; do se oni volas ne esti maljusta, oni devus kontraŭmeti kontraŭ ĉiuj tiuj malbonaĵoj de la milito, kiujn neniu kuraĝas nei, la bonaĵojn, kiuj povus eliri el ĝi. Kontraŭ la doloro de la venkito, oni devas meti la ĝojon de la venkinto.

Tio certe estas valora, sed tre malmulte. Car la triumfo de la venko, kiam eĉ ĝi estus grandega, ne sufiĉas por kompensi la kruelecon de la malvenko. Konsiderante batalon, en kiu la venko ne ŝanceliĝis eĉ unumomente, ni imagas, ke la tuta malhumileco de Austerlitz'aj venkintoj ne estis kapabla malaperigi la malesperon de la venkitoj, kaj ke la altrangoj, ordenoj, honoroj, kiuj pluvis sur la venkantan armeon, metitaj en pesilo, ne povus kompensi la grandegan malfeliĉon de la premegita armeo.

Eĉ en la triumfinta militistaro vidiĝis vunditoj kaj mortintoj. Eĉ ĉe la venkintoj, kiom da larmoj !

Kiom da krucoj de la Honora Legio estas necesaj por kompensi la morton de infano ? Ni supozu, ke ia familipatro havas dek filojn en la armeo. Ĉu li oferos nur unu el ili por ke la naŭ ceteraj, ĉiuj naŭ ceteraj, estu ordenumitaj sur la batalkampoj ? Tia tamen estas la farmaniero de popolo, kiu, por donigi al kelkaj inter siaj filoj iom da milita gloro, sendas aliajn al certa pereco.

Sed kio do okazos se, anstataŭ batalo simila al la Austerlitz'a, en kiu la venko kvankam glorega estis preskaŭ facila, ni konsideras aliajn batalojn necertajn, en kiuj la perdoj estis egalaj en ambaŭ armeoj, kiel Eylau kaj Leipzig ; kaj aliajn ankaŭ en kiuj, kvankam li venkis nediskuteble, tamen la venkinto suferis terurigajn perdojn, kiel apud Waterloo kaj Sedan ; aŭ ankaŭ tiujn batalojn senglorajn kvankam tre mortigajn, senĉesajn, daŭrantajn dum monatoj, dum jaroj (ekzemple : Hispanuja, Dektrijara militoj) ; aŭ tiujn longajn militojn, kiel la Krimean, en kiu la malsano kaŭzis dudekfoje pli da perdoj ol la pafaro de la malamiko. Tiam vere la ĝojo de venkintoj kaj de

postvivantoj aperos kiel tre malŝatinda profito, vidpunkte de la ĝenerala feliĉo, komparite kun la vastega malespero.

Pri la materiaj kompensoj alportitaj de la venko, ili estas bonfaroj tre malmulte valoraj, se oni ilin komparas kun la suferoj toleritaj de la venkitoj. Je 1871 Francujo estis devigata pagi al Germanujo kvin milojn da milionoj. Ĉu la ĝojo sentita de la Germanoj, kiam ili ricevis tiun akiron, estas kompensita de la sumo da laboro, da mizeroj, da suferoj, kiujn Francujo devis, kaj devos dum multaj generacioj altrudi al si, por pagi tiun militan ŝuldon? Ne estus malfacile pruvi, ke la impostaro de germanaj depagantoj ne malpligrandiĝis eĉ de unu duon-pfenigo post tiu trompema pluvo da ormoneroj. Kaj ni scias, kiel multe tiu afero pezis kaj pezas ankoraŭ sur Francujo.

Do (neniu dubas pri tio), vidpunkte de la individua feliĉo, la milito alportas pli da malbonaĵoj ol da bonaĵoj; kaj estas teruriga la senegaleco.

Oni povas kompari la militon kun epidemio. La pesto ataku la loĝantojn de ia urbo kaj frapu sennombrajn viktimojn; eble troviĝos sprituloj, kiuj certigos ke, post kalkulo, tiu malbonaĵo estis utila. Okazis gravaj heredaĵoj; oficoj fariĝis liberaj, kaj tio tre ĝojigis la novajn okupantojn; iaj industrioj prosperis (marmoristoj kaj florvendistoj); kuracistoj, kiuj montriĝis tre sindonemaj, ricevis kelkajn flatajn rekompensojn; kelkaj sentaŭguloj pereis... Mi ne scias kion oni povus trovi ankoraŭ por aldoni. Sed ŝajnas, ke tiuj argumentoj ne estas gravaj; kaj la bonfaroj de epidemio, same kiel la ĝojoj de la milito, nur montriĝas al ni kiel petolaĵoj de spritulo.

Ni lasu tion. Ekzistas kontraŭparoloj malpli ridindaj, al kiuj dece oni devas respondi.

IV

La milito, oni diras kelkfoje, certe enhavas tujan malbonon : sed tiu tuja malbono, kvankam grandega, tamen posttrenas post si gravegajn utilojn.

1^e Ĝi plialtigas tre alten la individuan indecon, la kuraĝon kaj la sindonemon de homo al liaj samlandanoj. Ĉie ĝi inspiras la plej noblajn virtojn.

2^e Ĝi konservas la superemon inter nacioj, tiun vivigan superemon, sen kiu ne ekzistas progreso. La absoluta certeco al la paco naskus la putriĝon kaj la malnobliĝon de ĉiuj samnacionoj.

V

Ke ekzistas *militaj virtoj*, neniu intencas nei. La ofero de la vivo por la savo de ĉiuj estas la plej nobla el homaj sentoj ; kaj edukado vere milita celas al la pligrandigo de io komparebla al tio, almenaŭ de la kuraĝo, de la malŝato pri danĝeroj kaj pri laciĝoj. Jes ; tio estas evidenta.

Ni rimarkigu tamen ke la milita heroeco okazas nur dum la militado, sed tute ne dum la paco. En pactempo, la regimenta vivado, tiel por la soldato kiel por la oficiro, postulas nenian heroan oferon ; aŭ prefere tiu ofero fariĝas tute alimaniere ol per atakoj, antaŭeniroj sub la kuglaro aŭ rapidegaj rajdadoj. En paco nenio simila okazas : oni devas fari senglоре sian metion de instruisto, de kalkulisto, de administristo, obei siajn estrojn, komandi malsuperulojn, por tedegaj laboroj, en kiuj okupas la tutan lokon la zorgo pri la uniformportado, la respekto al la hierarkio, la observado de regularoj eĉ la plej ridindaj, tre malutilante al la individuaj energio kaj iniciato.

Mi ne pretendas, ke en tiuj okupetoj ne troviĝas materio por tre altaj kaj tre firmaj virtoj. Oficiro, kiu en pactempo bone faras sian devon de instruisto, estas certe modelo sufiĉe alta de homaj inteligenteco kaj moraleco.

Se li konsideras tre grava sian rolon de edukisto ; se li penas aliformigi sian regimenton en veran kaj sanan familion, moderigi la severecon de regularoj per patraj konsiloj, observadi senĉese la moralan konduton de siaj viroj, ilin instrui pri la amo al la patrujo, al la justeco, al la vereco per ekzemploj kompreneblaj de la plej seninteligentuloj, tia oficiro meritas la estimon kaj la respekton de ĉiuj : kaj tia metio estas nek komuna nek malŝatinda.

Pri la soldato, li fariĝas lernanto kaj nenio plie.

Aliformigi la militistaron en lernejon de moraleco kaj de patriotismo kaj devigi la dudekjarajn junulojn al la trairado tra la regimentlernejo, antaŭ kiam ili eniros en la aktivan vivon, tie kuŝas ideo, kiu eble estas defendebla. Sed ni tre malproksimiĝas el tiu preparado al la milito, kiu estas hodiaŭ la rolo de la militistaro en pactempo.

Kolekti dudekjarajn junulojn por ilin devigi al ia solidareco, por plifini la edukitecon de plej malkleraj, por ilin instrui pri la egaleco kaj la justeco, per ia disciplino patra kaj samtempe severa, tio havas kelkajn utilojn ; mi ne malkonsentas. Sed tia institucio, pli-malpli simila al la estmaniero de la svisa milico, neniel rilatas kun la nuna militista rego.

Car oni ne devas iluziiĝi. Tiu moraliganta regimento kun siaj lernantsoldatoj kaj sia patra kaj justa profesoroficiro, estas fantazia pentraĵo pli teoria ol reala. Ja, la viroj, kiuj iras en la regimenton, ne pliboniĝas, vidpunkte de la individua moraleco.

La regimento ne estas lernejo de ĉasteco, de sobreco, de vereco, de malprofitemo. Mi atestigas pri tio ĉiujn, kiuj pasis tra ĝi.

Oni do ne povas defendi la principon de la militarismo,

pretendante ke ĝi estas necesa, kiel granda lernejo de moraleco kaj de disciplino ; ĉar praktike la regimento aperas kiel afero tute alia : kaj, fakte, ĉu en Francujo, en Germanujo, en Anglujo, en Italujo, ĉu dum la dudeka aŭ dum la antaŭaj jarcentoj, la militistaro pli similas lernejon por malnobliĝo ol por nobliĝo morala.

Ni konkludas, ke en pactempo la militistaro estas institucio, kiu malbonformigas la moralecon de la lando, kaj ke por fari ĝin alia, bezone estus ĝin aliformigi tiel profunde, ke tiu nova institucio tute malsimiliĝus la nunan militistaron.

Cetere, ĉu ne estus iom absurda la principo de armeo ekskluzive paca ? Militistaro estas maŝino organizita por la milito. Se ne, ĝi estus sensencaĵo ; kaj neniu intencas defendi la ekziston de armeo, kiu neniam devus batali.

VI

Tiam restas la militempo. Ĉu vere la milito plialtigas la plej altajn virtojn de l' homo ?

Tre decide mi ne kredas tion. En tiu momento mem ni havas la dolorigan kaj terurigan vidaĵon de du armeoj, kiuj rapidas unu al alia kun sama kuraĝo. Rusoj kaj Japanoj freneze alkuras morton, liverante ekzemplojn de nevenkebla kuraĝo. Malofte la maltimo al la morto tiel alten supreniris. Sed kvankam estas granda mia respekto al tiuj plendinduloj, mi ne povas imagi, ke tiu frenezo, tiu persisteco, estas la supraĵo de la homaj virtoj. Ĉu la tuta homa idealo devas konsisti el tio : sentime rapidi al aliaj homoj, penante mortigi kiel eble plej multe da ili ?

En tiaj kondiĉoj la antikvaj Japanoj, kiuj malfermis sian ventron antaŭ siaj amikoj, deklaminte belan versaĵon aŭ spritan sentencon, montris superan idealon ; ĉar ili sin mortigis tute

simple, ne penante mortigi antaŭe aliajn homojn. Mi admiras, kiel decas, la kuraĝon de la lupo, kiu sin ĵetas sur vivantan akiron kapablan sin defendi kaj redoni baton interŝanĝe de alia bato ; sed tiu kuraĝo ne ŝajnas al mi ekzemplo proponota. Oficiro montru al siaj viroj krutan fortikaĵon provizitan je feraj pinto-plenaj fadenoj, kovritan per kanonoj kaj per pafiloj, kaj tiam li diru al ili : « Iru ! ». Mi opinias tre bela la kuraĝon de tiuj malfeliĉuloj, kiuj ne ŝanceliĝante supreniras por ataki. Sed mia admiro por tia heroeco estas modera ; ĉar malantaŭ tiu tre granda kuraĝo mi ekvidas vastegan arbaron da malsaĝaĵoj kaj da malamoj.

Kial cetere proklami tiun pratempan ideon, ke la maltimo al la morto estas la maksimumo de la virto ? Kiom malnobla la timo al la morto, tiom rajta montriĝas la amo al la vivo. La malestimo al la danĝero estas virto nur kiam ĝi aperas kiel triumfo de la volo aŭ de la pasio kontraŭ la instinkto al la konservado. En si mem ĝi havas neniun meriton. Ĝi fariĝas supera nur pro la motivo, kiu ĝin naskas. La grandvojaj rabistoj, la krimuloj, la ŝtelistoj, la mortigistoj riskas sian vivon ĉiumomente ; sed tiu kuraĝo, kvankam reala, ne sufiĉas por ke mi proklamu ilin herooj. La heroeco supozigas kuraĝon uzatan por nobla kaŭzo. Kiam Kserkseso aŭ Aleksandro aŭ Cesaro aŭ Napoleono kondukas al la morto milojn da viroj, tiuj bonuloj, kiuj oferas al la estro sian ekziston, inspiras al mi pli da kompatemo ol da admiro. Mi opinias tre bela ilian maltimon, sed mi bedaŭras, ke tiuj kuraĝuloj returnen irinte ne atakas la tiranon mem, kiu ilin mokas, anstataŭ konsenti por li sian mortigon.

Sekve la eco de kuraĝo estas virto, sed virto kiu povas esti pli-malpli bone uzata. Cetere ĝi montriĝas tute komuna. Tre malofte oni vidas malkuraĝajn soldatojn ; kaj la profesia kuraĝo de ministoj, de fiŝkaptistoj, de kuracistoj, de flegistoj, de pum-pilistoj, de policianoj, de magistratoj, de inĝenieroj estas tiel

komuna, ke ĝi ne meritas grandegajn laŭdojn. Ne, vere ! Mi ne multigos la gratuladojn kaj la aplaŭdojn, ĉar kuracisto dum epidemio ne forlasis sian postenon, ĉar pumpilisto sentime alkuras al brulado, kvankam li riskas la bruligon de sia vizaĝo. Tamen mi parolas ne pri heroeco servanta malbonan motivon, sed pri heroeco utila, savanta homajn ekzistojn.

La milito pligrandigas la kuraĝon : tio estas konsentita. Sed flanke de tiu virto, kiun ĝi naskas, kiom da malbonaj instinktoj ĝi elĉenigas ! Joseph de Maistre, unu el la laŭdegantoj de la milito, diris, ke la juna heroo restas humana sur la batal-kampo kaj meze de la buĉado. Bela frazo, kiu bedaŭrinde estas nur frazo. Vere, la juna heroo, kiu riskas senzorge sian vivon, kompatas malmulte pri la vivo de sia malamiko. Se oni volus rakonti ĉiujn militajn kruelaĵojn, kiujn la historio kolektis, de la antikvaj ĝis la nunaj epokoj, oni amasigus unutonan serion da sennomaj teruraĵoj.

Komence de la milito kontraŭ Ĥinujo, antaŭ ne longe, ĉu la germana imperiestro ne diris al siaj soldatoj : « *Neniam pardonon !* » Ĉu tiu sovaĝa ordono ne estis plenumata ? Kiom da Ĥinoj oni militkaptis ? Neniam estis farita la kalkulo de tiuj kaptitoj, pro tiu sola motivo, ke oni ne faris kaptitojn. La rusaj soldatoj amuziĝis, alligante Ĥinojn duope per iliaj longaj harligoj, kaj poste ilin ĵetante en la riveron Amur, por ĉeesti al la vidaĵo de tiu pentrinda dronigo. Tiuj faktoj estas tre konataj ; kaj oni ne penis ilin malkonfesi, ĉar oni ne vidis en ili malaprobindan agon.

La spiritstato de honesta kaj nedanĝera vilaĝano, kiam li iras al la milito, kiam oni metis en liajn manojn bonan pafilon, fariĝas tiu de sovaĝulo ; li fidis nur al sia forto, ĉiam estas preta ĝin trouzi, kaj eĉ metas sian fierecon en tiun trouzon. Tie kuŝas la vera milita sento, la kulto al la forto, prefere eĉ al la perforto. Ekzistas neniue armeo, kiu ne rabas. En amika lando, ĉu ne estas juste, ke la batalantoj estu rekompensataj pro siaj

laboroj kaj pro siaj danĝeroj? En malamika, kompreneble, malpli ankoraŭ da konsciencduboj.

La spiritstato de militanta soldato aperas, el tiu vidpunkto, kiel tute speciala. Li montras kuraĝon kaj riskas sian vivon; tie kuŝas lia devo de soldato. Sed esti humana, respektama al la aliula posedaĵo estas alia afero. Oni parolu pri la armeoj de Cezaro aŭ de Napoleono, de Gustavo-Adolfo aŭ de Cortez, 'a ekzemploj de kruela sovaĝeco montriĝos tiel multaj, ke oni nin liberigos de ĉiu citado. La viro armita fariĝas vera sovaĝa besto. « *Væ victis!* » jam diris la antikva Brenno, nia prapatro, al la romaj senatanoj terurigitaj. Malfeliĉo al venkitoj! jen estas la vera leĝo de la milito; kaj tiu malhumana sento trairas la vicojn de la tuta armeo kun la malhumileco de la venko.

Estas esceptoj: oni povus citi kelkajn vere superegajn. Sed tiuj esceptoj, anstataŭ ĝin kontraŭdiri, certigas kontraŭe tiun evidentan fakton, ke la militanta soldato fariĝis nesentema al la suferoj kaj al la malfeliĉo de aliaj homoj.

Oni ankaŭ ofte citas la solidarecon, kiu kunigas la batalantojn; kaj mi scias, ke oni povus rakonti kortuŝajn historiojn kaj multajn belajn kaj noblajn ekzemplojn. Sed kiom da faktoj, en kiuj ĉefas nur monstra egoismo, oni povus alporti! Kiom da indiferenteco, da senzorgeco antaŭ la doloro aŭ la morto, je kiu oni ĉeestas sen kortuŝeco, sen kompatato, pensante nur al si. Oni havus tro por fari se oni devus kompati ĉiujn, kiuj falas. Farinte la bilancon, oni vidas, ke la sumo de nekompatema egoismo terure superas la sumon de memforgeso kaj de sindonemo. Pri tio oni estos tre rapide konvinkita, kiam oni estos vidinta kiamaniere vivas kaj pensas la viroj dum la grandaj manovroj, en plena paco tamen. Ĉiu por si: jen estas la unua kaj sola regulo; kaj se ĉi tie kaj tie aperas kelkaj faktoj de solidareco, ili troviĝas dronigitaj en la vastega fluado de senkompata egoismo, kiu ĉion subakvigas.

En milittempo ĉia disciplino malaperas; la fakto estas

nenebla. Oni divenas kion faras viroj armitaj, ĉu venkinte, ĉu venkite, kiujn en pactempo apenaŭ kun multa penado detenas la disciplino ; ĉiuj sangecaj instinktoj de la besteco elĉeniĝas, kaj la tuta heredaĵo de barbareco, lasita de niaj prapatroj, tiam reaperas laŭ sia tuta fortenco.

Precipe kontraŭ la malfortuloj. Bando de soldatoj, provizitaj de bonega militilaro, ne agos kontraŭ enlandanoj, nur armitaj per bambuoj kaj sagoj, pli humane ol la kruelaj kunuloj de Cortez kaj de Pizarro. Ĉiuj koloniaj militoj estas la terura vastigo de tiu psikologia leĝo, nome ke la homo, kiu ne sentas plu ian jugon, trouzas sian forton, kiam li havas la forton.

Kredi, ke ĉiuj tiuj malnoblaĵoj, krueleco, bruteco, malvirgigo, avideco, faras moralan edukadon superan, apogeon de nia civilizo, estas vere funebra petolaĵo.

Do se oni starigas la komparan bilancon de sentoj, kiujn naskas la stato de milito, oni vidas ke, flanke de kelkaj virtoj tre realaj (maltime al la danĝero aŭ al la morto), troviĝas la floriĝo de plej malbonaj homaj instinktoj (perforto, krueleco, avideco, egoismo).

Sed ne sufiĉas, ke ni starigis tion : ĉar kelkaj verkistoj, pli-malpli konsentante la malbonajn flankojn de la militemo, pretendas ke tiuj militaj sentoj estas, ĉion konsiderinte, malpli malbonaj ol tiuj de la pacemo.

VII

Tamen esti pacema ne signifas esti senigita je kuraĝo. Jen estas veraĵo, kiun sufiĉas eldiri ; ĉar ne estas necese, ĝin pruvi. Nacio atakema kaj militema, tute armita por la milito, ne estas pli kuraĝa ol nacio pacema. La trankvila popolo Boera, farita el maldelikataj kaj malkleraj vilaĝanoj, montris, en la kruela milito, en kiu ĝi perdis sian sendependecon, la plej altajn virtojn

militajn. Kaj oni povus multigi la ekzemplojn de popoloj; kiuj estas samtempe tre pacemaj kaj tre kuraĝaj.

La kuraĝo ne estas ĉiam militista. Ĉu la nemilitistoj ne montris en iaj okazoj, ke ili estas kapablaj je heroeco? Ĉu oni kredas ke, ĉar li havas nek glavon, nek uniformon, nek pafilon, la nemilitisto ne trovas cirkonstancojn en kiuj li estas devigata montri kuraĝon? En societo tute nemilitista la fonto de la individua energio estas neniel sekigita. La maristo sur sia komercŝipo, la ministo en sia puto, la aerveturanto en sia korbego, la scienculo en sia laborejo, la pumpilisto meze de la brulado, havas multajn okazojn por pruvi sian maltimon.

Se la ĉefa kaj sola motivo de la milito troviĝus en la plifortigo de la individua kuraĝo, vere ni ne komprenas kial oni ne amuziĝus elĉenigante epidemiojn aŭ bruladojn, por liveri al kuracistoj aŭ al pumpilistoj la okazon de bela gesto. Estus certe lernejo de kuraĝo la urbo en kiu ĉiutage oni ekbruligus grandan fajregon, riskigante gravajn danĝerojn al virinoj kaj al infanoj, por ekzerci la maltimon de pumpilistoj. Eble la propono ridetigos. Sed oni pripensu pri ĝi. Ĝi absolute estas komparebla kun tiu de militamantoj, kiam ili donas, por defendi la militon, tiun strangan motivon, ke ĝi estas lernejo de kuraĝo.

VIII

Oni ankaŭ demandis la historion, kaj oni kredis trovi en ĝia respondo la kondamnon de pacemaj popoloj.

Oni komparis la Romanojn, militeman popolon, kun la Ĥinoj, pacema popolo, malamika al la milito. Sed ĉu oni povas serioze respondi al tiaj argumentoj? La Ĥinoj estas raso tiel malsimila kun nia blanka raso, ke oni ne estas rajtigita komparante du civilizaciojn ĉe kiuj ĉio malsimiliĝas, vestaro, religio, nutraĵo, formo de la kranio. Pretendi, ke se la Ĥinoj estas

putriĝintaj kaj bestigintaj, tio devenas ĉar ili estis pacemaj, estas rezono tiel infaneca, kiel se oni pretendus, ke ilia putriĝo devenas de ilia harligo aŭ de iliaj flankentiritaj okuloj. La Ĥinoj, kvankam treege pacemaj, montras al la morto maltimon, kiu miregigas la militemajn Eŭropanojn ; kaj tie kuŝas nova pruvelemento aldoniĝanta al multaj aliaj por pruvi, ke ne estas bezone esti militisto kaj batalisto por maltimi la morton.

La Romanoj estis militema popolo ; kaj la grandeco de Romo fondiĝis sur la milito. Sed unue oni ne povas senti al la romana genio admiron tute senkritikan. Poste, virtoj aliaj ol la militaj (administracio, leĝoscienco) kunlaboris al la roma superregeco. Sajnas, ke troviĝas morala anakronismo en la deziro, nin revenigi al la jarcentoj de Horacio Kokleso aŭ de la antikva Katono. De tiu epoko, la homaj societoj evoluciis ; kaj ni povas trovi taskojn pli bonajn, ol revivigi la sangeman, malmolan kaj avaran spiritstaton de antikva Romano. La akiro de la mondo, la sklavigo de la universo sub niaj institucioj kaj sub nia lingvo, post sangaj militoj faritaj ĉe ĉiuj niaj landlimoj, povas esti franca idealo nur por alkoholuloj kaj por frenezuloj. Tia tamen estis la romana idealo ; kaj verŝinte riverojn de sango, ili fine ĝin efektivigis post kvar jarcentoj, kaj starigis la roman superregon.

La romana paco estis vera ; sed tiu paco stariĝis sur ruinoj : *Ubi solitudinem faciunt, pacem appellant* (kie ili faras dezerton, ili nomas ĝin pacon).

Ekzemploj de la romana persisteco estu proponataj al infanoj kiel modeloj de literatura leciono, por la instruado de la bela lingvo latina, mi tion konsentas, sed kondiĉe, ke oni ne ilin prezentos kiel kondutajn regulojn. Niaj nunaj societoj estas pli malsimplaj, pli toleremaj, pli humanaj. La nacioj kiuj nin ĉirkaŭas ne estas barbaraj nacioj kiel Dacoj, Germanoj aŭ Partoj, sed fratranoj egalaj al ni, kunlaborantaj kiel ni al la komuna civilizado de l'homaro. Kiu scias ĉu tiuj deklamartaj

ekzercadoj ne estis pereigaj al la homoj de la Revolucio kaj de l' Imperio, antaŭvidigante al ili la esperon de imperio universala : *Regere imperio populos* (regi la popolojn per la imperio).

Se oni volas starigi komparon inter la pacemaj kaj la militemaj popoloj, oni devas paraleligi civilizkompareblajn naciojn. Ekzemple, jen estas Svisujo, kies loĝantoj havas nek militan nek atakan emon. Ili ne aŭ preskaŭ ne havas konstantan militistaron ; kaj la senĉesa minaco de teruriga milito ne pezas sur ilia estonteco. Tamen ilia putriĝo ne estas pli granda ol tiu de iliaj najbaroj Francoj aŭ Germanoj, kiuj havas ambaŭ la tre pezan militservon devigan, premegantajn impostojn por la konservo de potenca armeo, kaj la perspektivon de granda milito, proksima kaj terura. Ne ŝajnas tamen malgraŭ tiu militilaro, ke la moraleco estas pli alta en Germanujo kaj en Francujo, kaj pli malalta en Svisujo. Kvankam estas neeblaj la juĝo pri la moraleco de nacio, kaj la disdono de virtaj premioj al tiu aŭ tiu popolo, tamen se oni metus en unu flankon la Svisajn kaj en alian flankon la Francajn aŭ Germanajn regnantojn, ŝajnas al ni, ke la supereco ne estus aljuĝata al la pli militemaj nacioj.

S-ro Brunetière, kiu ne timas la paradokson, skribis ie, ke se ni havus nek militon timotan nek militistan spiriton vastigotan, la negocemeco kaj la avideco regus sen kontraŭpezo, kaj ke la idealo de la regnano estus nur vendi, laŭ plej bonaj kondiĉoj, koloniajn aŭ aliajn komercaĵojn. Ne staras tie, mi tion konfesas, tre alta idealo ; kaj estas bedaŭrinde, ke nia tera situacio ne ebligas al ĉiu homa estaĵo la serĉadon de la vero, la kulton al la arto, la praktikadon de la morala memforĝeso. Ve ! bezone estas vivi, kaj por vivi laboradi. De kiam Adamo estis forpelita for de la tera Paradizo, la Adamidoj estis devigataj al la tolero de tiu malmola neceso, perlabori sian panon per la ŝvito de sia frunto. Sed inter militemaj kaj pacemaj popoloj troviĝas tiu diferenco : anstataŭ labori, la militema popolo batalas por rabi la laboraĵon de la pacema. Unuj komercas la koloniajn

komercaĵojn, kulturas kampojn, konstruas stablojn, ekspluatas minojn ; aliaj organiziĝas en potencaj armeoj por rabi la koloniajn komercaĵojn, la kampojn, la stablojn, la minojn de tiuj, kiuj laboris. La vilaĝano, kiu semis sian kampon kaj esperas ricevi rikolton, kiu nutros lin kaj liajn infanojn, ne estas evidente supera estaĵo provizita je moraleco preskaŭ dia. Li estas simpla vilaĝano avida al la gajno, senampleksa en sia vidkampo, sed laborema kaj honesta laŭ sia maniero. Lia spirito estas mallarĝa, lia horizonto limigita. Sed tamen lia moraleco superas tiun de la rabisto sur la vojo. Ĉi tiu malŝatas la laboron, kaj pli amas pafi kontraŭ vojaĝantoj kaj kontraŭ ĝendarmoj. Estas sociala progreso la eligo de tia laboro kaj la anstataŭigo de la rabista metio, tre militista, per la kamparista aŭ plugista profesio, multe malpli danĝera. Oni povas esperi, ke estonte eble prezentiĝos al la homoj pli altaj celoj ol la amasigo de malgranda riĉaĵo aŭ la aĉeto de peceto da kampo. Sed tamen tiu priokupo de la gajno per la laborado estas malpli senmorala ol tiu de la gajno per la rabado aŭ per la milito.

Mi eĉ devas diri (S-ro Brunetière ne koleriĝu), ke la laboro ŝajnas al mi nek senmorala nek eĉ malnobla. La literatura sinjorego povas moki la plendindan malriĉulon, kiu ŝvitas kaj laboregas por gajni sian ĉiutagan panon, kaj pruvi al li, ke estus pli noble se li kuradus, armita per brila kiraso kaj granda glavo, malantaŭ arda generalo. Sed konscience mi ne kuraĝus doni al li tian konsilon, kaj, komparante la du moralojn kaj la du kuraĝojn, mi pli amas la senripozan kaj utilan laboron de la vilaĝano kiu semas rikoltojn, ol ĉiujn rajdadojn de la militisto kiu ilin detruas.

La anoj de juna literatura dogmaro, kredante kompreni Nietzsche'on, fervore rapidis al la persekuto de preskaŭ nova ideo, la plifortigo de la *mio*, la vastigo de sia propra forto. Oni kredis trovi tie ĉi principon direktan, iniciatoron de pli agema aktiveco. Maurice Barrès, Paul Bourget, kaj aliaj ankoraŭ,

etaĵoj de Stendhal kaj de Nietzsche, proponis al ni kiel leĝon moralan la kulton al la forto, al la superreganta perforto. Sajnas al mi, ke tio estas petolaĵo, kvankam ne sendanĝera. La forto estas nek kontraŭa nek konforma je la rajto, sed sen rilato kun ĝi. Ĝi montriĝas nek bonmorala nek malbonmorala sed nemorala, senigita je moralaj ecoj. Tranĉilo estas nek kulpa nek senkulpa : ĝi povas fariĝi savilo aŭ mortigilo, laŭ la ago de tiu, kiu ĝin uzas. Same, la forto povas esti ĉu bonega ĉu malbonega. Esti forta kaj triumfi sian *mion*, tre bone, kiam tio estas por la justeco kaj por la vero ; sed kiam tio okazas por la perdo de la honoro, de la vivo, de la feliĉo de aliuloj, tia triumfo de la *mio* aperas kiel la vastigo de la krimo kaj postulas la alvenon de la ĝendarmo.

Feliĉe, al tiuj advokatoj, al tiuj romanistoj, elpensantoj en morscienco, sufiĉas la prediko kaj la konsiloj ; en sia privata konduto ili ne riskas la krimjuĝistaron nek eĉ la policjuĝiston : ĉar tiu supermezura ŝvelo de la *mio*, kiun ili laŭdegas, havas kiel sekvojn la malŝaton al la rajtoj de aliulo, malŝaton kontraŭ kiu estas komisiitaj la juĝistaroj por defendi la aliulon. Facile estas konstati, ke tiuj *energiuloj* estas tute simple anarkiistoj ; ĉar la konfeso de sia volo kiel sola leĝo estas alitermine la anarkio. Napoleono estis la plej granda el la anarkiistoj, ĉar li akceptis neniun direktanton krom sia volo, sia kaprico. La *elradikituloj* (1) de Barrès, kiam ili ĵuras sur la tombo de la granda imperiestro, ke ili akiros Parizon, estas redingothavaj anarkiistoj ; kaj en la malnoblaj kvartaloj de la grandaj urboj amasiĝas ribelanta popolaĉo, kiu praktikas tiun strangan socialan teorion ; ŝtelistoj, ekskondamnitoj, armeforlasintoj kaj aliaj samspecaj rabistoj. La forto anstataŭanta la rajton, jen estas la principo de la milito ; same ĝi estas la eco mem de l'anarkio. Ĉar la anarkion oni povas difini la individua kaprico

(1) *Les Déracinés*, romano de S-ro Maurice Barrès.

ne detenata de la leĝoj ; tiam estas indiferente, ke tiu individua volo estu izolita, kiel ĉe tiuj plendindaj malsprituloj, kiuj ĵetas bombojn en la publikajn lokojn, aŭ ke ĝi sin apogu sur tutan nacion sklavigitan, kiel ĉe tiuj fantaziuloj nomitaj Ramseso aŭ Napoleono.

Estus tute plorinde, se ne ekzistus alia idealo proponinda al niaj junaj infanoj. La individua iniciativo estas vastigota : oni devas ilin instrui pri la kuraĝo kaj la firmeco, sed kondiĉe, ke tiu firmeco kaj tiu kuraĝo respektu la rajton de aliulo ; ĉar alimaniere oni starigus lernejon de rabado kaj de krimo. Se oni volas serĉi ekzemplojn de alta morala forto kaj de energio, donitajn al ni de imperiestro, Marko-Aŭreljo kaj ne Napoleono estas elektota. Nek unu nek la alia ŝajnas virinkarakteraj ; ambaŭ montriĝas apostoloj pri energio ; sed ĉe la dua la energio celas nur la satigon de l' egoismo kaj de la malhumileco, dum la unua proponas al si kiel celon la feliĉecon de la ceteraj homoj.

Kiam oni kulturas en nacio tiun antikvan ideon, ke nur la milita metio estas honora kaj ke la ceteraj profesioj estas pli-malpli malhonoraj, oni revenas malantaŭen, trans la kristanismo, ĝis la epokoj de Koriolano kaj de Fabio. Eĉ ankoraŭ pli, oni returnen irigas la nunajn societojn ĝis la sovaĝeco de Ruĝhaŭtuloj aŭ de Afrikaj negroj. La Ruĝhaŭtuloj estas militistoj kaj ĉasistoj ; ĉiu alia profesio estas nekonata. Pri Afriko, ĝi estas dividita inter gentoj, kiuj kulturas, kaj gentoj, kiuj ŝtelas tiujn kulturaĵojn. La duaj estas la noblaj gentoj ; ĉar ili altrudas al la ceteraj, al la plendindaj gentoj laboremaj, la sklavecon kaj la mizeron.

Reale la militista metio, malgraŭ sia tre klera nuna organizo, malgraŭ sia mirinda scienca armilaro, nutras en la cerbo de la Eŭropanoj la samajn ideojn kaj sentojn, ol la kutimo de rabadoj en la cerbo de la Afrikaj ŝtelistaj gentoj.

Certe la kreskado de demokratio sin apoganta nur sur la riĉecon, kiel ĉe la Amerikaj Unuigitaj Ŝtatoj, enhavas nenion

econ tre estetikan, mi tion konfesas ; kaj se tia estus la lasta celo por la homaro, mi ne sentus min tre fiera pri mia homeco. Sed tio estas nur etapo, nur nedaŭra fazo ; kaj, ĉion konsiderinte, mi opinias, ke tiu civilizacio, kvankam ĝi estas tute negoca, tamen pli valoras ol la fera kaj fajra rego, en kiu la institucio de grandaj konstantaj militistaroj instigas la korojn al la ŝtelo kaj al la krimo, vekante la dezirojn al la rabado, al la malamo, al la sangverŝo, kiuj dormetas funde de ĉiu homa estaĵo.

Tiu sento al rabado, al malamo, al sangverŝo, kreskigita de nia militista organizo, ne apartenas al la plendindaj junuloj, kiujn oni sendas al la regimento. La spiritstato de tiuj bonuloj estas tute alia. Ili sin sentas en ĝi kvazaŭ en servuto peniga, longedaŭra, kies utilecon oni ne povis pruvi al ili. La regimento estas por preskaŭ ĉiuj ne tolerebla sed tamen tolerota periodo. Ilia kompreneco ne altiĝas pli supren. Ilia ĉefa zorgo estas la kalkulo de la tagoj, de post la momento kiam ili eniris la kazernon, ĝis kiam ili eliros el ĝi. Alveni al la esperata fino, rapide reveni al la patrolando, tia estas la priokupo de ĉiu soldato ĉu franca, ĉu germana, ĉu itala. Ĝi fariĝas la temo de ĉiuj interparoladoj, la poluso al kiu orientiĝas ĉiuj pensoj de la dekdu centmiloj da eŭropaj soldatoj, kiuj en tiu momento portas la armilojn. Sed maljunaj seninfanaj fraŭlinoj, neokupataj virinoj, ĵurnalistoj, advokatoj, riĉiĝintaj butikistoj, sataj hotelistoj, kvietaj rentuloj, ĉiuj kiuj finis sian militisttempon aŭ kiuj trovis rimedon por ne ĝin fari, estas instigitaj al militaj revoj per la vidaĵo por ili sendanĝera de tiu armeo mem, kies animo estas tiel malmulte militema.

Certe la plej obstinaj subtenantoj de la militista rego ne kuraĝas laŭdi malkaŝe la deziron al la landakiroj ; ili pretendas, ke nia tuta milita organizo celas nur unu celon, la defendon de la patra lando. Sed tie troviĝas, laŭ mia opinio, stranga logikeca eraro.

Ĉar tute devige, kiam okazas milito, ekzistas atakanto. Se ĉiu estis ĉiam nur defendema, neniam okazus bataloj. La defenda milito ekzistas nur kiam antaŭe okazis ekokupo, atako, perforto. Do, ni forigu la atakmilitojn kaj samtempe ni forigos la defendmilitojn.

Pli sube, ni vidos ĉu la afero estas ebla. Sed kio ajn estu, jam ni povas certigi, ke kiam pacema, esence pacema popolo vidas sian sendependecon atakita, ĝi ne montriĝas malpli timinda ol se ĝi estus militema. Kvankam Unuigitaj Ŝtatoj estas esence pacemaj, — eĉ nun, ĉar ilia armeo konsistas nur el kelkaj bonvoluloj, — ne estus facile al ia nacio, kiom ajn militema kaj potenca, ilin venki sur tero aŭ sur maro. Svisujo, spite sia tute pacema organizo, fiere kontraŭbatalus atakanton. Oni vidis kiamaniere, dum pli ol du jaroj, du cent miloj da boeraj kamparanoj povis haltigi la tutan Britan potencon. Tre pacema Holandujo sinsekve venkis Filipon la 2-an kaj Ludovikon la 14-an.

Ju pli popolo amas la pacon, des pli ĝi fariĝas kuraĝa por defendi sian liberecon. Ĝi opinias la militon malbonaĵo ; sed pro tio ĝi montriĝas pli fervora al la batalo, kiam ĝi estas atakita. Do oni ne estas rajtigita diri, ke forigante la deziron al la almlitoj, oni malplifortigas la kuraĝojn ; ĉar la historio absolute pravas la malon.

Do popolo pacema kaj decide pacema, ne nur ne estas pro tio popolo putriĝinta ; sed plie ĝi povas, kiam ĝi estas maljuste perfortita, doni la ekzemplon de la plej altaj militaj virtoj.

IX

Unue ni do pruvis, tion mi kredas, ke la milito estas malfeliĉilo, danĝerego por la homaro ; poste, ke nek en paco nek en batalo la militemo kreskigas la moralecon de la regnantoj.

Nun ni devas esplori ĉu la evolucio de la popoloj per la milito estas necesa al la progreso. Tion antaŭ nelonge klarigis anonimulo en la *Journal des Débats* post tiu sentenco ŝajne majstra sed reale ridinda : « Ĉiuj grandaj fariĝoj en la historio okazis per la milito. »

Hegel akceptas la principon de la fataleco pri la historiaj fariĝoj, aldonante tiun certigon, ke la milito sankcias la triumfon de la superulo. Du popoloj interbatalas. Venkos la plej virta, la plej civilizita, la plej kuraĝa, la plej bone preparita. Do la milito donas la venkon al tiu kiu progresas, kaj pro tio ĝi estas progresilo.

Tie kuŝas du certigoj, kiujn oni devas apartigi.

Se la fariĝoj havus historian fatalon, ĉiu diskutado estus senutila, kaj nia malpotenco, antaŭe proklamita, ridindigus ĉian argumentadon. Sed tia diskuto nin kondukus tre malproksimen ; kaj estas pli bone konjekti, ĉar tio estas verŝajna, ke ĉiu individuo havas ian povon en la regno, ke la publika opiniantaro ne estas liverita blinde al la fataleco de sinsekvaj fariĝoj, ke ĝi estas direktebla, ŝanĝebla, klerigebla, ke la edukado de nacio per paroladoj, libroj, lernejoj ne montriĝas neebla, sekve, ke la nacioj povas laŭ ia mezuro determini sian sorton, kaj ke ĉiu regnano iomete influas la direkton de naciaj fataloj.

Ni ne iros pli antaŭen ; ĉar la hipotezo de neevitebla historia fatalo nin senigus je ia respondeco kaj nin tute silentigus. Kontraŭe ŝajnas al ni, ke ni estas ne nur la rigardantoj de la okazantaj fariĝoj, sed ankoraŭ la aktoroj, sekve kapablaj direkti, — ĉiu en la humila sfero de sia influo, — tiun iradon de l'aferoj.

Pri la dua Hegel'a kontraŭparolo, la triumfo de la superulo, tre simila al la Darwin'a teorio pri la potenco de la plej bone alfaritulo, ĝi ne estas tre aplikebla al la militaj bataloj inter civilizitaj nacioj.

Unue, ĉar ekzistas malgrandaj nacioj, kiuj estus devige neniigitaj, se la milito juĝus pri la progreso.

Certe Germanujo estas popolo multe pli granda ol Danujo. Germanujo militu kontraŭ Danujo, — oni scias, ke tio ne estas hipotezo, sed historia fakto tro reala, — kaj la fino de la batalo ne estas duba. Estus absurde konkludi, ke la Danoj estas moralece, inteligentece, kuraĝe, malsuperaĵ ol la Germanoj. Nur la multo ebligis la venkon.

Car de la milito rezultas la triumfo ne de *la pli bona*, sed de *la pli forta*. Kaj tiuj du esprimoj tute malsimilas.

En duelo la pli forta ne estas tiu, kiu estas prava. Eĉ la pli lerta aŭ la pli kuraĝa ne estas certa pri la venko. La hazardo ludas ĉefan rolon ; kaj en bataloj tiu rolo montriĝas ankoraŭ pli granda kaj pli teruriga. Kiom da neantaŭviditaj cirkonstancoj malaranĝas la planojn plej bone elpensitajn !

Ni konsentu momente, ke la hazardo ne ekzistas. Jen estas du armeoj reciproke kontraŭaj, neegalaj, ĉar ili reprezentas nacion militeman kaj nacion paceman. Tiuj ambaŭ armeoj kontraŭaj estas tute malsamaj laŭ la milita potenco. Sed mi ne vidas kial la nacio malpli militema estas konsiderota kiel pli malsupera ol la alia. Ni imagu momente, ke pro ia aŭ alia motivo Francujo tiel grandigis sian militan potencon, ke ĉiuj ĝiaj aliaj ecoj estis strekitaj, nezorgitaj, forgesitaj de ĝi ; dum aliflanke Germanujo, fidante en la kreskado de sia loĝantaro, turnis sian tutan energion al komerco, al industrio, al sciencoj kaj al pacaj artoj : ĉu la venko de francaj armeoj pruvus la moralan malsuperecon de Germanujo ?

La konkludo, ke la milita supereco sur unu aŭ multaj batalejoj montras la superecon de nacio super alia, estus tiom absurda, kiom la konkludo, kiu dirus min malsupera al duelo, kiu min vundis, ĉar mi ne bone konas la uzadon de armiloj.

La tiel nomata triumfo de la superulo estas senkulpigo kiun la venkinto liveras por sia bruteco.

Fine tiuj vortoj supereco kaj pli granda moraleco, aplikitaj al la ĝenerala stato de nacio, ŝajnas al mi sensencaj. Oni povas diri, ke ĉie la civilizeco kaj la moraleco estas hodiaŭ proksimume samaj. Anglujo, Francujo, Germanujo, Aŭstr-Hungarujo, Italujo, Unuigitaj Ŝtatoj, tiuj ses grandaj nacioj estas, rezervante kelkajn detaletojn, tute egalaj. (Mi ne parolas pri Rusujo, regno preskaŭ Azia, kies civilizeco, ĉe la granda maso de ia loĝantaro, estas ankoraŭ komencanta). Do se konflikto okazus inter du el tiuj nacioj, nur la pli lerta milita organizo donus la venkon. Sed mi ne konkludas, ke ĉi tiu superas tiun moralece. Francujo estis venkata de Germanujo je 1870-71. Tio pravas nur la malsuperecon de ĝia armeo; same la venko de la Francoj estus pruvinta la malsuperecon de la germana militistaro. Kiel absurda estas la teorio, kiu konkludas, ke venko aŭ serio da venkoj pravas la malsuperecon de unu aŭ de alia el tiuj du nacioj!

Laŭ tiu rezono, oni ordigus la popolojn nur laŭ ĝia milita potenco; kaj oni metus sur la plej malsuperan vicon la Danojn kaj Norvegojn, ĉar iliaj armeoj estas nemultaj.

La demando montriĝas iom malsama kiam oni parolas pri militoj inter tute malsamcivilizaj landoj. En tiu okazo estas evidente, ke fine triumfos la pli civilizita lando; ĉar ĝi havas rimedojn, kiujn ne povas uzi la alia. La armiloj tiel perfektigis, ke neniu individua kuraĝo povas stari kontraŭ kanonoj kaj pafiloj pli longĵetaj. Tio, kio donas la venkon, estas nek la kuraĝo nek la multo, sed la pli bona armiteco.

Forta milita organizo estas kunigebla kun tre nova civiliziĝo. La ekzemplo de la milito inter Rusujo kaj Japanujo tion pravas. La Japanoj ne bezonis duonon da jarcento por preni la eksterajn de niaj eŭropaj civilizacioj. Ili adoptis niajn armilojn, kaj tiam ili fariĝis timeginda milita potenco. Tamen neniam oni

sukcesos trudi al mi la konfeson, ke tiuj triumfoj de la Japanoj pruvas la superecon de la flava raso super la blanka.

Vidpunkte de la batalo inter du nacioj, la Hegel'a principo signifas do nenion, kaj estas nur sensenca mistifiko. La milito sigelas la triumfon de la plifortulo, kaj tio estas memevidente; sed en la milito, la pli forta ne estas la pli bona, sed la pli multa, la pli bone armita, la pli bone preparita, fine la pli favorigita de la hazardo.

X

El alia vidpunkto, la diskuto de la teorio de Darwin, pri la postvivo de la pli kapabla, estas interesa.

En la naturo, kiam du bestoj interbatalas, la pli fortika postvivas. La malsano frapas la malfortulojn; nur la pli kuraĝaj, la pli fortikaj daŭras por daŭrigi la rason de la kuraĝuloj kaj fortikuloj. Sed la militstato inter homoj, anstataŭ postvivigi la bravulojn, postvivigas kontraŭe la malbravulojn; ĝi do faras progreselekton malan, kaj kondukas al la malplifortigo de la raso.

Unue la malsanuloj kaj la malfortuloj estas liberigitaj el la militservo. Tiuj, kiuj havas ian kriplajon, surdmutuloj, unuokululoj, blinduloj, unubrakuloj, senkruruloj, leporbuŝuloj, ĝibuloj, skrofoluloj, frenezuloj, idiotuloj, tiu tuta popolo malsanada kaj malbonfarta estas bone protektita de la militaj leĝoj; kaj neniu inter tiuj malfeliĉuloj riskas sian vivon sur la batalkampo. Tiuj, kiujn oni elektis por malaperi, estas la plej sanaj, la plej bone fartantaj. La fortikaj junuloj, espero de estontaj idaroj, jen estas tiuj, kiujn oni certigas taŭgaj por la militservo.

Laŭ fama proverbo, sur la batalkampoj estas ĉiam la samaj viroj, kiuj igas sin mortigataj. Ĉar la malbravuloj ĉiam sin kaŝas

en momento de la danĝero ; kaj por riskhava entrepreno, ĉiam la plej bonaj sin prezentas. Pro tio, oni povas certigi, ne timante eraron, ke je la vespero de batalo, pli granda estas la proporcio de bravuloj inter la malvivuloj kaj la vunditoj ol inter la savitoj.

Tio kio estas vera pri unu batalo estas pli vera ankaŭ pri la longa serio da bataloj el kiuj konsistas longedaŭra milito ; pro tio, post militiro, inter la soldatoj, kiuj revenas hejmen ne vunditaj, troviĝas proporcie malpli da bravaj kaj energiaj viroj ol inter tiuj, kiuj estis mortigataj aŭ vundataj.

El biologia vidpunkto, la grandaj kaj longedaŭraj militoj konsumas popolon, kaj ĝin kondukas al vera degenerado. Dum la periodo de napoleonaj buĉadoj, de 1798 ĝis 1815, la tuta fortika loĝantaro estingiĝis sur la bataalkampoj : nur restis la malfortuloj, la kripluloj kaj la malbravuloj por perfektigi la rason.

Inter la sennombraj malbonaĵoj kreitaj de la milito, tie troviĝas unu el la plej gravaj.

Fine ĉu mi diros, ke en pactempo, en tiu malĝojega paco, kiu estas la preparo al la milito, la disvastigo de la sifiliso, de la alkoholismo kaj de la tuberklozo, neeviteblaj konsekvencoj de ĉiu homa amasigo kaj de ĉiu milita institucio, estas grava konsideraĵo vidpunkte de la estontaj generacioj.

XI

Nun ni ekzamenu ĉu ĉiuj gravaj historiaj faktoj estis faritaj de la milito ; kaj ĉu la milito estas necesa por la progreso de la homaro.

Ĝis nun, la militoj ĉu enregnaj ĉu interpopolaj neniam ĉesis ; pro tio, oni povas fari nur konjektojn por serĉi kiamaniere estus evoluciinta homaro ne militema ; ĉar la homaro ĉiam estis militema.

Tamen ŝajnas tute evidente, ke se la homaro progresis, ĝi tion faris ne *per* sed *malgraŭ* la milito.

La homaj progresoj estas tiuj, kiujn alportis la sciencoj, la industrioj, la literaturo kaj la artoj. La precipaj akiroj de la nuna mondo, la eltrovo de Ameriko, la elpenso de la presarto, la Reformo, la ĥemio, la elektro, la fervojoj, la potenco de la vaporo, la teorio de mikroboj, k. t. p., ne estas militaj akiroj. Kristoforo Kolombo, Gutenberg, Galileo, Luther, Lavoisier, Volta, Stephenson kaj Pasteur fruktigis la mondon per agoj de paco sed ne de milito.

Eĉ la socialaj akiroj ne estas militaj agoj. La milito havis kiel senperajn sekvojn la dividon de Polujo, la sklavigon de Finnlando, de Alzaco-Loreno, kaj aliajn malnoblegaĵojn. Dum cent jaroj Angloj rabadis la Francan teron; fine ili estis elpelitaj el ĝi; sed pro tio, la civilizo estis malfruigita dum cent jaroj. La longaj militoj inter la Aŭstra kaj Bourbon'a familioj amasigis multegon da mizeroj sen ia profito por venkintoj kaj por venkitoj. La malsaĝaj militiroj de Napoleono paralizis la mirindan antaŭensalton de la franca Revolucio. Kaj neniŭ povas diveni tion, kion eble estus farinta la energio de niaj patroj, se ĝin ne estus deturninta al sia profito unu nesatigebla persono. Oni kredas, ke estas citinda la Amerika civila milito, kiu havis kiel konsekvencon la forigon de la sklaveco. Ĝi estis neniel necesega, kaj se la Sudaj Ŝtatoj estus cedintaj senkontraŭbatale, ne estus okazintaj tiuj senutilaj buĉadoj. Se la Italuja milito (1859) havis kiel sekvon la liberigon de Italujo, oni ne devas forgesi, ke la sklavigo de Lombardujo kaj de Venecio per Aŭstrujo devenis de antaŭaj militoj, kaj ke, se oni bilancas la tuton, oni ekvidas, ke la milito nur riparis malbonan estmanieron antaŭe kreitan de la milito.

Demandi kiamaniere la aferoj okazus se ili okazus alimaniere estas provo tute vana. Sed ĉar ni vidas en neniŭ granda spirita progreso la influon de la milito; ĉar la famaj bon-

farantoj de l' homo estis tiaj nur per agoj esence pacaj ; ĉar la militoj uzas la homan agecon por la detruo sed ne por la kreo, do ŝajnas tute evidente, ke la antaŭenirado de la mondo estis malfruigita de la militoj.

Oni ne volas diri per tiuj vortoj, ke venko ne povas havi feliĉajn konsekvencojn. Sed tia venko estas la kondamno mem de la milito ; ĉar oni estis devigata al la verŝo de sango por defendi sanktan entreprenon maljuste minacitan.

La estonteco de la homaro estus tute ŝanĝita, se la Kserkses'aj bandoj ne estus haltigitaj apud Maratono kaj Salamino. Tiuj du noblaj bataloj, — la plej belaj en la historio, — savis la mondon. Sed anstataŭ amigi de mi la militon, ili kontraŭe ĝin pli forte malamigas, ĉar la greka mondo kaj la naskiĝanta civilizado estis minacataj de preskaŭ neevitebla pereco per tiu malbenata milito. Valmy kaj Jemmapes savis Francujon kaj la Revolucio ; sed la danĝero riskita de Francujo pli forte malbenigas de mi la militon, kaj precipe tiun malnoblegan militon, kiun la monarkara Koalicio elĉenigis je 1792 kontraŭ Francujon.

Oni diris, ke almlilitantoj kiel Aleksandro, Cezaro, Napoleono alportis la civilizacion samtempe kun la milito. Ni vidu iom, kion oni devas pensi pri tio.

Aleksandro kondukas sian armeon ĝis la rivero Indus', ĉie rabadante, ĉion detruante sur sia vojiro. Simila al Ramses' kaj al Sesostris', li trairas Azion, semante la ruinigadon kaj sin adorigante kiel dion. Li mortas ; kaj tuj tiu granda maŝino dispeciĝas tute ; kaj liaj leŭtenantoj, fariĝintaj reĝoj, finas en la plej malbelegaj malnoblaĵoj, dum nenio postvivas post tiu malsaĝa rajdado.

Cezaro submetas Hispanujon kaj Galujon, per la verŝo de kiom da riveroj da sango ; tion al ni konigas liaj malvarmaj *Komentarioj*. Li civilizas Galujon sammaniere kiel la almlilitoj de Hispanoj civilizis Amerikon, per perfidoj kaj buĉadoj. La

roma civilizacio penetris en tutan Galujon : sed la afero estus same okazinta sen tiu malŝparego de sango ; kaj la bonfaro ne egalas la krimon.

Pri Napoleono, tio kio karakterizas lian agon estas la jena : ĝi estis malfruktodona por la bono, fruktodona por la malbono. Antaŭ kiam li regas, Francujo posedis la tutan maldekstran bordon de Rheino. Amikaj kaj interligitaj respublikoj gravitadis ĉirkaŭ la franca Respubliko. En tuta Germanujo, en tuta Italujo, oni akceptis la Francojn kiel liberigantojn : post lia regado, oni ilin konsideris kiel tiranojn. La nomo franca fariĝis malbenita. Ridindaj monarkioj stariĝis flanke de ni kaj kontraŭ ni. Napoleono perdis la provincojn akiritajn de la Revolucio kaj atingintajn sian liberecon. Por pli ol sesdek jaroj li malrapidigis la iradon de la progreso en la mondo.

Eble, kun grandega komplezo, oni povas subteni la principon de la civilizanta milito, kiam estas necesa la altrudo de civilizacio supera al sovaĝuloj. Cortez kaj Pizarro estas malamegindaj estaĵoj ; Cezaro, senegale kruela kaj trompema ; la Angloj en Indujo, la Francoj en Alĝerio faris malnobleajn rabadojn, kaj la tuta kolonia historio estas ruĝa pro sango. Sed fine sur tiuj ruinaĵoj stariĝis rego malpli barbara (mi ne parolas pri la Hispana superrego, kiu estis kruelega), kaj pro tio la ĝenerala civilizacio eble gajnis ion per tiaj militoj. Mi kredas, ke tio estas nur ŝajno ; sed la diskuto nin forportus tro malproksimen, se ni devus plene studi tiun gravan demandon, ĉu, ĉar popolo apartenas al supera civilizo, tio ĝin rajtigas al maljustaĵoj ; ĉu, pretekstante, ke ia nacio havas nek telefonon, nek analizan geometrion, nek devigan inokuligon kontraŭ variolo, oni estas rajtigita trudi al ĝi tiujn bonaĵojn per kanonpafoj ? Tiu demando meritis longan kaj gravan ekzamenon. Sed oni ne povas rezoni tiamaniere pri la militoj inter Eŭropanoj, kiam la civilizeco estas sama, kiam la rezultato de tiuj grandaj buĉadoj estas nur alilokiĝo de landlimoj.

Se kelkafoje la milito ŝajnis progresilo, tio okazis nur kiam la progreso estis devigata sin defendi kontraŭ siaj malamikoj, kiuj sin armis kontraŭ ĝi.

Neniam iu intencis diri, ke la progreso ne estis devigita batali per armiloj. Sed en tia okazo, la milito estas nur defenda, ĉar oni direktas kontraŭ progreson armilojn komisiitajn al la subteno de antikvaj eraroj kaj al la haltigo de naskiĝantaj veraĵoj; do se ĝi volas ne esti premegata, la nova ideo devas siaflanke sin armi kaj sin defendi. Sed ĉu tie kuŝas la rajtigo al la milito? Ĉu pli ĝuste ne troviĝas tie ĝia kondamno? La progreso ne devenas de la milito; sed ĝi estis devigita al la kontraŭbatalo kontraŭ la milito, kaj ĝi povis tion fari nur per la milito.

Cetero plej ofte en tiuj militoj la demando ne estas: kiu triumfos, ĉu la vero, ĉu la malvero? Ĉu la progreso, ĉu la malprogreso? Ĉiam aŭ preskaŭ ĉiam la kaŭzoj de militaj buĉadoj estas ridinde etaj. La fantazio de imperiestro, la kaprico de reĝa amatino, la akiro de kelkaj kvadratkilometroj da lando, precipe tiu abstrakto plena je nenio, kiun la diplomatoj nomas la eŭropa ekvilibro, jen estas la kaŭzoj de grandaj militoj. Kiom da plendinduloj putriĝis sur la batalkampoj por ke la superrego apartenu al ia Plantagenet, ia Capet, ia Habsburg, ia Bourbon? por ebligi la reĝadon de Josefo en Hispanujo kaj de Ludoviko en Holandujo?

Tiaj estas la grandaj historiaj agoj faritaj de la milito. La progreso evoluciis sen ĝi: kaj estas mirakle, ke la armeoj de rabadantoj kaj de almlitantoj ne ĝin pli haltigis.

XII

El ekonomia vidpunkto, la bilanco de la milito estas rapide kalkulebla. La milito kostas jare 10 milmilionojn. Ĝia sola ekonomia utilo estas la konservo de kelkaj industrioj: fabriko

de armiloj kaj de eksplodiloj, konstruo de kirasŝipoj, faro de batalaĵoj kaj de uniformoj. Ĉiuj tiuj komercoj vivas per la milito, same kiel vivas per la militistaro la malgrandaj urboj, kiuj havas kiel ununuran profiton la posedon de grava garnizono. Sed tia riĉeco estas nur ŝajna, ĉar la regno, t. e. la tuteco de la regnanoj, pagas tiujn elspezojn.

Cetere ekzistas industrioj, kiuj per sia naturo mem profitas per publikaj malfeliĉaĵoj. En tempo de epidemio, la farmaciistoj, kuracistoj, flegistoj, tombfosistoj faras ŝatindajn enspezojn. Ĉu ne estus pli bone, ke tiuj profesioj malriĉiĝus ĝis la almozpeto?

Reale en ĉiu lando en kiu bedaŭrinde regas konstanta militistaro, la armeo (kun la maristaro) englutas pli ol duonon de la monaj rimedoj de la lando. Oni povas skemi nian nunan budĝeton, ĝin taksante laŭ 3 milmilionoj, en kiuj la rento de la ŝuldo kalkuliĝas laŭ 1200 milionoj; la konservo de la militistaro kaj de la maristaro kostas 1200 milionojn; 600 milionoj restas por la ceteraj elspezoj. Sed la 1200 milionoj de la ŝuldo ne reprezentas alian aferon ol la elspezon de antaŭaj militoj: tio estas la milita heredaĵo al ni lasita de niaj prapatroj, heredaĵo kiu kalkuliĝas laŭ ŝuldo da 35 milmilionoj. Sekve la kvar kvinonoj de l' imposto estas difinitaj al militaj elspezoj, al estintaj kaj estontaj militoj. En aliaj landoj, kvankam la rilato inter civilaj kaj militistaj elspezoj estas iom malpli malproporcia, tamen la nombroj montriĝas proksimume samaj. Ni akceptu, ke la Eŭropanoj pagas imposte al la regno la monan sumon da 20 milmilionoj; ni trovas, laŭ proksimuma kalkulo, kvin milmilionojn por la pago de la ŝuldo, 10 milmilionojn por la militistaj elspezoj kaj 5 milmilionojn, t. e. nur unu kvarono por la civilaj elspezoj.

Sed tiu elspezo devigita de la milito estas tro malalte kalkulita: ĉar oni ne devas forgesi, ke en Eŭropo troviĝas 1.500.000 viroj en soldatejoj. Ilia ĉiujara laboro, kiu estas kalkulbla laŭ 5 milmilionoj proksimume, troviĝas tute neniigata.

Do jen estas al kiu rezultato alvenas nia nuna civilizacio : elspezi ĉiujare 15 milmilionojn por malhelpi, ke 1.500.000 junuloj laboru, kaj por perdigi al ili la deziron al la laboro.

Tiuj, kiuj defendas tiun strangan situacion diras, por nin konsoli, ke se ni pagas tiujn impostojn por la milito, tio estas same kiel se ni pagus asekuron kontraŭ milita ruinigo. Ili pretendas, ke se oni armas, oni faras tion por sin ŝirmi kontraŭ la milito.

Eble tiu opinio estus defendebla se ia granda nacio, ĉirkaŭita de aliaj grandaj militemaj kaj malamikaj nacioj, sola ne volus la militan regon. Tia opinio valorus la diskuton. Sed oni konsideru ĉiujn eŭropajn naciojn kune ; tiam tute plene aperos la absurdeco de tiu sistemo ; ĝi ŝajnos absurda tiel same kiel se, por konservi sian sendependecon, la diversaj Francaj departementoj havus la ideon starigi militistarojn, unuj kontraŭ la aliaj, per grandaj elspezoj, kaj uzi la aktivecon de plugistoj, de vinberistoj, de fiŝkaptistoj, de laboristoj, de lignohakistoj, de metiistoj, por ke ili promenadu gardostare laŭlonge de nenaturaj departementaj landlimoj. Ĉu ne estas pli simple vivi konsente ?

Ni vidos tuj ĉu tiu rego de konsento estas ebla. Ni konstata nur, ke ĝi estas dezirinda. Car vere la nuna ekonomia rego de niaj militemaj societoj estas ridinda : ĉar se komuna konsento ekstarigus, tiu elspezo da 15 milmilionoj estus forigebla. Oni povus redoni al la kamparo tiun tutan junularon, kiu sin sentus tute feliĉa, gajnante libere sian vivon, dum nun ĝi idiotiĝas sub la soldata jungilaro.

Senutile estas, denombri la materiajn progresojn, kiujn unuiĝinta Eŭropo povus efektivigi per tiuj 15 milmilionoj : la fantazio de ĉiu povos pri tio libere disvastiĝi. Nur pri la progresoj de la scienco, de tiu scienco kiu estas la ĉefa ilo de la homa liberigo, kion oni ne farus per 15 milmilionoj ? Kaj tiu trezoro estas dediĉita al ago esence malfruktodona. Car la nacioj, strekinte el sia programo ĉiujn revojn de al milito aŭ de milita entre-

preno, povus forigi la militan regionon, kiu ilin kondukas unujn kaj aliajn al la ruino kaj al la bankroto.

Por bone kompreni la grandegan eraron en kiu daŭre vivas la homaj societoj, ni forgesu momente ĉiujn tiujn vortojn: malamo, venĝo, naciaj armilistoj, kun kiuj ni estis ligitaj dum nia infanaĝo. Ni supozu, ke ni rigardas tiun vidaĵon, kiu estas la vero mem: homoj samrasaj, samsituaciaj, disigitaj nur de riveroj aŭ de montoj, uzas sian tutan monon, tutan energion, tutan talenton, kaj interligiĝas en grandaj homamasoj por sin reciproke detrui. Ĉar la detruo estus tro rapida se la homoj senĉese penadus al ĝi, tiam ili lasas inter epokoj de detruo intertempojn ĝenerale ne tre longedaŭrajn, kiujn ili nomas paco, dum kiuj ili klopodas nur por bone sin prepari, por kiam revenos la periodo de detruo. Ĉu la rigardanto de tiu stranga vidaĵo ne estus prava, nomante absurda societon tiamaniere starigitan?

Tiu absurdeco ne nin tro mirigas, ĉar ni vivis en ĝi de nia plej infana aĝo; sed la filozofo estas rajtigita, ĵugi severe tian tradicion. Ĝi estas la sekvo de antaŭaj barbarajoj. La hommanguloj, la sovaĝuloj tiamaniere vivis kaj ni ne povis nin eligi el tiu funebra estinteco, tiel forte ni estas ĉirkaŭataj de iluzioj. Same tiuj mizeruloj, kies vizaĝon manĝegas sangoplena kaj vasta ulcero, iras sur la stratoj promenadante kun tiu malbonodoraĵo kaj tiu malbelegaĵo, ne konsciante pri sia mizero; la kutimo al la doloro ilin venkis, kaj fine ili forgesis, ke ilian haŭton dispecigas malbelega vundo.

XIII

Kredeble nun oni estas tre certigita, ke la milito estas malbono kaj malfeliĉilo, malpligrandiganta la nacian same kiel la individuan moralecon, malfruktodona por la progreso, ruiniganta kaj putriganta la homajn societojn. Sed ĉu tiu granda malbono,

tiu malfeliĉigo pli pereiga kaj pli detrua ol la ĥolero, la pesto, la tifuso kaj la tuberklozo kune, estas kontraŭbatalebla? Ĉu ĝi ne estas organa fatalo, kiu pezas sur nia plendinda homaro? kaj ĉu ni provas vanan kaj ĥimeran agon, volante inter la nacioj la regadon de la paco?

Generale la defendantoj de la milito, — ĉar iom da ili ankoraŭ troviĝas, — procedas laŭ du sinsekvaj etapoj. Komence ili diras, ke la milito enhavas gravajn utilojn: kaj kiam oni pruvis al ili la malon, kiel ni penis fari, tiam ili tamen daŭrigas, pretekstante, ke ĝia forigo estas neebla.

La milito, necesa malbono, jen estas la lasta rifuĝejo de ilia argumentado. Sed jam tre grava estas la starigo de tiu certigo, ke oni povas kompari la militon al la tuberklozo, al la virina prostituado, al la sifilizo, al la ĥolero kaj aliaj malbonaĵoj. La tasko troviĝas tiamaniere tre simpligita. Pruvinte, ke estus bonaĵo la streko de la milito kaj de la militarismo el la homa estonteco, oni rekonas, ke ĉiuj niaj penadoj devas konverĝi al tiu nobla celo. Nun ĉu estas efektivigebla la forigo de la milito?

La sola motivo donebla por subteni la neon estas, ke ĉiam ekzistis militoj.

Rezono tre infana, komprenebla de spiritoj plej mallertaj: *Ciam oni faris la militon; do ĉiam oni ĝin faros.* Same dum la deksepa jarcento oni diris: Ĉiam okazis po 20 % da mortoj per variolo, do ĉiam okazos po 20 % da mortoj per variolo.

Kelkaj eĉ pretendis, ke la milito estas esencaĵo de nia homa konstitucio. Oni por tio sin apogis sur Darwin'ajn teoriojn: « La milito, diris al mi Maurice Spronck en publika kontraŭdira argumentado, kiun ni havis pri tiu temo, estas biologia fenomeno, kontraŭ kiu niaj voladoj kaj niaj penadoj estas senpotencaj. Ekzistas senĉesa batalado inter ĉiuj estaĵoj; same devige ekzistas batalado inter homoj. La teorio de la deviga milito estas scienca teorio; ĉar la milito estas la leĝo mem de la vivo. »

Ne estas malfacile montri, ke tie kuŝas sofismo, ĉar la faro de homaj societoj ĝuste celas la aliformigon de maljustaĵoj de la natura stato.

En arbaroj, maroj, ebenaĵoj, la kripluloj estas premegataj kaj neneigataj de la fortuloj. La societo penas ilin protekti.

Ĉe la bestoj la sangadulto estas regulo. La societo malpermesas la sangadulton.

Kiam krimo estis plenumita de besto kontraŭ samspecan beston aŭ kontraŭ kaptaĵon, tiu besto profitas je ĝi; kaj nenio ĝin kulpigas pro tio. La societo punas la mortigon.

La civilizo konsistas esence el la forigo de tiuj perfortoj, atencoj, krimoj farataj de la individuo. Kontraŭ mortiginto la tuta societo sin armas por lin puni. Ekzistas leĝoscienco, leĝoj, polico, juĝistaroj. Eĉ la organizo de tiu justilo fariĝis la fundamento de la tuta sociala stato.

La homoj do alvenis al tio, kion tiuj, kiuj akceptas nur la naturan leĝon, devas konsideri kiel rezulton preskaŭ supernaturan kaj miraklan, nome, ke, en granda regno, kvardek milionoj da homoj havantaj potencajn kaj kontraŭajn interesojn, vivegajn pasiojn same kontraŭajn, povas kunvivi pace; kaj ne troviĝas kadavro ĉe ĉiu angulo de vojeto, brulado ĉe ĉiu domo, atenco sur ĉiu peceto de la lando, je ĉiu minuto de la tago. Se igi, ke kvardek milionoj da individuoj kunvivu sen tro da mortigoj, estas problemo efektivigita, malgraŭ la natura leĝo kiu postulas, ke la homo estu lupo al la homo, ĉu ne estas pli facila la starigo de la paco inter tri aŭ kvar grandaj nacioj?

Se la natura leĝo devus esti la regulo, ne ekzistus societo. La homa speco estus lasata al la pura anarkio. Ĉiu individuo obeus nur sian kapricon, premegante la aliajn kiam li estas pli forta, premegate de la aliaj kiam li estas pli malforta. Sed tiu stato de anarkio, kiun la civilizo malaperigis inter individuoj per la institucio de la polico kaj de juĝistaroj, persistas ankoraŭ inter nacioj.

Decidas la sovaĝa forto, ne la rajto ; kaj tiu fakto brilas laŭ tiel blindiganta evidenteco, ke oni miras, ke iuj ĝin mal-konsentas. Tiom ni progresis pri la individuaj rilatoj inter samlandoj, kiom ni restis barbaraj pri la internaciaj rilatoj.

Kaj se oni kontraŭparolas, ke la batalo inter nacioj estas nur la vastiĝo de natura stato, kiamaniere oni povas klarigi ĉiujn tiujn aliformiĝojn de la natura stato en socialan staton tute malsimilan : protekto al malfortuloj, puno al kulpuloj, kondamno al la sangadulto, al la ŝtelo, al la mortigo. La brutoj havas nenion similan al nia civila aŭ prikrima juro. Kaj oni volas, ke ni revenu al tiu bruteco ! Ni ne havas internacian leĝaron : jen kuŝas la tuta malbono. Tamen tiu terura manko, kiun suferas la homaj societoj, estus facile plenigebla, ĉar la starigo de internacia leĝaro estas milfoje pli facile efektivigebla ol estis la organizo de hierarkia kaj bone reguligita societo, en kiu la familio, la posedrajto kaj la homa personeco estas protektataj per tiom da garantiaĵoj. Eĉ se, — kaj tion mi konsideras tute malsaĝa, — ni devus imiti la bestajn societojn en la organizado de homaj societoj, nenie ni vidus tiujn opajn batalojn, kiujn por sin amuzi oni prezentas al ni kiel konformajn al la vera natura stato. La Bruyère, en fama paragrafo, parolas pri miloj da katoj, kiuj kunvenas en vastan ebenajon por sin disŝiri reciproke per ungoj kaj dentoj. Sed tio estas nur fantaziaĵo (admirinda, cetere, kaj kies energio ne estas superebla). Ĉiukaze, ĝi estas nur fiktivaĵo ; ĉar la bestoj ne montriĝas tiel malprudantaj, ke ili sin okupus per tiaj senutilaj buĉadoj. Nur la homoj estas kapablaj je tiaj frenezaĵoj. Proudhon, en verko pri la milito, inda je frenezulo, estas prava dirante, ke, ĉar la homo faras opajn militojn, tio lin diferencas je bestoj. Hontinda karakterizaĵo, kiu por tiu plendinda Proudhon estas signo de inteligenta supereco ; same kiel por Joseph de Maistre la grandega absurdeco de la milito estas la pruvo de ĝia dia deveno.

Reale la opinio, ke la homa naturo faras la militon ne-

evitebla inter la homoj, estas neniel scienca ; ĉar la milito inter nacioj estas sociala elpenso, ne natura fenomeno. Tio kio konformiĝas kun la natura stato estas la milito inter individuoj, inter du homoj, eble du familioj. Sed la homaj societoj stariĝinte havis kiel unuan kaj ĉefan efikon la ĉesigon de tiu milita stato. Oni do ne estas rajtigita, alvokante la naturan staton kaj nian biologian konstitucion, ĉar la polico starigita de ĉiu homa societo inter la individuoj povis triumfi je tiuj militemaj instinktoj, kaj starigi, per la paco inter homoj, la superregecon de la leĝo.

La starigo de vastega amasigo da homoj kiel Francujo, Anglujo, Germanujo, Italujo, neniel rilatas kun tio, kion oni nomas la natura stato. Do, rilate al la reciprokaj rilatoj de tiuj grupoj, oni ne povas paroli pri la natura stato ; ĉar nenio estas pli kontraŭa al la naturo de l' homo ol la organizado de tiuj grandegaj kaj reguligitaj maŝinoj, kiuj havas nenion kompareblan en bestaj societoj.

XIV

Ni ne refutos detale tiun mirigan certigon, ke, ĉar ĉiam ekzistis militoj, ĉiam ili ekzistos. Ĝi estas unu el tiuj proponoj, kiuj refutiĝas mem, kvankam ilin akceptas fervore la simplanimuloj.

Se oni devus kontentiĝi per rezono, mi prefere farus la kontraŭan, kaj mi dirus : Ĉiam ekzistis militoj, do momento venos en kiu ili ne ekzistos plu. La historio montras ja al ni, ke ne estas la senmoveco sed la moveco, kiu regas la societojn.

Ni vivas en senĉesa evolucio ; kaj estas neniuj motivo por konjekti, ke persistos la internaciaj bataloj, kiam ĉio estos aliformigita ĉirkaŭ ni.

Akcepti, ke la milito, kiun oni rekonas barbara, ne povos fini, estas nei ĉiun eblecon de progreso, estas sin kondamni al

la eterna vido de elĉenigita malfeliĉigo, provante nenion por ĝin malhelpi.

Cetere ni tre bone scias, kion fari, kontraŭ malfeliĉego kiel la tuberklozo, la prostituado, la sifiliso, la alkoholismo. Oni devas ĝin kontraŭbatali : ĉar ni rajte esperas, ke ni povos malpligrandigi aŭ haltigi ĝian malutiladon. Nu, ni devas pensi sammaniere pri la milito, malfeliĉigo kreita de la homo, malfeliĉigo absolute vola, malfeliĉigo ne devenanta de la fatalo de kosmaj elementoj, kiel fulmotondro, marondego, ciklono, tera tremado. Ĝi estas malbono elpensita de ni senbezono, kiu tute devenas de nia sociala organizo malbone farita, kaj sekve kiun ni devas kaj povas ŝanĝi.

Bedaŭrinde ĉe ĉiu epoko la plimulto de la homoj estas nekapabla kompreni, ke ĉiu sociala vivo evolucas. La homoj vivas tiel implikataj en la estantecon, ke ili konsideras ĉiun ŝanĝon neebla. Ili imagas, ke la homoj vivontaj je 1950 havos la samajn ĝeneralajn ideojn ol ni, ke la societoj estos starigitaj sur la samaj fundamentoj. Ili ne povas kompreni, ke je 1950 kaj je 2000 ĉio estos absolute malsimila.

Cetere se la plimulto de la homoj estas nekapablaj imagi la estontecon, ili same ne povas imagi la estintecon. Ili ne reprezentas al si, ke la milito ekzistis, antaŭ du aŭ tri cent jaroj, inter landoj hodiaŭ tute federitaj kaj unuigitaj. Loreno, Bretonujo, Burgundujo ne estis ĉiam kunigitaj sub sama registaro. Ili perforte interbatalis, kiel antaŭ du mil jaroj Sparto kaj Ateno, kiel antaŭ apenaŭ unu duono da jarcento Toskanujo kaj Sicilio, Bavarujo kaj Prusujo. Iom post iom grupigoj fariĝis, pli kaj pli vastaj. La supraĵo de pacigitaj landoj grandiĝis de jarcento al jarcento ; Germanujo unuiĝis ; Italujo unuiĝis ; Francujo unuiĝis : tamen Germanujo, Francujo, Italujo iam konsistis el nacioj tre diversaj, kiuj sin disŝiris reciproke kaj sin pereigis per la milito. Estas certe, ke tiu movado de koncentrigo daŭrados kaj ke nacioj nun disigitaj kuniĝos por fari pacan fede-

racion. Sammaniere depost tricent jaroj la francaj provincoj, kiuj havis sian memregadon, sian sendependecon, siajn proprajn militojn, fine kuniĝis kaj faris la francan kunmetaĵon, en kiu ne naskiĝas plu bataloj inter apartaj provincoj.

Sed tia estas, ĉe la plimulto de la homoj, la nekapableco imagi ĉu estintecon ĉu estontecon, ke ili suferas la tiranan superregon de la nuna stato, kaj ne imagas alian aferon eblan ol la nunaĵon, certigite, en ilia naiveco, ke la aferoj estis kaj ĉiam estos tiaj, kiajn ili vidas iĉn je la nuna tempo.

XV

Cetere eĉ la plej timemaj, la plej kutimemaj homoj volonte konsentas, ke en la venonta tempo alvenos tago, en kiu la frenezeco de la milito malaperos el la tero. Sed ili alĵetas tiun fazon de libereco al tre malproksima epoko, al kvincent, eble al mil jaroj ! Fine, ili diras : neniam ni ĝin vidos.

Miaflanke, kontraŭe, mi estas tute certa, ke alproksimiĝas tiu momento. Kredinde homoj jam maljunaj kiel mi ne vidos tiun eŭropan pacigon ; sed kredeble ĝi estos ekvidata de la homoj nun tre junaj ; kaj post dekkvino da jaroj, eble pli frue, ne ekzistos plu, pezanta sur ĉiuj regnantoj de lando, la minaco de granda, absurda, internacia milito (1).

La motivo kiu al mi kredigas la rapidan alvenon de paca tempo estas, ke dum dek jaroj la paca ideo pli rapide progresis ol dum dek jarcentoj. Ĝi penetris en la konsciencan de l'eŭropaj popoloj. La ekkono de internacia arbitracia juĝistaro fariĝis universala. Arbitraciaj traktatoj estis konkludataj inter multaj grandaj popoloj.

(1) Al partianoj de grandaj armeoj, kiuj diras : la militistaro ebligas por ni la sendanĝerecon de la vivo, mi respondos kun Novikov : ĝi estas la sendanĝereco de Damokleso.

Evidente tiuj franca-brita, franca-itala, franca-amerikana interkonsentoj ne kontentigas plene niajn tutajn pacajn dezirojn ; kaj tiuj arbitraciaj traktatoj *ne devigaj* ne estas absoluta barilo kontraŭ la ebleco de milito. Sed oni devas ilin konsideri kiel antaŭmontrojn. Ili estas nur komenco, sed komenco de granda kaj ĝenerala institucio amfiktiona, kiu starigos la regadon de la rajto inter nacioj, kiel ĝi jam ekzistas inter individuoj.

Mi ne povas fari ĉi tie la diplomatian historion de tiu vasta paca ekmovo, kies elira punkto estis la Konferenco de Paco, en Hago. Mi nur montros, ke ĝi estis tiel rapida, tiel nesperita, ke ni estas rajtigitaj antaŭvidi, por tre proksima estonteco, progresojn ankoraŭ pli grandajn.

a) La unua teoria kontraŭparolo (ĉar tie ĉi mi parolas nur pri la teorio kaj ne pri la praktiko de l'internacia arbitracio deviga) estas, ke la decidoj de arbitracia juĝistaro ne havas sankcion. La sankcio same mankas por okazoj en kiuj nacio rifuzus peti la juĝon de juĝistaro ; kaj se tiu juĝistaro ne povas disponi armitan forton, ĝi estas senigita je ĉiu aŭtoritato, kiel estus civila juĝistaro senigita je policianoj kaj ĝendarmoj.

Ni resumu tre rapide la motivojn pro kiuj estas neakceptebla tiu kontraŭparolo pri la manko de sankcio.

1-e Se reale ĝenerala paca institucio ekstariĝus, kun konstantaj arbitraciaj traktatoj, kun supera arbitracia juĝistaro, la nacioj ne estus plu milite organizitaj ; kaj tiam la milito fariĝus neebla, ĉar tiam neniu lando estus organizita por la milito.

2-e La historio sciigas al ni, ke ĝis nun neniu popolo kuraĝis ribeli kontraŭ arbitracia juĝo. Tamen jam okazis multaj arbitracioj, pli ol kvar cent. Se la plimulto da ili traktas aferojn malmulte gravajn, kelkaj kontraŭe prezentis grandegan gravecon, kaj aliparte fortege ekscitis la popolamasajn pasiojn. Tamen la juĝo de la juĝistaro ĉiam estis respektata ; ĉar rifuzi la obeon al la juĝo de juĝistaro, kies senpartieco estas certa,

estas samtempe konfesi plenlume, ke oni malŝatas la justecon, konsenti, ke oni ne estas prava. La opinio ne nur de la popoloj sed ankaŭ de la registaroj estas rekte ofendita per tiu rifuzo al la akcepto de justeco. Oni ne povas pretendi, ke oni subtenas justan entreprenon, kaj oni devas esti tre certa pri sia forto por riski tiamaniere ĉiujn militajn hazardojn, malrespektiginte malkaŝe ĉiujn principojn de publika rajto, sen eblaj senkulpigoj. Pro tio oni povas konsideri kiel tre verŝajnan la esperon, ke per sia sola morala forto la juĝistaro altrudos sian opinion.

3-e Por sankcii la arbitracian sentencon, oni povas imagi simplan kaj efikan rimedon, ekzemple : por garantii la sincerecon de kontraktantaj partioj, oni postulus la antaŭan liveron de grava monsumo.

4-e Oni devas supozi la starigon, facile efektivigeblan, de internacia militistaro, komisiita por respektigi la juĝojn faritajn de la arbitracia juĝistaro. Oni scias, ke iam ekzistis unue en Kreto, poste en Ĥinujo, internaciaj armeoj : sekve nenio estas malpli himera. Do tiu supera internacia juĝistaro povos, por sankcii siajn juĝojn, disponi gravan forton faritan de internacia armeo, kiu anstataŭos la nunajn militistarojn.

b) La dua kontraŭparolo estas pli grava. Se la internaciaj procesoj estas juĝotaj de arbitracio, multaj internaciaj malkonsentoj pli-malpli dormetantaj ekvekiĝus ; kaj tiuj disputoj naskus novajn militojn ; do tiu granda paca maŝino havus nur kiel rezultaton la kreon de teruraj konfliktoj. Kia fariĝus la sorto de Alzaco-Loreno, de Schleswigo, de Polujo, de Triesto, de Transilvanio, de Armenujo, de Finnlando ? Ĉu la regnoj konservus siajn nunajn posedaĵojn (*Beati possidentes*, — feliĉaj estas tiuj, kiuj posedas, — kiel diris Bismarck), eĉ kiam tiuj posedaĵoj daŭrigas evidentajn malrespektojn de la rajto ? Aŭ prefere ĉu oni refarus la Eŭropan landkarton, obeante la dezirojn cetere rajtajn de popoloj maljuste aneksitaj ?

Certe tie kuŝas problemo malfacile solvebla ; kaj mi komprenas, ke oni ŝanceliĝas inter unu aŭ alia el tiuj du konkludoj. Sed kial oni ne konfidus al la juĝistaro mem ? Kial oni ne konsentus, ke ĝi estos tute rajtigita por decidi ?

Cetere mi ne pretendas, ke ne aperos malfacilaĵoj. La aferoj de homaj societoj enhavas tiom da potencaj interesoj, tiom da fortegaj pasioj kontraŭaj, ke neniam ili montriĝos simplaj ; kaj nur la naivuloj povas pretendi, ke la internacia juĝistaro solvos tiuj ĉiujn malkonsentojn sen disputoj, sen danĝeroj, sen longaj kaj laborplenaj interdiskutoj. Sed kiam estos akceptita la principo de la juĝo, la alfaraj kaj plenumaj rimedoj estos flankaj. *Fata viam invenient* (la sorto trovos sian vojon). Nur unu afero estas necesega : la neriparebla, neniiga kondamno de tiu sovaĝa, sanga, ruiniga, absurda farmaniero, kiun oni nomas milito ; ĉar ĝi estas la honto de la civilizacio.

XVI

Mi nur montris per larĝaj trajtoj la fundamentajn principojn ; ĉar mi ne volis, ke tiu temo min altiru pli malproksimen ol al la mallonga filozofa observado de tiu granda problemo historia kaj sociala, kiu nomiĝas la milito. Sed mi kredas, ke mi montris la jenon : la paco estas bona kaj necesa ; ĝia starigo estas ebla kaj rilate facila : sekve la devo de ĉiu bona regnano estas la rapidigo de ĝia alveno.

Sed per kiaj vojoj ? Laŭ mia opinio, unu sola estas vere efika, la pacema edukado.

Ni akceptu, ke ĉiuj regnaroj de la diversaj landoj estos profunde konvinkitaj, ke, inter la malbonaĵoj premegantaj la homaron, neniu estas pli kruela ol la milito, neniu pli facile neniigebla, kaj ke la unua monda maljusteco kontraŭbatalota estas la milito. Tiam nur la paco estos ebla ; kaj estos finita tiu

longa milita periodo, pro kiu la homaj societoj tiel longatempe suferis.

Do oni devas eduki la infanojn kaj la junulojn laŭ tiu simpla kaj fruktodona ideo, ke la homoj devas reciproke sin interhelpi kaj ne sin interbuĉadi.

Sed ve ! precize la malo estis kaj estas ankoraŭ lernigita al ili. Ĉiuj klasikaj libroj, precipe tiuj de la unuagrada instruado, ripetas komunajojn tre noblajn sed tre eluzitajn pri la amo al la patrujo, identigante la amon al la patrujo kun la deziro al la milito : tiamaniere, iom post iom, tiu ideo penetras en la animon de la junuloj, ke oni povas ami sian patrujon nur portante armilojn, ke nur la militisto, la soldato, la almlilitanto, la standard-portisto sentas amon al la patrujo, kaj ke ekster la regimento la patrujo estas vana vorto. Plendinda eraro, al kiu sin aldonas alia ankoraŭ pli grava, nome, ke por ami sian patrujon oni devas malami la patrujon de aliuloj.

Pro tio, en tiuj libroj laŭdire patriotismaj, apenaŭ oni parolas pri la mizeroj de la milito kaj de la militarismo. Oni gloras la heroaĵojn de militemaj reĝoj, de almlilitintaj imperiestroj ; kaj oni ne montras ĉiujn malbonaĵojn de ili faritajn, ia ruinojn, la buĉadojn, la maljustajn aneksiojn, tiun tutan funebran historion de internaciaj bataloj. Kiam oni parolas pri la pacamantoj, oni ilin kulpigas, ke ili estas senpatrujuloj, senkuraĝuloj (?), kosmopolitoj, internaciistoj.

Sajnas, kiam oni legas tiujn verkojn, kiam oni aŭdas tiujn instruojn, ke la devo de ĉiu bona Franco estas malŝati la ceterajn naciojn kaj konsideri kiel rajtajn kaj justajn nur la agojn de la Francoj. Por tiuj strangaj amikoj al Francujo, la internacia juro ne ekzistas, kaj ĉio estas permesata kontraŭ la fremdulo. Je la tempo de antikva Grekujo, ĉiu fremdulo estis barbaro ; kaj la libroj por la unuagrada instruado, eĉ ofte tiuj por la duagrada, daŭrigas tiun tradicion en nuna Francujo.

Oni devas decide kontraŭbatali tian eraron. Jam Schopen-

hauer rimarkigis, ke la plej malsprita vanteco ebla, estas tiu de homoj fieraj pro tio, ke ili apartenas al ĉi tiu aŭ tiu nacio. Estas neniel glorie, nek meritige, esti ĉu Franco, ĉu Anglo, ĉu Italo, ĉu Germano : sammaniere en armeo estas neniel glorie aŭ meritige esti husaro, artileriisto, voltiĝoro (1) aŭ zuavo. Kiam Napoleono volis ricevi de siaj soldatoj kelkan timindan oferon de iliaj personoj, li diris : « Memoru, ke vi apartenas al la 4-a liniregimento », aŭ al la 5-a aŭ al la 6-a, laŭ la okazoj. Same kiam oni volas instigi la popolojn sin ĵeti unu kontraŭ la alian, oni diras al ili, ĉe unu aŭ ĉe alia flanko de Rheino, jen : « Memoru, ke vi estas Germanoj ! », jen : « Memoru, ke vi estas Francoj ! »

Fakte, la rasoj estas tiel miksitaj, tiel konfuzigitaj, ke estas neebla la pruvo de ia supereco inter ili ; kaj la civilizita homaro formas densan mason, kies divido ne estus ebla sen grandegaj malfeliĉaĵoj. Eligu la bonaĵojn disvastigitajn de Angloj en la mondon per Shakespeare, Newton kaj Stephenson, kaj la homaro estos plimalgrandigita : estus same se ĝi ne estus havinta Leibnitz, Kant, Beethoven kaj Goethe ; aŭ Dante, Galileo, Volta ; aŭ ankoraŭ Pascal, Descartes, Lavoisier, Pasteur. Tiuj famaj viroj, kvankam ili apartenas al tiu ĉi aŭ tiu nacio tre bone limigita, reale estis la bonfarantoj de la tuta homaro, la patroj de la civilizacio kaj de la progreso. Tion malkonsenti estus samtempe malspritaĵo kaj maldankeco.

Unu el la unuaj lecionoj donotaj al infano estas do : « La fremdulo ne estas malamiko » ; propozicio memevidenta, kiu tamen ekscitas ĉiuspecajn kolerojn. Ĉu ekzistas pli granda absurdaĵo, ol instigi la francajn kamparanojn al la malamo al la germanaj kamparanoj, kvazaŭ tiuj bonuloj ĉe ambaŭ flankoj de la rivero havus kiel devon sian reciprokan malamon.

(1) Voltiĝoro (angle, fr., germ., *Voltigeur*), soldato de malpeza infanterio en la malnovaj armeoj.

Ne, vere. Ilia intereso estas la sama : kulture pace kaj libere sian kampon, sen militservo, kiu elprenas la junulojn el ilia familio, sen la konstanta minaco de terurega milito, kiu ruinigas vivojn kaj posedaĵojn. Jen estas la idealo de la germanaj same kiel de la francaj vilaĝanoj, de la anglaj ministoj, de la italaj maristoj. Ĉiuj laboristoj interesiĝas al la paco, kaj vere ĉiuj ĝin deziregas. Ĝi estas la unua bezono de unuj kaj de aliaj ; ĉar ĉiu milito estas pereiga, eĉ por la venkinto ; ĉiu preparo al la milito estas ruinilo.

Oni instruas la historion vivigante la malamojn, ekscitigante la infanajn imagojn. En Germanujo, oni rakontas ankoraŭ la ruinigon de Elektista Princlando, ordonitan de Turenne ; kaj oni diras al la plendindaj lernantoj : « Jen estas via hereda malamiko. » Sur la alia bordo de Rheino oni rakontas la rabadojn, la krimojn faritajn de la germanaj armeoj ; oni parolas pri la bombardo de Parizo, pri Sedan, pri Metz, por daŭrigi la senton al la revenĝo.

Cio ŝajnas kunceli, en nia edukado kaj en niaj moroj, al tiu funebra rezultato : la internacia malamo. Troviĝas en Parizo strategoj de Iena, Wagram, Solferino, Sevastopol ; same en Londono, placo de Trafalgar ; same en Berlino, stratoj de Sedan kaj de Metz ; en Germanujo, datreveno de Sedan ; en Hispanujo, festoj pro la 2-a de Majo. En teatroj, en kantaĵoj de koncert-trinkejoj, en romanoj, en superaĵ aŭ malsuperaĵ ĵurnaloj, en konferencoj, en paroladoj, ĉie estas zorge konservata la memoro al la pasintaj militoj, al la krimoj faritaj de la fremdulo. Ve ! certe fariĝis krimoj, kaj ĉiuj popoloj faris malbonegajn agojn, kiuj devus pezi sur ilia konscienco. Sed ĉiuj tre facile forgesas la malbonaĵojn de si faritajn, kaj nur indignas pri tiuj, kiujn ili suferis. Reale la milita historio de nacioj — la sola kiun oni kulturas en la unuagradaĵ libroj, — estas nur teksaĵo el kapricoj, friponaĵoj kaj kruelaĵoj ; kaj kiam oni forgesas tiujn, pri kiuj oni estas kulpa, por zorgi nur pri tiuj, kiujn oni suferis,

ĉiam oni havas en Germanujo, en Francujo, en Anglujo, en Italujo, okazon taŭgan por skribi longajn kaj veraĵn paĝojn, kapablajn elveki malamojn.

Tiu pereiga edukado devenas de ideo fundamente malvera, nome, ke la prospero de popolo estas konsekvenco de la malprospero de la najbaraj popoloj. Germanujo riĉigas, do Francujo fariĝas malriĉega. Franco eltrovas la fotografarton, do la najbaraj nacioj suferos pro tio. Italo elpensas la senfadenan telegrafon ; ĝi estas malbono por la ceteraj landoj. Pasteur eltrovas la inokulon kontraŭ la rabio, kaj tio fariĝos malfeliĉo por niaj malamikoj. Röntgen trovas la radiojn X ; en tio kuŝas motivo por indignigi la veraĵn Francojn.

Ne estas utile insisti por montri la falsecon de tia rezono. Ĉiu progreso, scienca aŭ industria, disvastiĝas el la devena lando al la ceteraj landoj : kaj, fatale, popolo kiu riĉiĝas, pro tio mem riĉigas la ceterajn popolojn. Ĉu komercisto starigas sian firmon en landon ruinigitan ? ĉu ne, kontraŭe, en landon prosperan ?

Ĉio kio pligrandigas la lukson, la bonstaton, la moralecon, la feliĉecon de la ceteraj nacioj, fatale reagis sur nin ; kaj devige ni ĝin profitas. La nunaj homoj estas, multe pli ol dum la epoko de Seneko, *membra corporis magni* (membroj de granda korpo) ; kaj ne nur vidpunkte de alta moraleco, sed ankaŭ por nia propra intereso bone komprenita, ni devas deziri ne la mizeron, sed la prosperon de niaj najbaroj.

Eble oni komprenus, ke la vido de aliula ruinigo estu ĝojiga, se la posedaĵoj divideblaj estus limigitaj. Ekzemple, se ekzistus nur cent nutraĵaj porcioj dividotaj inter cent individuoj, kaj se kvindek homoj ĝuus supersufiĉan porcion, dum la kvindek ceteraj, havante parton nesufiĉan, ricevus pro tio grandan malprofiton, la patriotismo estus senkulpigebla, volante ilin rezervi por siaj samnaciuloj. Sed reale la kazo estas tute alia. Neniul troviĝas manko de pano, brutaro, rizo, kafo, fruktoj,

vino, karbo, teksaĵoj. Pli ĝuste vidiĝas troproduktado ; kaj pro tio la pli granda bonstato de iuj ne vundos la pli grandan bonstaton de aliaj. Germanoj kaj Angloj vivu en lukso, Francoj profitos per ĝi. Neniu profitema kalkulo estas necesa ; ĉar altruismo (1) kaj egoismo koincidas.

La patrujoj similas la familiojn. La riĉeco de apudaj familioj ne nur ne malutilas la mian, sen kontraŭe ĝin utilas, kaj la prosperado de miaj ĉirkaŭantoj estas profito por mi ; ĉar se mi estas komerciisto kaj se ili estas riĉaj, ili komercos kun mi kaj pligrandigos mian posedaĵon. Same pri la nacioj. Ju pli Anglujo estos riĉa, des pli ĝi deziros aĉeti sur la kontinento, kaj sekve riĉigi la kontinentajn popolojn.

Tio estas rezonado tiel simpla, ke oni miras vidante, ke ĝi estas konstante malkomprenata. Funde nur la ĵaluzo, malbona konsilanto, ekscitas la kolerĉagrenon de popoloj kiam ili vidas la prosperon de aliaj nacioj.

Certe oni malprave esperus oran epokon, en kiu ne ekzistos plu intersaj konfliktoj inter la homaj grupoj, inter la socialaj klasoj, kaj eble inter la homaj rasoj. Ve ! ne ; la rasaj kaj socialaj interbataloj estos nek malgravaj nek sendanĝeraj. Sed almenaŭ ili ne solviĝu per la milito ; ĉar inter ĉiuj solvoj, la milito estos la pli absurda, la pli kosta, la pli sangverŝa.

Eĉ se inter la klasoj naskiĝus enlandaj militoj, ili havus kiel senkulpigon, ke ili ne estas tiel absurdaj kiel la internaciaj militoj. Kiam antaŭ Sevastopol francaj kaj rusaj militistoj ĵetis al si reciproke mortigajn bombojn, nek unu nek alia sciis pro kia motivo ili batalis. Sed kiam protestantoj kaj katolikoj intermilitis, la plej malsupera soldato de unu aŭ alia partio sciis tre bone pro kiu motivo ili batalis ; ĝi estis por malhelpi, ke tiu iru al la prediko, kaj tiu ĉi al la meso. Estas preskaŭ neebbla la kon-

(1) Altruismo : la malo de egoismo, la inklino sin oferi al aliuloj.

jekto, ke en estonteco neniam oni vidos socialajn grupojn, — laboristojn unuflanke kaj aliflanke mastrojn, — kiuj, havante malajn interesojn, ne decidis, ke la forto juĝu inter ili. Almenaŭ tia batalo havos, kompare kun la nunaj bataloj, tiun superecon, ke ĝi ne estos preparita de longa tempo per longaj kaj dolorigaj preparadoj : ĝi militigos homojn, kiuj batalos vole, pro motivoj kiujn ili opinios justaj, kaj ne militistojn, kiujn tirano devigos al la batalo, kvankam ili nescios pro kia motivo.

Sed ne estas alveninta la momento serĉi la eviton de tiuj grandaj socialaj bruladoj, kiujn oni povas antaŭvidi en la estonteco. Oni devas unue zorgi pri la nuna malbonaĵo, kiu pezas sur ni, kaj kontraŭ kiu estas urĝa la kontraŭbatalo. Mi ripetas : ĝi estas kontraŭbatalebla nur per edukado decide kaj malkaŝe pacema. Instrui la infanojn pri la homaj frateco kaj solidareco, montri, ke la laboro estas fonto de riĉeco kaj de moraleco, tio ne estas doktrino malfacile disvastigebla. Kaj ni estas rajtigitaj esperi, ke, ĉe la unuagrada kiel ĉe la duagrada instruado, troviĝos profesoroj kapablaj inokuli en niajn infanojn tiujn elementajn principojn. Ili parolu al ili pri la patrujo, ĉar la patruja ideo, kiel la familia, estas sankta ; sed ili parolu pri pacema patrujo, kiel pri pacema familio. De la homaro al la patrujo, de la patrujo al la familio, la solidareco pligrandiĝas kaj fariĝas pli kaj pli mallarĝa. Sed oni ĉiam lernigu la respekton al la justeco kaj al la rajto, ne intervenigante la forton kaj la perforton por solvi la konfliktojn (1).

(1) La fama Tolstoj, en diversaj skribaĵoj, pretendas ke la sola rimedo por haltigi la militan krimon estas ke la diverslandaj rekrutoj malakceptu la militan servon. « Evangelio kaj humaneco malpermesas ke la homo penu al la morto de sia frato. Do la juna rekruto devas repuŝi la armilon, kiun oni metas en lian manon. Se, en ĉiu nacio, ĉiuj rekrutoj agus sammaniere, la milito mortus senripareble ».

Certege. Sed eĉ supozante ebla tiun universalan kontraŭbatalon kontraŭ la milita servo, oni povas sin demandi ĉu ĝi

XVII

Fine, la milito kaj la milita organizo montras antikvan kaj malmulte respektindan tradicion. Ili estas parto de tiu restaĵo de barbareco, kiun ĉiuj ni portas funde de ni ; ĉar mal-longa intertempo nin disigas el epokoj en kiuj la homo estis sovaĝa besto. Nia civilizacio, kiu sin apogas sur la militon, estas do ankoraŭ tute barbara ; kaj la penadoj de ĉiuj pensuloj devas celi ĝian aliformigon.

Certe la fina rezultato estos ĉiam sama ; ĉar, sen ia dubo, la milito ne daŭros dum jarcentoj kaj jarcentoj malrapidigi la progreson kaj la feliĉon de la homoj. Certe, kaj tute certe, venos tago en kiu tiu grandega absurdeco fariĝos neebila. Sed, se la fina rezultato estos la sama, la momento, en kiu oni ĝin trafos, estos, laŭ niaj klopodoj, ĉu fruigata ĉu malfruigata. Ni povas, batalante por la paco, antaŭgardi kontraŭ la milito unu aŭ du homajn generaciojn.

Tie staras tre nobla tasko : kaj ŝajnas al mi, ke la moralisto kaj la filozofo apenaŭ povas proponi al si alian pli belan.

estas rajta. Kia ajn estas mia opinio pri la milito, mi ne scias ĉu mia devo kuŝas en la ribelo kontraŭ deviga leĝo, kiun starigis la plimulto de miaj samlandanoj, altrudante al mi devon.

La demando estas tre malsimpla kaj meritas plenan diskuton : ĉar unu kaj la alia opinio montriĝas subteneblaj. Cetere, ĝis nun, ĝi prezentas gravecon nur teorian ; ĉar fakte, la nombro de junuloj, kiuj malakceptas la militan servon pro konsciencduboj, estas iom malalta.

Eble en la venonta tempo ni havos la okazon paroli pri tiu timinda problemo de sociala moralo.

TABELO DE ENHAVO

I. Progresado de l'pacifisma ideo	3
II. La morala teorio, kaj la feliĉo de la plimulto	4
III. La malfeliĉoj de l'milito	4
IV. Kontraŭparoloj al la opinio laŭ kiu la milito estas malbonaĵo	8
V. La armeo dum la paco, kaj ĝia nuna moraleco.	8
VI. La armeo dum tempo de milito	10
VII. La militista kuraĝo kaj la regnana	14
VIII. Ĉu la milito kreskigas la moralecon de la popoloj ?	15
IX. Ĉu la ĉefaj historiaj faritaĵoj estis efektivigataj de l'milito ?	22
X. La Darwin'a teorio, kaj la natura elektado dum la milito	26
XI. La bonfaroj de l'milito	27
XII. La kosto de l'milito.	31
XIII. Ĉu milito estas psikologia kaj sociala fatalaĵo ?	34
XIV. La evoluado de la popoloj al la Paco.	38
XV. La internacia arbitracio	40
XVI. Necesececo de pacifisma edukado	43
XVII. Konkludo	50

~~~~~  
772-5-07. — PRESA ESPERANTISTA SOCIETO, 33, rue Lacépède, Paris  
~~~~~


Oscar Bünemann

MILANO

D-ro ANDREO FIŠER

Via Aurelio Saffi 24

Historieto ==
de
== *Esperanto*

Premiita ĉe la literatura konkurso de la VII-a
Universala Kongreso de Esperanto en Antwerpen
1911.

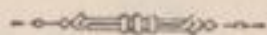

TIFLIS

Presejo „ESPERANTO“

1911

Prezo: Sm. 0,20

Aĉetebla ĉe la aŭtoro, D-ro Andreo Fiŝer

(~~15, Sudebnaja str.~~—Tiflis, Rusujo).

Por grupoj kaj revendistoj rabato.

Respondkuponoj kaj transpagiloj de Ĉekbanko
Esperantista estas akceptataj.

☆ D-ro Andreo Fiŝer. ☆

77, Elisabet. str.

⇒ Tiflis. ⇒

HISTORIETO DE ESPERANTO.

Praaj historiaj konoj pri iu ajn lando, popolo k. c. havas, kiel fonton, la buŝajn tradiciojn kaj legendojn, transdonatajn de unu generacio al sekvanta, ĝis kiam fine aperas skribaj materialoj, fiksantaj por ĉiam la historiajn konceptojn de la koncerna epoko.

Estas kompreneble, ke, ju pli frue la buŝa tradicio cedas lokon al historia literaturo, des pli ĝustaj, precizaj kaj fidindaj fariĝas niaj scioj pri historiaj faktoj, pri ilia reciproka interligo kaj interna, spirita signifo.

Esperanto ekzistas nun, kiel historia realaĵo, de preskaŭ kvaroncentjaro. Multaj pioniroj de nia afero, ho ve, jam estas forlasintaj nian surteran mondon, plejparte restiginte post si nur malmultajn, aŭ eĉ neniajn skribajn materialojn, kiuj povus doni klaran percepton pri la unuaj jaroj de por-esperanta agado. Tiutempaj esperantaj ĵurnaloj estis tre malmultenombraj, kaj nun kelkaj el ili fariĝis eĉ bibliografia maloftaĵo. Forpasos ankoraŭ kelke da jaroj, la vico da „vivantaj dokumentoj“ ankoraŭ iom malplinombriĝos, la tradicioj aliformiĝos kiel legendoj kaj mitoj,—kaj fine fariĝos tute ne eble konservi por nia posteularo la detalajn, interesplenajn kaj edifigajn faritaĵojn de la unua—„antaŭ-Bulonja“—epoko de nia historio.

Estas do plej sankta devo de niaj estimataj samideanoj, kiuj ĝuis la feliĉon helpi nian glorindan Majstron dum la komenca periodo de la Esperanto-movado, ke ili rapidu „fiksi“ ĉiujn tiutempajn detalaĵojn, kaj ilin publikigu—laŭeble!...

* * *

La Organiza Komitato de la 7-a Internacia Kongreso de Esperanto en Antwerpen havis la plej laŭdindan ideon doni kiel temon, pritraktotan en la kongresa literatura konkurso: „**Historio de Esperanto**“. En 20 paĝoj, kiujn difinis la Komitato, kiel deziratan amplekson de la prezentotaj al la konkurso verketoj, oni povas pritrakti la temon nur tre resume kaj maldetale,—tamen eĉ tio havos gravan valoron, alportonte la unuajn konstruĝtonojn por la estonta historiografio de Esperanto, ĉar, kredeble, diversaj konkursontoj diversmaniere prilaboros la taskon kaj tiel donos malsamajn, pli-malpli imitindajn procedmodelojn por pluaj labcradoj.

Parolante pri ebla diversmaniera pritraktado de la temo, mi volas diri, ke laŭ mia opinio, oni povas agi jene:

- 1) priskribi la faktojn en pure **ĥronologia** ordo;
- 2) trakti ilin laŭ **geografia** principo, t. e. laŭ landoj;
- 3) prilabori nur limigitan **periodon** de la Esperanto-movado;
- 4) pritrakti iun ajn apartan **fakon** de la vasta demando, ekzemple: esperantista literaturo kaj gazetaro, evoluado de la lingvo, Esperanto-kongresoj, aplikoj de Esperanto

al praktika vivo, esperantistaj komun-
interesaj organizaĵoj, junulara movado,
Esperanto kaj oficialaj institucioj, bio-
grafioj de konataj Esperantistoj, k. t. p.

Ĉiuj kvar skizitaj de mi procedmanieroj povas
liveri same valorplenajn, same interesajn material-
ojn por la historio de Esperanto. Mi persone pre-
feras nuntempe la ĥronologian principon.

* * *

La ideo pri artefarita lingvo internacia okup-
adis la mensojn de multaj scienculoj eĉ antaŭ
250 jaroj; resuman priskribon de diversaj provoj
en ĉi tiu direkto donis, interalie, Leopold Einstein
en sia publika parolado en la Nürnberg'a klubo de
instruistoj la 11-an de novembro 1884 (L. L. Za-
menhof, Fundamenta Krestomatio, paĝo 256). Pli
detalan historion de la demando oni trovas en
„Grundriss einer Geschichte der Weltsprache“ de
Hans Moser kaj en „Histoire de la langue univer-
selle“ de Couturat kaj Leau (Paris, 1907).

La nombro de diversaj projektoj de artefarita
lingvo internacia superas 150. Tamen nur du pro-
jektoj fariĝis realaĵoj, atinginte praktikan uzadon
kaj disvastiĝon,—Volapük kaj Esperanto.

Volapük estis elpensita kaj publikigita de
pastro Joh. Mart. Schleyer (Germanujo) en la
1881-a jaro. Kompare kun antaŭaj provoj ĝi estis
sufiĉe perfekta kaj facila, precipe koncerne sian
gramatikon (sed ne vortaron); tial ĝi trovis baldaŭ
grandan nombron da fervoraj adeptoj, kiuj sukces-
is fari tiom vastan propagandon en ĉiuj landoj

de Eŭropo, ke fariĝis eble aranĝi eĉ internaciajn kongresojn, el kiuj la tria kaj lasta okazis en Paris en aŭgusto 1889, post kiam la plejmulto da volapükistoj forlasis sian lingvon por alpreni Esperanton, publike aperintan antaŭ du jaroj. Tamen ankoraŭ en 1904 kaj 1905 estis troveblaj kelkaj persistemaj kaj obstinaj izolitaj volapükistoj en diversaj germanaj urbaj (Konstanz k. c.) („La Belgia Sonorilo“ n-o 2, okt. 1905, paĝo 18-a).

A. Grabowski („Lingvo Internacia“, n-o 2, febr. 1910) pri sia konatiĝo kun Volapük skribas jenon: „Kvankam mi havis sufiĉan kapablon por lingvoj, mi baldaŭ konvinkiĝis, ke ne estas facile fariĝi lerta volapükisto. Por ekaŭdi, kiel sonas la lingvo en buŝa uzado, mi faris vojaĝon kaj vizitis eminentajn volapükistojn, tamen mi ne atingis mian celon. La sinjoroj-redaktoroj sciis skribi volapüke ne formetante la vortaron el la manoj, sed ili ne sciis paroli la tro malfacilan lingvon. La ĉefa kaŭzo de ĝia pereco estis do ne la apero de Esperanto, sed la cirkonstanco, ke Volapük neniam fariĝis kaj ne poyis fariĝi lingvo viva, flue parolata“. Konatiĝinte kun Esperanto en somero de la 1887-a jaro, A. Grabowski fariĝis fervora ano de „lingvo internacia“ (la vorto „Esperanto“ tiam ankoraŭ ne ekzistis), kaj senprokraste sciigis la Wien'an Volapük-klubon, kies membro li estis, pri la naskiĝo de vere internacia lingvo, kaj donis al siaj eks-samideanoj la ĝentilan konsilon, ke ili ne foruzu vane paperon, inkon kaj tempon por sia Volapük, kiu neniam viviĝos, neniam fariĝos lingvo tutmonda.

Paul Nylén („La Duonmonata“, n-o 6, dec, 1909) en 1891 ankaŭ studis Volapük'on, korespondis per ĝi kun kelkaj fremduloj kaj „provis varmigi ĝis entuziasmo por ĝiaj barbarajoj, entuziasmo, kies natura celo estis la ideo mem de internacia helplingvo, sed kies konkreta objekto ne taŭgis por nutradi longdaŭre la entuziasmon“,—en la sekvinta jaro li ankaŭ fariĝis esperantisto.

* * *

La aŭtoro de Esperanto, doktoro Lazaro Ludoviko Zamenhof, naskiĝis la 15-an de decembro 1859 en Bjalostok (Rusujo). Ĝis antaŭ ne longe ni havis unu solan dokumenton, donantan kelkajn sciigojn pri deveno de Esperanto,—ĝi estas la konata privata letero de L. L. Zamenhof al N. Borovko, poste tradukita el la rusa lingvo en Esperanton kaj publikigita en „Lingvo Internacia“ 1896. Kelkajn pluajn sciigojn pri la biografio de d-ro L. L. Zamenhof oni trovas en la artikolo de Karlo Steier („La Duonmonata“, n-o 6, dec. 1909), sed plej detala priskribo de la vivo de nia Majstro estas liverita antaŭ ne longe de lia frato, d-ro Leono Zamenhof („Universo“, II jaro, VI kajero, 1911).

La ideo, kiu inspiris la kreinton de lingvo internacia, certe estas notinda. La loĝantaro de lia naskiĝurbo konsistis el 66% hebreoj, 18% poloj, 10% rusoj kaj 6% germanoj, dividataj de reciproka neamikeco. Estante ankoraŭ reallernejano, Zamenhof konvinkiĝis, ke diverseco de lingvoj estas la sola, aŭ almenaŭ la ĉefa kaŭzo, kiu disigas la homan familion kaj dividas ĝin en malamikajn part-

ojn, kaj ke nur ia neŭtrala lingvo, apartenanta al neniu el la nun vivantaj nacioj, povas forigi ĉi tiun malbonon.

Do ne konsideroj de praktika bezono, sed ideala sento de tuthomara solidareco, de ĉiunacia frateco kaj paco instigis la junan Zamenhof dediĉi sian tutan vivon al la realigo de ideo de neŭtrala lingvo internacia. Estas do kompreneble kaj tute logike, ke postatempe Zamenhof, en siaj kongresaj paroladoj k. c., ĉiam rememorigadas pri la „interna ideo“ de Esperantismo.

Dum multaj jaroj, spite diversaj malhelpoj, Zamenhof laboris pri sia tasko, ŝanĝante kaj perfektigante sian kreaĵon.

La ĉefaj principoj, kiujn li sekvis, estis: simpleco de la gramatiko kaj internacieco de la vortaro. Kelkaj el liaj kunlernantoj ankaŭ entuziasmiĝis pri la nobla ideo kaj pli-malpli helpis lin. La 17-an de decembro 1878, estante en la lasta lerneja klaso, Zamenhof kun siaj kamaradoj festis la ekvivigon de la „Lingvo Universala“, kiu post plua 9-jara laborado fariĝis la „Lingvo Internacia“ de D-ro Esperanto—pseŭdonimo, sub kiu d-ro Zamenhof, la 2-an de junio 1887, aperigis en Varsovio sian unuan broŝuron, eldonitan en rusa lingvo; post iom pli ol unu monato, la 21-an de julio, aperis la pollingva eldono de la sama lernolibreto; la titolfolioj de ambaŭ libroj estas reproduktitaj de Adam Zakrzewski en lia artikolo: „Historiaj detaloj“ („Universo“, 1911, VI-a kajero).

Do—la 2-a de junio 1887 estas la naskiĝtago de nia kara Esperanto!

Nun komenciĝis la publika propagando! Tamen dum la unua jaro ĝi limigis sin preskaŭ ekskluzive je kabineta laborado de Zamenhof mem kaj de kelkaj, he ve, tre malmultaj adeptoj: A. Grabowski (Polujo), L. Einstein (Germanujo), E. de Wahl (Rusujo) k. c.

En 1888 d-ro Esperanto eldonis en Varsovio sian faman „Dua Libro“ (52 paĝoj) kaj „Aldono al la Dua Libro“ (20 paĝoj).

En la sekvinta jaro (1889) aperis, ankaŭ en Varsovio, „Plena vortaro rusa-internacia“ (232 paĝoj) kaj „Meza vortaro internacia-germana“ (73 paĝoj) de d-ro Esperanto, kaj „Vortareto por Rumanoj“ de Marietta Frollo. L. Einstein eldonis en Nürnberg siajn germanlingvajn propagandajn broŝurojn: „Weltsprache. Zeit- und Streitfragen. Volapük und Lingvo Internacia“ (29 paĝoj) kaj „La Lingvo Internacia als beste Lösung des internationalen Weltsprache-Problems“ (80 paĝoj). R. Georghegan (Usono) eldonis anglan tradukon de la broŝuro de d-ro Esperanto (Varsovio, 38 paĝoj). E. de Wahl verkis sian 8-paĝan „Malgranda Vortaro Esperanto-Espana“, eldonitan en Varsovio. Prof. Dombrowski kaj R. Libeks aperigis Esperanto-lernolibrojn por latvoj.

Samjare aperis la unuaj **literaturaj verkoj** en Esperanto: 1) Goethe, La Gefratoj, komedio, tradukis el germana lingvo A. Grabowski (26 paĝoj), kaj 2) Lermontov, Princino Mary, 1-a kajero, tradukis E. de Wahl (32 paĝoj), — ambaŭ eldonitaj en Varsovio.

La aro da adeptoj de lingvo internacia fariĝis

jam tiom granda, ke Zamenhof eldonis „Adresaron de Esperantistoj“ (1-a serio.) La Klubo de Volapük-istoj en Nürnberg, dank' al propagando de ĝia prezidanto Schmidt kaj de Einstein, fariĝis esperantista kaj komencis eldonadi la **unuan gazeton** en lingvo internacia „La Esperantisto“. Samtempe en Sofia (Bulgarujo) aperis esperanta gazeto „La Mondlingvisto“, kiu tamen post kvar monatoj ĉesis sian ekzistadon.

En la 1890-a jaro d-ro L. L. Zamenhof aperigis, ne plu sub la pseŭdonimo de „D-ro Esperanto“, sed sub sia vera nomo, la duan pligrandigitan eldonon de sia lernolibro por rusoj. Aperis ankaŭ lernolibroj por danoj kaj norvegoj (C. Nielsen en Flensborg), italoj (D. Marignoni), hispanoj (Rodriguez Hnertas en Malaga) kaj bohemoj (Fr. Vl. Lorenc). A. Grabowski eldonis sian konatan „Kondukanto internacia de l'interparolado kun modeloj de leteroj“ (Nürnberg, 48 paĝoj). La bulgaraj samideanoj, post morto de „La Mondlingvisto“, komencis eldoni en Sofia novan ĉiumonatan gazeton „La Espero“, kiu tamen en la sekvinta jaro ankaŭ malaperis. La 8-an de novembro mortis Leopold Einstein.

La 1891-a jaro estas grava dato en la historio de Esperanto: en Azio, en la rusa urbo Vladivostok (Siberio) estis fondita la **uuua oficiala Esperantista societo!**

En la Nürnberg'a „Esperantisto“ estis presita la traduko de Zamenhof de Ch. Dickens'a „La batalo de l'vivo“, kies nova eldono aperis 1911 en London, dank' al klopodoj de Ad. Ŝefer kaj E.

Lawrence. A. Grabowski eldonis en Nürnberg sian tradukon de „Janko Muzikanto“ de H. Senkiewicz. V. de Majnov tradukis el rusa lingvo la dramon „Renaskita Manfred“ de K. R. (Granda Duko Konstantin Konstantinoviĉ de Rusujo) (Nürnberg, 18 paĝoj). Aperis 80-paĝa lernolibro por germanoj de W. H. Trompeter.

En la 1892-a jaro estis fondita la Societo „Espero“ en Peterburgo. G. N. Backmann eldonis lernolibron por svedoj. L. de Beaufront tradukis franclingven la lernolibron de d-ro Esperanto kun duobla vortaro kaj eldonigis ĝin en Nürnberg. En Bruxelles aperis la 54-paĝa franclingva propaganda broŝuro de Ch. Lemaire: „L'Esperanto, solution triomphante du problème de la langue universelle“.

En la 1893-a jaro en Varsovio estis fondita rondeto esperantista, kies komitatanoj estis Jozef Wasniewski, Jan Janovski, Aleksandro Blumenthal, Wilhelm Robin kaj Stan. Goldberg; sed la rusa registaro ĝin malpermesis, kaj baldaŭ ĝi devis ĉesi ĉian agadon. Aperis dua eldono de „La neĝa blovado“ de A. Puŝkin, tradukita de Grabowski (Varsovio, 22 paĝoj). B. G. Jonsson verkis lernolibron por svedoj (Upsala, 64 paĝoj). E. Neumark tradukis el la Biblio „La Libro Ruth“ (Nürnberg, 16 paĝoj). L. de Beaufront eldonis „Preĝareto por Katolikoj“ (Paris).

En la 1894-a jaro aperis en Varsovio la unuaj eldonoj de la famaj „Universala Vortaro“ (52 paĝ.) kaj „Ekzercaro“ (44 paĝ.) de nia Majstro. En Nürnberg estis eldonita „Hamleto“ de Shakespeare en la traduko de Zamenhof (unua eldono). V. De-

vjatnin tradukis el rusa lingvo la poemon „Demon“ de Lermontov (Vilna) kaj la dramon „Boris Godunov“ de Puŝkin (Nürnberg).

En la 1895-a jaro „La Esperantisto“ estis malpermesita de la rusa cenzuro; ĉar la plejmulto da ĝiaj abonintoj loĝis en Rusujo, ĝi devis ĉesiĝi, — ĝia lasta numero aperis en Junio. Anstataŭ ĝi en Upsala naskiĝis „Lingvo Internacia“, kies prova numero aperis en decembro; ĝi estis eldonata de la Klubo Esperantista en Upsala kaj redaktata de Paul Nylén. Novaj libroj: Homero Iliado, 1-a kajero, trad. A. Kofman (Nürnberg, 40 paĝoj); Lermontov—Aŝik Kerib, trad. A. Kuŝner (Nürnberg, 16 paĝoj); L. Tolstoj—„Dio ĉiam veron vidas, sed ne tuj ĝin aperigas“, trad. J. N. Lojko (Nürnberg, 12 paĝoj); Korolenko—Fantomoj, trad. V. Gernet (Odessa, 50 paĝ.); E. Fligare-Carlen—La literaturisto kaj lia fianĉino, trad. el sveda lingo O. W. Zeidlitz (Upsala, 24 paĝ.); W. Waher—Vortaro esperanta-esta (Nürnberg, 24 paĝ.) k. c. La cititaj verkoj, presitaj en Nürnberg (presejo de W. Tümmel), estas eldonaĵoj de „Biblioteko de la lingvo internacia Esperanto“, redaktita de L. L. Zamenhof, kiu tiutempe loĝis en Grodno; ĝi aperadis en formo de apartaj verkoj kaj en kvanto de ĉirkaŭ 500 paĝoj jare. Poste la redaktadon kaj eldonadon de la „Biblioteko“ prenis sur sin la Odessa'aj samideanoj A. Kofman kaj V. Gernet.

En la 1896-a jaro aperis la dua kajero de la „Iliado“, tradukita de A. Kofman (32 paĝ.). La sama tradukinto aperigis la dramon „Kain“ de Byron (Nürnberg, 102 paĝ.). Krom tio estis eldon-

itaj: L. Tolstoj—La unua brandfaristo, trad. A. Burenkov (Nür., 20 paĝ.); Garŝin—Kvar tagoj kaj Attalea princeps, trad. N. Kazi-Girej (Nür., 24 p.). Aperis propagandaj broŝuroj de Jac. M. Vaz Dias por holandanoj kaj de Costa a Almeida por portugaloj.

Sed la plej atentinda faritaĵo de la 1896-a jaro estis apero de la unuaj originalaj literaturaj verkoj en Esperanto: „Nevola mortiginto“ de rusa samideano V. Devjatnin (Nür., 8 paĝ.) kaj „El la vivo de Esperantistoj“ de V. Stankjeviĉ (Nür. 28 p.).

En la sekvinta 1897-a jaro aperis la originale verkita rakonto de Abesgus „Kraleviĉ Marko“; en la 1898-a jaro—la originale verkitaj literaturaĵoj „En la brikejo“ de Joz. Wasniewski kaj „Du mirrakontoj“ de O. W. Zeidlitz. Samtempe Gernet kaj Kofman tradukis „Pentraĵoj el vojaĝo“ de Heinrich Heine (Nür., 1898). La Societo „Espero“ en Peterburgo eldonis „Jarlibron por 1897“, presitan en Upsala.

* * *

El la supredirito oni vidas, ke—krom kelkaj germanaj pioniroj (Einstein, Trompeter) kaj la klubo Esperantista en Upsala (Svedujo)—la plejmulto da aktivaj esperantistoj, verkistoj kaj propagandistoj, dum la unua jardeko de nia movado, estis poloj kaj rusoj.

En la „Adresaro de la Esperantistoj“ (serio XVIII), enhavanta la nomojn de 336 novaj esperantistoj, aliĝintaj dum la 1897 jaro (la lasta de la unua jardeko), ili apartenas al jenaj landoj:

Rusujo (kun Polujo kaj Finlando) .	169,
Francujo	54,
Svedujo	40,
Hispanujo	14,
Belgujo	11,
Danujo	10,
Svisujo	5,
Aŭstro-Hungarujo.	5,
Portugalujo	2,
Germanujo	2,
Italujo	1,
Ekster-eŭropaj landoj	19.

Jen kiamaniere d-ro Kaz. Bein (Kabe), en sia kongresa parolado en Boulogne-sur-mer (Fr. Schéeberger, Detala Raporto pri la Unua Universal Kongreso de Esperanto, 1905, paĝoj 49-55), karakterizas tiun periodon: „En la unuaj jaroj Esperanto disvastiĝis preskaŭ ekskluzive en Rusujo, la plejmulto de adeptoj, la propagandistoj kaj aŭtoroj preskaŭ ĉiuj estis rusoj. Kofman, Gernet, Zinovjev, Postnikoj, Ostrovski kaj multaj, multaj aliaj*) skribis kaj agis en ĉi tiu periodo, kiun oni devas nomi rusa. Ankaŭ en aliaj landoj ni trovas en tiu tempo nomojn, kiuj ne estos forgesitaj: Wasniewski kaj Grabowski**) en Polujo, Einstein kaj Trompeter en Germanujo, Beaufront en Franc-

*) V. de Majnov, E. de Wahl, V. Devjatnin, Borovko, Kuŝner, Lojko, Burenkov, Kazi-Girej, Avilov, Puĉkovski k. c. **Rim. de la aŭtoro.**

) Dombrowski. Janowski, A. Blumenthal, W. Robin, Jan Günther, A. Brzostowski, Aleks. Zakrzewski k. c. **Rim. de la aŭtoro.

lando, Nylén kaj Lenglet en Svedujo,—sed ilia agado, tre fruktoporta por Esperanto entute, ne sukcesis altiri al nia ideo iliajn samlandanojn. La plej novaj Esperantistoj, kiuj vidas la rapidajn nunajn progresojn de Esperanto kaj legas pri la malrapida sukceso de nia ideo en la unuaj jaroj, ne juste juĝas la faktojn kaj ne komprenas la grandegan meriton de la batalantoj de l'unua horo... S-ro de Beaufront, en la jaro 1896, skribis al la redakcio de „Lingvo Internacia“:.... „Ni vivis, kvankam ĉio mankis al ni, kvankam ĉiutage ni devis batali kontraŭ nova malhelpaĵo, kvankam oni ĉiam anoncis nian morton kaj eĉ penis rapidigi ĝin. Ni vivis malgraŭ la malamikoj kaj la persekutantoj, malgraŭ la ĵaluzo, la envio, la mokado, la insulto. Ni vivis, kaj ĉiu peno por mortigi nin restis senfrukta. Ĉu tio ĉi ne estas jam io,—io bela, io miriga?“ La rusa periodo de la historio de nia lingvo—daŭrigas Kabe—estas do tre grava: ĝi estas la tempo de la malfacila batalado de la unuaj pioniroj kontraŭ la homa indiferenteco kaj skeptikeco. La lingvo multe gajnis de tio, ke la unuaj aŭtoroj estis slavoĵoj. La simpleco de la slava sintakso, la logika aranĝo de la frazoj en la slavaj lingvoj, ilia absolute libera kaj natura vortordo estis senkonscie enkondukitaj en Esperanton de la slavaj aŭtoroj kaj estis poste imitataj de ne-slavoĵoj“.

A. Grabovski, klarigante la ne sufiĉe rapidan dizvastiĝon de Esperanto en Rusujo kaj rusa Polujo, diras: „Se ni restis malantaŭe post la aliaj popoloj en la esperantista movado, plej multe estas kulpaj la politikaj kondiĉoj, en kiuj vivas nia

(pola) dudekmiliona nacio. Sen libereco de kunvenoj, sen libereco de parolado publika, eĉ plej fervoraj propagandistoj nur tre malmulte povis fari ĝis nun por la granda ĉiuhoma afero“ (Schneeberger, l. c., paĝo 30-a).

Post la slava (pola-rusa) periodo venis la sveda. S. E. Krikortz (Schneeberger, l. c., paĝo 36-a) diras pri ĝi jenon: „Dum la historio de Esperanto, Svedujo unu fojon almenaŭ ludis tiom gravan rolon en nia afero, ke nun (1905) ni eble ne estus tie ĉi (en Boulogne-sur-mer) kunigitaj al kongreso sen ĝia tiama interveno helpo. Mi aludas je la jaro 1895-a, kiam nia gazeto „Esperantisto“ per la klarega rusa cenzuro devigis ĉesigi sian eldonadon. En aliaj landoj krom Svedujo la tero tiam ne estis sufiĉe kulturita, por ke la esperanta kreskaĵeto povu elteni la malfavorajn cirkonstancojn. Svedujo, kiu havas la plej liberan presleĝon en la mondo, donis helpantan manon, kaj en decembro de tiu jaro eliris en Upsala la provnumero de „Lingvo Internacia“, kiu daŭre estas nia centra organo. Por tio ni ŝuldas dankon al la Klubo Esperantista en Upsala kaj precipe al du klubanoj: s-ro Valdemar Langlet, helpita de kelkaj rusaj amikoj *), kaj s-ro Paul Nylen, kiu restis la prosperiga redaktoro ĝis 1900, kiam la gazeto transmigris kontinenten. La interestantaj jaroj formas, mi povas tiel nomi, la svedan epokon en la historio de Esperanto. Poste ni Svedoj kun ĝojo vidis l'aferon

*) Precipe V. Gernet en Odessa.—**Rim. de la aŭtoro.**

kreskiĝi en aliaj landoj multe pli alte, ol estis eble sub niaj malfortaj manoj“.

* * *

La franca periodo (laŭ klasifiko de K. Bein) en la historio de Esperanto estas nepre ligita kun la nomo de markizo L. de Beaufront, kiu estis la unua franca nomo en la unua Adresaro de Esperantistoj (1889). Aliĝinte al Esperanto de la komenco mem, li rezignis sian propran sistemon de artefarita lingvo internacia, pri kiu li estis laborinta dum 12 jaroj („L'Espérantiste“, n-ro 15, marto 1899, paĝo 183-a). Dank'al lia senlaca multjara propagando en Francujo, Esperanto tiom disvastiĝis en la lando, ke fariĝis eble la 1-an de januaro 1898 fondi la „Societon Francan por propagando de Esperanto“; de la sama dato L. de Beaufront, helpata de René Lemaire, komencis eldonadi la monatan propagandan gazeton „L'Espérantiste“ en Esperanto kaj franca lingvo.

La 28-an de januaro 1899 Ernest Naville, kun helpo de generalo Sébert, prezentis sian raporton pri lingvo internacia al la franca Akademio de moralaj kaj politikaj sciencoj. En la 1900-a jaro, dank'al klopodoj de Carlo Bourlet, estis fondita la Paris'a Grupo esperantista. Popov kaj Oreškov eldonis 302-paĝan lernolibron de Esperanto por bulgaroj kaj Plenan vortaron esperanta-bulgaran. En Varsovio aperis lernolibro por hebreoj, verkita de Hanez. En Szegrad (Hungarujo) aperis la unua eldono de „Libro de l'humoraĵo“, originale verkita de Paul de Lengyel. „Lingvo Internacia“ el Svedujo translokiĝis Hungarujon.

Couturat kaj Leau fondis „Delegacion“, kies celo estis: 1) Peti la Internacian Ligon de Akademioj, ke ĝi esploru, kiu el la ekzistantaj artefaritaj lingvoj taŭgas plej bone por la rolo de lingvo internacia, aŭ 2) elekti mem komitaton, kiu esplorus tiun demandon. Pri la laboroj de tiu Delegacio kaj rezultatoj mi parolos sube.

La 9-an de aprilo 1901 generalo Sébert (Paris) kaj prof. Ch. Meray (Dijon) prezentis raporton pri Esperanto al Franca Akademio de l'Sciencoj. Aperis la franclingvaj propagandaj broŝuroj de Gaston Moch („La question de la langue internationale et sa solution par l'Esperanto“), Couturat („Sur la langue internationale“), L. de Beaufront (L'Esperanto, seule vraie solution de la langue internationale auxiliaire) k. c. En la sama jaro fondiĝis grupoj en Dijon kaj Bezançon, kaj klubo esperantista en Brno (Moravio-Aŭstrio). Fr. Villareal komencis poresperantan propagandon en Sud-Ameriko (Lima-Peru) kaj eldonis lernolibrojn. La 7-an de novembro mortis W. H. Trompeter.

La 1902-a jaro prezentas grandan disvastiĝon de la Esperanto-movado, precipe en Francujo. Estis fonditaj grupoj *) en Boulogne-sur-mer, Le Havre, Lille, St.-Omer, Reims, Lyon, Marseille, Bordeaux, Grenoble, Montpellier kaj Annecy. Aperis „Gramaire et exercices“ kaj „Dictionnaire Esperanto-français“ de L. de Beaufront; „L'Esperanto

*) Mi citas nur la ĝis nun ekzistantajn, preterlasante tiujn, kiuj pli-malpli baldaŭ malaperis.

(Rim. de la aŭtoro).

en dix leçons“ de Th. Cart et Pagnier *); „Monadologio“ de Leibnitz, tradukita de E. Boirac; propagandaj broŝuroj de Th. Cart („A la recherche d'une langue internationale“, Paris), M. Aymonier (L'Esperanto, solution logique et pratique du problème de la langue internationale auxiliaire“, Grenoble), Paul Mieille („Conférence sur la langue internationale Esperanto“, Tarbes) k. t. p.

En aliaj landoj la afero ankaŭ komencis kreski. La Vien'a Akademio de l'Sciencoj komisiis profesoron Schuchardt, ke li observadu la movadon pri artefarita lingvo internacia. En Praha fondiĝis esperantista klubo kaj estis eldonata gazeto „Bohema Esperantisto“, kiu tamen mortis post kvar numeroj. Estis fonditaj: Svisa Esperanta Societo, „Espero“ en Ĥabarovsk sur-Amur (la dua en Azio), Esperanto-grupoj en Malines (Belgujo), Keighley (Anglujo), Manresa kaj Murcia (Hispanujo), Kazanlik kaj Tirnovo (Bulgarujo). Novaj gazetoj: „La Holanda Pioniro“, „La Belga Sonorilo“, „Rondiranto“ en Plovdiv (Bulgarujo) kaj „La Lumo“ en Kana-do,—la du lastaj malaperis post 2 jaroj. H. Stahlberg en Wesenberg (Estlando-Rusujo) eldonis „Malgranda Kalendaro por Esperantistoj“.

En la 1903-a jaro aperis la unua eldono de „Fundamenta Krestomatio“ de D-ro L.L. Zamenhof. La 1-an de februaro estis fondita en Valencia la Hispana Societo por propagando de Esperanto, kiu komencis eldonadi sian oficialan presoorganon „La

*) Tiu-ĉi lernolibro baldaŭ estis tradukita preskaŭ en ĉiujn eŭropajn lingvojn.

(Rim. de la aŭtoro).

Suno Hispana“. La propagando en Francujo faris grandan progreson: fondiĝis grupoj en Calais, Nantes, Beaune, Montauban, Narbonne, Tarbes, Amiens, Troyes, Levallois-Perret, St.-Etienne, Eu, Nancy, Clermont-Ferrand, St.-Quentin, Nice, Epinal, St.-Claude k. c. Entute en Francujo ekzistis jam 47 grupoj, filioj de la Franca Societo por propagando de Esperanto. En Granda-Britujo ankaŭ rimarkiĝis ioma ekviviĝo de la Esperantomovado: novaj grupoj en London, Folkestone, Edinburgh, Glasgow, Newcastle-on-Tyne, Tynemouth k. c.—sume 17 grupoj. En Antwerpen, en oktobro, post elokventa parolado de Ch. Lemaire, fondiĝis grupo kaj estis organizita kurso, farita de L. Blanjean kaj partoprenita de 15 lernantoj. Fondiĝis grupoj esperantistaj en Utrecht (Holando), Valetta kaj Misida (Malta), Monaco, Pleven (Bulgarujo) kaj Esperanto-klubo de laboristoj en Stockholm (Esperanto-kurso de d-ro Krikortz). La movado atingis Afrikon: estis fonditaj grupoj en Alger kaj Tunis. Fr. Villareal fondis grupon en Lima (Peru) kaj komencis eldonadi la gazeton „Antaŭen, Esperantistoj!“. Fondiĝis grupo en Vera-Cruz (Meksikio). Sume, laŭ enketo de la Lyon'a grupo („Lingvo Internacia“, 1904, n-ro 1), en 1903 en la tuta mondo ekzistis 121 esperantistaj grupoj.

Novaj libroj: „Commentaire sur la grammaire Esperanto“ kaj „Ekzercoj de aplikado—leksikologio, sintakso, vortfarado“ de L. de Beaufront, „Esperanta sintakso“ de P. Fruictier, serio da lernolibroj kaj vortaroj por hispanoj de P.A. Guinart (Valencia), „Vollständige methodische Grammatik der Es-

peranto-Sprache“ de L.E. Meier (München), „Lernolibro por Estoj“ de J.A. Rahamägi (Reval, Estlando-Rusujo). Novaj gazetoj (krom la supre cititaj): „Juna Esperantisto“ (fondintoj—Edmond Privat kaj Hector Hodler en Genève), „Svisa Espero“, „Česky Esperantista“, „Espero Katolika“.

Dum la 1904-a la movado en Francujo progresis rapidpaŝe: ekzistis jam pli ol 60 grupoj, aliĝintaj al la Societo Franca por propagando de Esperanto; P.Fruictier fondis la ĵurnalon „Internacia Scienca Revuo“; en Paris estis organizita „Medicina kaj Farmacia grupo de Francujo“; P. Berthelot verkis „Provo de Kemia nomigado en Esperanto“ (Céret, 16 paĝoj); E. Boirac tradukis „Don Juan“ de Molière; F. de Ménil eldonis sian unuan „Tutmonda Jarlibro Esperantista“.

En aliaj eŭropaj landoj la propagando estis ankaŭ sukcesplena. Fondiĝis gravaj organizaĵoj: Brita Esperantista Asocio, Irlanda Asocio, Esperanta Unuiĝo en Wien, Pola Esperantista Societo en Varsovio, kies komitatanoj estis: d-ro L. L. Zamenhof, A. Grabowski, Ad. Zakrzewski, d-ro K. Bein, A. Brzostowski kaj L. Blumenthal (Leo Belmont); grupoj en Germanujo: Hamburg-Altona, Frankfurt-am-Main, Braunschweig, München; en Granda Britujo: Liverpool, Aberdeen, Leeds, Bedford, Dover, Brighton en Hove, Settle, Hastings, Barrow-in-Furness, Leicester, St.-Antreus, Warrington k.c.; en Svisujo: Genève, Le Locle, Rolle, St.-Gallen; en Hispanujo, Rumanujo (Galatz), Belgujo (Liège) k. t. p. Ernest Naville (Genève) faris sukcesplenan paroladon pri Esperanto en la

Internacia Filozofia Kongreso, kies honora Prezidanto li estis. Aperis „Hungara Esperantisto“. D-ro I. D. Ostrovski, loĝinta en Jalta (Krimeo, Suda Rusujo), ricevis permeson de la rusa registaro por eldonadi du semajnan ĵurnalon „Esperanto“, presotan en Peterburgo.

La literaturo esperantista atingis tiutempe tiom grandan amplekson, ke estas tute ne eble citi la aperintajn verkojn, eĉ nur la plej gravajn. Krom la Paris'a firmo Hachette & Co, kiu eldonadis multe da libroj („Kolekto aprobita de d-ro L.L. Zamenhof“), en la 1904-a jaro P. de Lengyel kaj P. Fruictier iniciatis la fondon de akcia „Presa Esperantista Societo“, kiu efektiviĝis en la sekvinta jaro; en Berlin fervore kaj sukcesplene laboris la Esperanto-eldonejo de Möller & Borel, en Varsovio—Arct, en London—Stead, k. t. p.

Tamen, malgraŭ tia disvastiĝo de la Esperantomovado, personaj interrilatoj de diverslandaj adeptoj de lingvo internacia estis maloftaj: nur de tempo al tempo iu ajn esperantisto faris vojaĝon por persone konatiĝi kun siaj aligentaj kaj alilingvaj samideanoj. Estis kompreneble, ke tia aferstato ne povis kontentigi la Esperantistaron,—sentiĝis bezono pri organizo de regulaj internaciaj kongresoj. Nia Majstro, en „L'Espérantiste“ 1904, n-ro 1, priparolis la aferon kaj eldiris jenan opinion: „En la kongreso oni devas paroli pri organizado de nia afero, reciproka helpo en la batalado, pri rimedoj de propagando, pri kreado de granda kaj utila literaturo k. t. p.“. Al ĉi tiu penso de L.L. Zamenhof plene aliĝis la esperantistaj ĵurnaloj, kaj ĝi estis varmege

akceptita de la tutmonda Esperantistaro.

Sed antaŭ ol estis kunvokota oficiala tutmonda kongreso, en aŭgusto 1904, okaze de motorŝipeta konkurso en la markolo La-Manche, la esperantistaj kluboj de Calais (Francujo) kaj Dover (Anglujo) aranĝis internacian kunvenon, kiun partoprenis preskaŭ ducent porsonoj el Francujo, Granda Britujo, Belgujo, Germanujo, Aŭstrio kaj eĉ Alĝerio, kvankam la oficialaj invitoj estis dissenditaj fremdlanden nur du semajnoj antaŭ la kongresdato (7-8 aŭg.). Tiu unua ara provo plej nerefuteble evidentigis plenan taŭgecon de Esperanto por buŝa uzado inter malsamlingvanoj. Dum la kunveno, laŭ propono de A. Michaux, prezidanto de la Esperanto-grupo en Boulogne-sur-mer, tiu lasta urbo estis elektita kiel kunvenejo por internacia kongreso en la proksima 1905-a jaro.

* * *

Dum la 1905-a jaro, kies plej signifplena okazaĵo certe estis la Unua Universala Kongreso de Esperanto en Boulogne-sur-mer, havis lokon ankaŭ aliaj gravaj faritaĵoj, el kiuj mi citu la jenajn.

Estis fonditaj: Belga Ligo Esperantista, Hollandia Societo „La Estonto Estas Nia“, Amerika Esperantista Societo, Novzelandia Societo en Auckland (la unua en Oceanio), „Imperiosa Civitas“ en Roma, Internacia Societo Esperantista por la paco en Paris (Gaston Moch en Neuilly-sur-Seine). En ĉiuj eŭropaj landoj fondiĝis multaj Esperanto-grupoj.

Aperis novaj ĵurnaloj: „The British Esperan-

tist“, „Germana Esperantisto“, „Ruslanda Esperantisto“, „Gefrataro Esperanta“ (Napoli-Italujo), „Tra la Mondo“.

D-ro L.L. Zamenhof eldonis sian kvinlingvan „Fundamento de Esperanto“ kun vortaro, enhavanta 2640 radikojn kaj afiksojn.

De pli ol unu jaro antaŭ la projektata kongreso, en gazetoj kaj grupaj kunvenoj, estis multe priparolata kaj diskutata la tasko, plenumota de la kongreso, ĝia programo k. c. D-ro L.L. Zamenhof, en la komenco mem, tute precize eldiris sian opinion, ke en la kongreso oni devas „nenion, absolute nenion“ paroli pri ŝanĝoj aŭ plibonigoj en Esperanto. „Por ke nia lingvo atingu sian celon“, diris la Majstro, „kaj ne disfalu kiel Volapük, ĝi devas resti por ni absolute netuŝebla, tiel same kiel ĉiu alia lingvo, en kiu nenia persono ja kuraĝus proponi iajn reformojn, kvankam ĉiu el tiuj lingvoj estas multe malpli perfekta ol nia“ („L'Espérantiste“, 1904, n-ro 1). Estis projektata starigo de Centra Komitato aŭ Akademio, pri kies rolo la opinioj estis sufiĉe diversaj; laŭ nia Majstro, ĝi devus prezenti inter ni „la plej altan aŭtoritaton, kiu sola havus la rajton solvadi ĉiujn dubojn, kiuj aperas en nia afero... sed fari iajn ŝanĝojn en la lingvo la komitato ne havos la rajton. Kun la aranĝo de tiu Centra Komitato oni devas esti tre singarda, por ne fari ian danĝeran paŝon“.

* * *

Post necesaj interkonsentoj, la praktikan realigon de ĉiuj antaŭpreparoj por la unua tutmonda

kongreso prenis sur sin la Franca Societo por propagando de Esperanto (L. de Beaufront), la Franca Touring-Club (Baillif), la grupoj de Paris (C. Bourlet) kaj Boulogne-sur-mer (A. Michaux). La prezo de la membrokarto estis 3 frankoj. La kongreson partoprenis 352 personoj (Adresaro de la Kongresanoj, Boulogne-sur-mer, 1905). Antaŭ la kongreso estis eldonita broŝuro, enhavanta: 1) projektojn de regularo de Tutmonda Ligo Esperantista kaj de Centra Komitato Internacia (proponoj de d-ro L. L. Zamenhof, de la Paris'a Grupo esperantista, de la Franca Societo por prop. de Esp., de d-ro M. Seynaeve, de la Grupo de St.-Omer, de kapitano Comte kaj de Aymonier), kaj 2) projekton de Deklaracio pri la esenco de la Esperantismo, proponitan de la Majstro.

La oficiala malfermo de la Kongreso okazis la 5-an de aŭgusto, je la 8-a vespere, en la urba teatro. Post bonvendeziraj paroladoj de la urbestro Ch. Péron kaj de la prezidanto de la loka komerca ĉambro Farjon, d-ro L. L. Zamenhof faris sian paroladon kaj je ĝia fino deklamis la konatan poezian „Preĝon“. De la 6-a ĝis la 9-a de aŭg. havis lokon kvar laboraj kunsidoj de la kongreso. La kongres-estraro estis elektita jene: prezidanto—d-ro L. L. Zamenhof; vicprezidantoj: Boirac, Michaux, Mybs, Pollen kaj Sébert; sekretarioj—Boulet, Dervaux, Grabowski kaj Kühnl. En la komenco de la nova kunsido Zamenhof proponis kaj la kongresanoj akceptis, ke la kongreso nur pridiskutu la demandojn kaj esprimu siajn opiniojn kaj dezirojn, sed ne faru definitivajn decidojn, ĉar ĝiaj membroj ne

ricevis de la tuta Esperantistaro sufiĉan rajtiĝon por tiaj decidoj. La plej gravaj demandoj, priparolitaj dum la kongreso, estis jenaj: 1) estis akceptita Deklaracio pri Esperanto kaj Esperantismo; 2) estis malakceptita propono pri starigo de Ligo aŭ Federacio internacia; 3) estis akceptita propono pri fondo de Lingva Komitato, kaj estis elektitaj ĝiaj provizoraj membroj, sume 95 personoj, apartenantaj al 28 landoj; 4) estis starigita komitato por organizado de pluaj kongresoj.

La unua internacia kongreso, plene atinginte sian celon, finis la „francan“ periodon en la historio de Esperanto, kiu de nun eniris sian „internacian“ periodon, laŭ nomenklature de K. Bein.

* * *

Dum la 1906-a jaro, sekve de la Boulogne'a kongreso, la esperantista movado ricevis grandan antaŭenpuŝon. Estis fonditaj: Germana Esperanto-Asocio (Braunschweig), Sveda Esper. Societo (Stockholm), Unuiĝo de Hungaraj Esperantistoj, Societo de Danaj Esperantistoj, Societo Esperantista Kaŭkaza, Internacia S-to de Esperantistoj-Juristoj (Boulogne-sur-mer), Internacia Komercista Esperanto-Societo „Progreso“ (Frankfurt-a-M.) kaj multege da grupoj en ĉiuj eŭropaj kaj multaj ekstereŭropaj landoj. Laŭ statistiko de la Esperantista Centra Oficejo *), je la 30-a de junio 1906, en la

*) Post kreo de la Lingva kaj Kongresa Komitatoj, ĉar ili bezonis sekretariojn, por ke ili povu sukcese labori, kelkaj malavaraj samideanoj, ne dezirintaj esti konataj, donis necesajn monrime-

tuta mondo ekzistis 434 enregistritaj societoj, grupoj, kluboj, rondetoj k. a.; estas kompreneble, ke tiu statistiko ne povas pretendi pri pleneco, ĉar ne ĉiuj organizaĵoj donis ĝustatempe al la Oficejo sciigojn pri sia fondiĝo kaj ekzistado.

Jam ekzistis 29 esperantistaj gazetoj kaj dum la jaro aperis novaj: „Pola Esperantisto“ (Lwow), „Amerika Esperantisto“, „Japana Esperantisto“, „Esperantisten“ (Stockholm), „Foto-Revuo“, „La Revuo“. La 30-an de junio en Stirling okazis la unua kongreso de Skotaj esperantistoj.

Je la fino de aŭgusto estis kunvokita en Genève la Dua Universala Kongreso de Esperanto. La antaŭpreparoj estis komisiitaj al la estraro de Boulogne'a kongreso (vidu supre), la loka organiza komitato (prezidanto: ĝis la 22-a de majo—M. Bourbier, poste—Ed. Bernard; vicprezidantoj: T. Renard, F. Thiébaud; ĝenerala sekretario: Edmond Privat; kasisto: F. Jira; sekretarioj: H. Hodler, E. Bernard kaj A. Mondo) kaj la komitatanoj de Svisa Esper. Societo (Ernest Naville, honora prezidanto; F. Schneeberger, prezidanto; J. Feierabend, kasisto). La kotizo de efektivaj kongresmembroj estis dek frankoj; ĉiu membro povis enskribigi ĝis kvar gastoj, pagante po kvin frankoj por ĉiu el ili. La nombro de ĉiuj partoprenintoj atingis 832, inter kiuj estis 546 efektivaj membroj kaj 286 gastoj (plejparte familianoj de la efektivaj membroj). Laŭ landoj ili distribuiĝis jene: Francujo 445, Svis-

dojn por starigo de tia sekretariejo, kiu estis fondita en Paris sub la nomo de „Esperantista Centra Oficejo“.

Rim de la aŭtoro.

ujo 144, Granda Britujo 106, Germanujo 24, Rusujo 19, Belgujo 12, Aŭstro-Hungarujo 10, Hispanujo 9, Italujo 8, ceteraj eŭropaj landoj 26, ekster Eŭropo 29.

Dum la kongreso havis lokon 7 kunsidoj: antaŭmalferma organiza, malferma solena, 4 laboraj kaj ferma solena. D-ro L. L. Zamenhof, en sia malferma parolado, precipe parolis pri la „interna ideo“ de Esperantismo, kiu estas—frateco kaj justeco inter ĉiuj popoloj. El demandoj, priparolitaj dum la laboraj kunsidoj, plej notindaj estas jenaj: estis akceptita Deklaracio pri neŭtraleco de la esperantistaj kongresoj en politika, religia kaj socia rilatoj; estis aprobita fondo en ĉiuj plej gravaj lokoj de esperantistaj konsulejoj aŭ agentejoj, al kiuj oni povus ĉiam sukcese sin turni por ricevi ĉiujn necesajn sciigojn kaj informojn; estis definitive kreita Konstanta Komitato de la kongresoj kun Centra Oficejo; estis aprobita la raporto de E. Boirac pri laboroj de la Lingva Komitato; estis decidite, ke la tria universala kongreso okazos en aŭgusto 1907 en Anglujo, se eble—en Cambridge.

Krom la nomitaj oficialaj kunsidoj, ekster la kongresprogramo okazis privataj kunvenoj de diversaj specialistoj: juristoj, kuracistoj kaj farmaciistoj, ruĝkrucanoj, muzikistoj, maristoj, sciencamantoj, komercistoj, oficiroj, pacifistoj, framasonoj, ŝakludistoj k.a. Estis ankaŭ organizitaj diversaj amuzadoj: du teatraj vesperfestoj, nacivesta balo, oficiala festeno, ŝipveturado al Vevey, postkongresaj ekskursoj en diversajn regionojn de Svisujo k. t. p.

La 1907-a jaro vidigis pluan rapidan disvastiĝon de Esperanto tra la tuta civilizita mondo. Fondiĝis multaj propagantaj societoj, ligoj, asocioj, unioj, grupoj, kluboj (Belgema Unio, Rumana Societo, Bulgara Ligo, Ĉila Asocio, Filipina Asocio k. c.) Krom tiaspecaj unuiĝoj, celantaj propagandon de lingvo internacia meze de loĝantoj de tiu aŭ alia lando, regiono aŭ urbo, jam antaŭ unu jaro komencis aperi internaciaj fakaj kaj profesiaj societoj, kiuj celis per **Esperanto** unuigi diverslandajn kaj diverslingvajn specialistojn: ekzemple, en la 1906-a jaro en Boulogne-sur-mer estis fondita Societo de Esperantistoj-Juristoj; en la 1907-a jaro, post propagando farita de Duchochois, Rollet-de-1' Isle kaj René Mesny, estis organizita Marista Ligo; dank'al senlaca propagando de leŭtenanto Bayol kaj d-ro Artigues, fondiĝis Franca Societo „Esperanto kaj Ruĝa Kruco“; en multaj lokoj estis starigitaj specialaj societoj aŭ kluboj de laboristoj, studentoj, virinoj, junuloj, blinduloj (Th. Cart, f-ino Zablon-d' Her), bontemplanoj (kontraŭalkoholuloj), socialistoj, katolikaj pastroj, filatelistoj, lingvistoj, muzikistoj, komercoficistoj, medicinistoj, artpentristoj, stenografiistoj k. t. p.

La Esperantista Centra Oficejo kalkulis je la fino de 1907 en la mondo 756 esperantistajn societojn, grupojn k. c. (en Francujo 169, Granda Britujo 131, Hispanujo 63, Germanujo 57, Aŭstro-Hungarujo 48, Svisujo 40, Belgujo 32, Rusujo 27, Svedujo 22, Bulgarujo 16, Italujo 8, Holando 8, ceteraj eŭropaj landoj 12,—sume en Eŭropo 633; en Ameriko 84, Azio 20, Oceanio 10, Afriko 9).

En 232 urboj jam ekzistis konsuloj, agentejoj kaj oficejoj, kies starigo estis rekomendita de la Kongreso en Genève; la esperantista gazetaro atingis la nombron de 44; 15 diversaj naciaj kaj internaciaj kongresoj rekomendis aŭ eĉ akceptis la uzon de Esperanto.

D-ro René de Saussure (Genève) proponis al la Esperantistaro akcepti por siaj reciprokaj kalkuloj teorian internacian helpan monsystemon („Intern. Scienca Revuo“, 1907, majo). Kiel monunucn li proponis „speson“, valorantan proksimume $\frac{1}{4}$ de centimo. $\frac{1}{40}$ de penco, $\frac{1}{5}$ de pfenigo, $\frac{1}{10}$ de kopeko k. t. p.; precize 10000 speso (10 spesmiloj) egalvaloras ormoneron de 8 gramoj laŭ orproporcio 11: 12. La propono estis favore akceptita, kaj nun tiu monsystemo estas sufiĉe ofte uzata inter diversnaciaj esperantistoj. Por helpi la praktikan uzadon de tiu sistemo, en London, dank'al iniciato de Höveler (Ĉefeĉ), iom poste estis fondita speciala Ĉekbanko Esperantista.

En majo 1907 en ĉiuj esperantistaj ĵurnaloj aperis grava artikolo de d-ro L. L. Zamenhof „Pri reformoj en Esperanto“, en kiu li diras: „En la lasta tempo inter la Esperantistoj kuris la famo, ke mi intencas reformi Esperanton. Tiu-ĉi famo, kiu povas fariĝi tre danĝera, estas absolute malvera. Mi neniam intencis arbitre reformi la lingvon, ĉar tio-ĉi ne sole estus pereiga por nia afero, sed mi havas por tio eĉ nenian moralan rajton... Oni scias, ke de la momento, kiam mi en la jaro 1889 fordonis mian mastrecon, mi neniam permesis al mi fari propravole en la lingvo ian eĉ plej mal-

grandan ŝanĝon. Se mi ne faris tion ĉi ĝis nun, tiom pli mi ja certe neniam ekdezirus fari tion ĉi nun, post la Bulonja Deklaracio... La Esperantistoj povas esti tute trankvilaj: mi neniam surprizos ilin per ia arbitra ŝanĝo en la lingvo, por kiu mi, simile al ĉiu alia Esperantisto, jam de longe havas nenian rajton; neniam mi altrudos al ili mian personan deziron; kaj se eĉ mi volus iam freneze fari tian senrajtan kaj pereigan faron, ĉiuj Eesperantistoj povas kontraŭmeti al mi la Bulonjan Deklaracion kaj diri: „ni ne permesas“... Nia ŝipo estas nun en la mezo de la maro! Ĝi iras bone kaj ĝi naĝas bonorde al sia celo. Tial ni gardu nin fari kun ĝi iajn eksperimentojn kaj elvoki malpacon inter la ŝipanoj en la maro! Ni atendu, ĝis la ŝipo venos al la haveno!“

La 2-an de junio finiĝis ĝuste 20 jaroj de la tago, kiam aperis la unua broŝuro de „D-ro Esperanto“. En ĉiuj partoj de la mondo la esperantistoj festis tiun datrevenon per solenaj kunsidoj, festenoj k. t. p.

En aŭgusto en Cambridge okazis la Tria Universala Kongreso de Esperanto. La loka organiza komitato konsistis el: d-ro Cunningham, H. Bolingbroke Mudie kaj kolonelo Pollen („La Trio por la Tria“). La kongresa bileto kostis 10 ŝilling. = 5 spesmilojn (personoj malpli ol deksepjaraj pagis nur la kvaronon). La kongreson partoprenis 1304 personoj (el Granda Brifujo 627, Francujo 413, Svisujo 51, Hispanujo 29, Germanujo 28, Belgujo 23, Rusujo 20, Aŭstro-Hungarujo 19, Svedujo 12, Italujo 8, ceteraj eŭropaj landoj 32, ekster Eŭropo 37).

Jam de la 10-a de aŭg. la esperantistoj alvenis multenombre en la kongresurbon. La 11-an (dimanĉo) havis lokon diservoj en Esperanto por katolikoj kaj protestantoj. La 12-an d-ro Zamenhof, ĉe sia alveno al la stacidomo, estis solene akceptita de la urbestro, de eminentuloj kaj entuziasme aplaŭdita de la Esperantista popolo; honora gvardia taĉmento de rajdantaj „frontiersmen“ eskortis lian kaleŝon tra la stratoj de Cambridge ĝis Fitzwilliam-muzeo, kie lin akceptis s-ro Rev. Roberts, vickanceliero de la universitato. Vespere en la Nova Teatro okazis malferma solena kunsido, dum kiu nia Majstro faris sian kutiman paroladon, en kiu li precipe parolis pri la ĉefa esenco kaj la ĉefa celo de niaj kongresoj, kiun li difinas jenmaniere: „Ni faras manifestacion kaj propagandon por la Esperantismo ne pro ia utilo, kiun ĉiu el ni persone povas havi de ĝi, sed pro tiu gravega signifo, kiun la Esperantismo havas por la tuta homaro, pro tiu komunehoma celo, kiu nin, aktivajn Esperantistojn, altiras al Esperanto; ni kunvenas ĉiujare el ĉiuj partoj de la mondo, por havi la ĝojon vidi samideanojn, por premi al ili la manon, por varmigi en ni per reciproka renkontiĝo kaj kunvivo la amon kaj entuziasmon por la ideo, kiun la Esperantismo en si enhavas... En Esperantujo regas ne sole la **lingvo** Esperanto, sed ankaŭ la **interna ideo** de la Esperantismo: en Esperantujo regas ne sole la oficiala ĝenerala Esperantismo,—tie regas ankaŭ io alia, io ĝis nun ankoraŭ ne precize formulita, sed tre bone sentata de ĉiuj esperantujanoj,—tie regas la **verda standardo**... Neŭtraleco

ekzistas en ĉiuj internaciaj kongresoj; sed dum tie la neŭtraleco estas simpla afero de takto, ĉe ni la neŭtraleco, aŭ pli ĝuste neŭtraligo de la intergentaj rilatoj estas la tuta enhavo, la tuta celo de niaj laboroj“.

De la 13-a ĝis la 17-a de aŭgusto okazis kvin laboraj kunsidoj, dum kiuj estis aprobitaj la jaraj raportoj de la Konstanta Komitato de la kongresoj, de la Lingva Komitato kaj de la Centra Oficejo, estis priparolitaj multaj demandoj, koncernantaj pli efikan propagandon kaj popularigon de Esperanto, k.c. Dum la kongreso havis lokon multaj privataj kunvenoj de specialistoj, diversaj amuzaĵoj, promenadoj, oficialaj kaj privataj akceptoj. Tute originala estis la organizo de komunaj manĝoj en la vastega „Grenvendejo“.

En la kunvenoj de sciencistoj estis fondita Internacia Scienca Asocio Esperantista.

Post la kongreso estis aranĝitaj ekskursoj en diversajn partojn de Granda Britujo kaj grandaj festoj en London: la 21-an de aŭg. okazis solena akcepto de kongresanoj en la London'a urbestrejo (Guildhall), dum kiu d-ro Zamenhof faris paroladon kaj inter alie refutis la kalumniojn, kiujn malbonintencaj homoj direktas kontraŭ la esperantistoj, kulpigante ilin kiel malbonajn patriotojn.

* * *

Kiel mi estas dirinta sur unu el la antaŭaj paĝoj, en 1900 Couturat kaj Leau fondis „Delegacion“ por esplori la demandon, kiu el la ekzistantaj artefaritaj lingvoj plej bone taŭgas por la rolo de lingvo internacia. En la fino de 1907 tiu

Delegacio elektis kiel plej bonan—Esperanton. Sed kelkaj membroj de la Delegacio, preterpasinte la limojn de sia tasko, postulis, ke en la elektita lingvo estu farotaj diversaj ŝanĝoj kaj „plibonigoj“. Kompreneble, la tutmonda Esperantistaro laŭte protestis kontraŭ tia postulo,—kaj la Delegacio ĉesis sian ekzistadon, ne plenuminte sian taskon.

* * *

Dum la 1908-a jaro, laŭ statistiko de la Centra Oficejo, la nombro de propagandaj societoj kaj grupoj en la tuta mondo estis 1266 (en Francujo 222, Germanujo 170, Gr. Britujo 164, Hispanujo 93, Aŭstro-Hungarujo 92, Rusujo 55, Belgujo 33, Svisujo 25, Bulgarujo 24, Holando 21, Italujo 19, Danujo 17, Svedujo 15, ceteraj eŭropaj landoj 12; en Ameriko 244, Azio 27, Oceanio 22, kaj Afriko 11). La esperantistaj gazetoj atingis la nombron de 99; interalie estis fondita en Paris „Oficiala Gazeto Esperantista“, organo de la Lingva Komitato kaj de la Konstanta Komitato de la kongresoj. El nove-fonditaj fakaj societoj estas notindaj: Ligo de Esp.-Teosofistoj (Chicago), Internacia Farmacia Asocio (Antwerpen), Universala Asocio Filatelie Esperantista k. c.

Hector Hodler, direktoro de la Genève'a ĵurnalo „Esperanto“, en vico da artikoloj priparolis la demandon pri utiligo de Esperanto por organizo de praktikaj internaciaj servoj. La kreo de konsulejoj kaj Esperanto-oficejoj ne povis tute kontentigi tiaspecajn bezonojn, ĉar la agado de lokaj konsuloj estis disa, iliaj interrilatoj ne estis organizitaj kaj

pro tio ne sufiĉe efikaj. Dank'al klopodoj de H. Hodler, Bolingbroke Mudie k. a., en aprilo 1908 estis fondita internacia organizaĵo por praktikaj servoj per Esperanto, kiu alprenis la nomon de Universala Esperanto-Asocio kaj baldaŭ atingis gravan signifon kaj grandan amplekson, havante centojn da delegitoj en ĉiuj partoj de la mondo.

Ĉar la Lingva Komitato estas tro multenombra, kaj ĝiaj membroj loĝas en diversaj landoj, ĝia labormaniero, efektivigata per interkorespondado, estas iom peza kaj malrapida. Tial, laŭ ĝenerala voĉdono de la lingvakomitatoj, la 12-an de junio 1908 en la Komitato estis starigita 18-membra Supera Komisio aŭ Esperantista Akademio, destinita por esplori la demandojn, submetotajn al la Lingva Komitato, kaj formuli decidojn.

En Chautauqua (ŝtato New-York) la 19-an de julio estas malfermita la Unua Nordamerika Kongreso Esperantista.

De la 17-a ĝis la 22-a de aŭgusto en Dresden, sub patronado de la reĝo de Saksujo, okazis la Kvara Universala Kongreso de Esperanto. Ĝia loka organiza komitato („La Kvaro por la Kvara“) konsistis el: d-ro Mybs prezidanto, d-ro A. Schramm vicprezidanto, s-ino M. Hankel sekretario kaj d-ro Arnhold kasisto. La nombro de la kongresanoj estis 1393 (el Germanujo 517, Francujo 288. Gr. Britujo 222, Aŭstro-Hungarujo 122, Rusujo 60, Svisujo 36, Danujo 29, Hispanujo 22, Svedujo 16, Belgujo 14, Italujo 8, ceteraj eŭropaj landoj 38, ekster Eŭropo 21).

La 15-an de aŭg., je la naŭa matene, estis

malfermita la kongresa akceptejo kaj ekspozicio en la Supera Tehnika Lernejo; iom poste okazis kunsidoj de la organiza komitato kaj de la Lingva Komitato. Vespere en la „Vereinshaus“ la Dresden'a societo „Esperanto“ aranĝis por la kongresanoj feston kun koncerto, teatraĵo, paroladoj k. c. La 16-an (dimanĉo) okazis diservoj katolika kaj luterana. La 17-an matene havis lokon la solena malferma kunsido. En sia parolado d-ro Zamenhof, aludante pri la agoj de la „Delegacio“, diris: „En la daŭro de la lasta jaro en nia afero okazis faktoj, kiuj maltrankviligis por iom da tempo la mondon esperantistan. Nun ĉio jam denove trankviligis. Nia arbo, pri kiu mi parolis en Cambridge en la pasinta jaro, plej konvinke montris sian tutan fortecon kaj sanecon, ĉar malgraŭ la tute ne atenditaj atakoj, kiuj en la daŭro de kelka tempo kaŭzis grandan krakadon, la arbo konservis sian tutan potencon kaj perdis nur tre malmultajn foliojn“.

En la daŭro de semajno okazis tri laborkunsidoj laŭ kutima programo kaj, fine, la oficiala ferma kunsido. La plej gravaj demandoj pridiskutitaj estis pri Konstanta Kaso de la kongresoj, internacia atesto pri kapableco (por Esperanto-instruantoj), esperantista festotago, jaraj raportoj de la Konstanta Komitato de la kongresoj kaj de la Lingva Komitato k. c. Kiel kongresurbo por la sekvonta jaro estis elektita Barcelona.

Kiel kutime, dum la kongressemajno havis lokon multaj kunvenoj de specialistoj; inter alie estis fondita Tutmonda Esperantista Kuracista Asocio.

Krom la suprecititaj laboroj, la kongresanoj partoprenis en diversaj ekskursoj (en Saksan Svisujon, Meissen'on k. t. p.). Sed la ĉefa allogaĵo estis prezentado en la reĝa operdomo de „Ifigenio en Taŭrido“ de Goethe, tradukita de nia Majstro.

* * *

En la sekvanta, 1909-a, jaro la nombro de Esperantistaj societoj kaj grupoj adis kreski kaj atingis 1447 (en Francujo 249, Germanujo 222, Gr. Britujo 175, Aŭstro-Hungarujo 164, Rusujo 85, Hispanujo 73, Belgujo 38, Holando 31, Svisujo 26, Svedujo 22, Bulgarujo 17, Rumanujo 14, Danujo 12, Italujo 10, ceteraj eŭropaj landoj 7; en Ameriko 250, Azio 28, Oceanio 12 kaj Afriko 12). Interalie estis fontidaj Ruslanda Ligo Esperantista, Nederlanda Katolika Esperantista Ligo, Esp. Asocio de Norda Ameriko (Chicago), Serba Esper. Societo (Belgrad), Internacia Ligo de Esperantista Preslaboristaro (Paris), Germana Laborista Asocio (Dresden), Varietea Esp. Ligo (Berlin), Klubo de Bohemaj kelneroj (Praha), Tramkonduktora Klubo (La Haye), Ĉiostudenta Asocio (Praha) k. t. p.

La nombro de ĵurnaloj estis 106.

Dum la jaro okazis multaj naciaj Esperanto-kongresoj: 1-a Belga (Verviers), 1-a Rumana (București), 1-a Bohema (Praha), 4-a Germana (Gotha).

La Kvina Universala Kongreso de Esperanto havis lokon en Barcelono de la 5-a ĝis la 11-a de septembro, sub la honora prezidanteco de la reĝo de Hispanujo. La loka organiza komitato—prezidanto Fr. Pujula y Valles, vicprezidanto Alfonso Sabadell, kasisto Gayetano Balsells, sekretario

Germaine Rebours, komitatanoj—d-ro J. Bremon Masgraŭ, K. Claramunt, Sales Balmes, Carlo Bourlet kaj Vila Roca. La membrokotizo—10 frankoj (4 spesmiloj). La nombro de Kongresanoj—1284 (Hispanujo 499, Francujo 478, Britujo 120, Germanujo 56, Svisujo 31, Belgujo 17, Aŭstro-Hungarujo 14, Rusujo 14, ceteraj eŭropaj landoj 36, ekster Eŭropo 19); la someraj politikaj okazintaĵoj en Barcelana malfavore influis la alvenon de kongresanoj.

En la solena malferma kunsido d-ro Zamenhof, ne havante ion gravan por diri, limigis sin je dankoj al la reĝo de Hispanujo, la hispana registaro, la organiza komitato k. c. Dum la kvar laboraj kunsidoj oni priparolis multajn demandojn pri propagando k. c., kaj la kongreso esprimis la deziron, ke la diverslandaj societoj por la propagando de Esperanto kreu per proporcia balotado Internacian Konsilantaron por zorgi pri la financaj rimedoj de niaj oficialaj institucioj (Lingva Komitato kaj Konstanta Komitato de la kongresoj). Laŭ invito de amerikaj samideanoj estis decidite, ke la sesa universala kongreso havu lokon en Washington.

Dum la Kongreso la Lingva Komitato havis kvar kunsidojn, en kiuj estis detale priparolitaj multaj demandoj pri la efektivigitaj kaj efektivigotaj laboroj k. t. p.

Okazis ankaŭ multaj gravaj kunsidoj de Universala Esperanto-Asocio, Internacia Scienca Asocio kaj de diversaj fakaj kaj specialistaj societoj.

Post la Kongreso estis organizitaj ekskursoj.

Dum la 1910-a jaro el ĉiuj partoj de la mondo alvenadis tre kontentigaj kaj eĉ ĝojigaj sciigoj pri pluaj progresoj de la Esperanto-movado.

Mi citu nur kelkajn pli gravajn faritaĵojn.

En Firenze okazis 1-a Kongreso de Italaj Esperantistoj, dum kiu estis fondita „Federazione Esp. Italiana“. En Paris havis lokon 1-a Kongreso de Katolikoj-Esperantistoj. Ruslandaj Esperantistoj organizis kongreseton en Peterburgo. Okazis ankaŭ naciaj Esperanto-kongresoj en London, Wien kaj Augsburg. En ĉi-tiu lasta urbo, post la V-a kongreso de Germana Esperanto Asocio, havis lokon Unua Kongreso de Universala Esperanto-Asocio kaj Unua Kongreso de Tutmonda Esperantista Kuracista Asocio; ĉi-tiujn kunvenojn partoprenis tre multaj esperantistoj, kiuj ne povis veturi Amerikon por ĉeesti la VI-an Universalan Kongreson en Washington.

Al la kongreso de Universala Esperanto-Asocio aliĝis 247 membroj. La kongreso (28 de julio—2 de aŭgusto) havis unu malferman, sep laborajn kaj unu ferman kunsidojn, dum kiuj estis faritaj raportoj pri la agado de diversaj fakoj de la Asocio, kaj pri la gravaj praktikaj servoj, farataj de ĝi al komerco, turismo, ĵurnalaro, eldonado de gvidfolioj kaj gvidlibroj k. t. p.; estis ankaŭ pridiskutitaj la demandoj pri reformo de kalendaro, pri la Mono-sistemo de libropresado k. c. Dum la kongreso estis aranĝitaj diversaj amuzaĵoj, festenoj kaj ekskursoj.

La Sesa Universala Kongreso de Esperanto (Washington, 15-20 aŭg.), kies loka organiza komi-

tato konsistis el John Barrett (prezidanto), Edwin C. Reed (sekretario-kasisto), W. J. Spillman, d-ro Ivy Kelerman Reed, W. F. Gude kaj I. C. I. Evans, altiris malpli multe da kongresanoj ol la antaŭaj kongresoj, unue, ĉar nur malmultaj eŭropaj esperantistoj havis eblon fari la longan kaj elspezigan vojaĝon ĝis Ameriko, kaj due, ĉar la Esperanto-movado en Ameriko mem ne estis ankoraŭ sufiĉe disvastigita. La nombro de la kongresanoj estis 362, el kiuj nur 68 ne-amerikanoj.

Aliparte, 16 diversaj registaroj sendis al la kongreso siajn oficialajn reprezentantojn.

La Kongreso havis solenan malferman, du laborajn kaj solenan ferman kunsidojn. D-ro L. L. Zamenhof parolis precipe pri la granda influo, kiun la kongreso faros al la loka propagando de Esperanto. Estis aprobitaj la jaraj raportoj de la Konstanta Komitato de la Kongresoj kaj de la Lingva Komitato kaj Akademio; poste estis pridiskutitaj diversaj demandoj, koncernantaj la Esperanto-movadon. Kunsidoj de specialistoj, oficialaj kaj privataj akceptoj, festenoj, ekskursoj k. c., kiel kutime, agrabligis la ĉeestadon de la kunvenintoj.

* * *

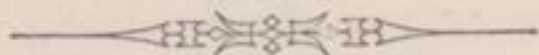
En 1911 okazos la Sepa Universala Kongreso de Esperanto en Antwerpen. La preparaj laboroj marŝas tre sukcese; ĝis la 4-a de junio jam enskribiĝis kaj pagis sian kotizon 888 membroj,—tre ĝojiga antaŭsigno! Estas do ne dubeble, ke Esperanto progresadas kaj, paŝo post paŝo, almilitas la mondon...

* * *

Skribinte ĉi tiujn paĝojn, mi, pli ol iu ajn alia, sentas kaj komprenas la mankojn de mia „Historieto“; mallonga templimo kaj malgranda amplekso disponeblaj estu por mi ioma senkulpigo. Tamen, mi estas konvinkita, ke eĉ tiaj malperfektaj provverketoj estas utilaj, plifaciligante pluan laboradon de pli lertaj historiistoj,—tiu ĉi penso instigis min al partopreno en la konkurso.

Vivu Esperanto!

Vivu Zamenhof!

A L D O N O.

Ĉar mia „Historieto“ estis skribita antaŭ la 7-a Kongreso, kaj nun ĝi estas presata post la kongreso, mi diros kelke da vortoj pri tiu lasta.

La Antwerpen'a Universala Kongreso estis grava sukceso kompare kun la du antaŭaj. La nombro de la kongresanoj atingis 1733. Dum la kongreso estis eldonata „Kongresa Gazeto“. La aranĝita de la organiza komitato literatura konkurso donis tre kontentigajn rezultatojn: pri 16 temoj estis prezentitaj 40 verkoj, el kiuj 24 ricevis premiojn. Multaj artfestoj, inter alie dufoja prezentado de la dramo de Paul Spaak „Kaatje“ en la traduko de d-ro W. Van der Biest, agrabligis la ĉeestadon en Antwerpen.

Sed la ĉefa faritaĵo de la kongreso estis jena.

Laŭ propono de d-ro L. L. Zamenhof, antaŭ la kongreso, la propagandaj societoj kaj grupoj esperantistaj estis elektintaj delegitojn, kiuj havis la voĉdonrajton en la kongresaj decidoj. Tiuj rajtigitaj delegitoj dum du laboraj kunsidoj pridiskutis la demandon pri ĝenerala centra organizo de la ĉiunacia Esperantistaro, kaj post longaj, pasiaj disputoj estis elektita dekok-membra komizio por pristudi la demandon, verki projekton kaj ĝin prezenti al la sekvonta oka kongreso.

Fine estis decidite, ke la Oka Universala Kongreso de Esperanto havu lokon en la 1912-jaro en Krakow.

Niajn plej sincerajn bondezirojn de sukceso al la Krakow' aj samideanoj!

D-ro ANDREO FIŠER.

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

1884

VERKOJ DE LA SAMA AŬTORO.

1. Pensoj de rusaj verkistoj („La Revuo“, 1908, № 18).
2. Estonta evolucio de la esperantista ĵurnalaro („Esperanto“, 1908, № 27).
3. Kanto de triumfanta amo, novelo tradukita el Ivan Turgenev. Paris, ĉe G. Warnier kaj C^o, 1908. Prezo Sm. 0,25.
4. La lastaj folioj, trad. el K. S. Baranceviĉ („Esperanto“ 1909, № № 48—49).
5. Ursidoj, trad. el Zinovjeva-Hanibal („Juna Esperantisto“, 1909, № № 1—3)
6. Fajretoj, trad. el V. G. Korolenko („La Bela Mondo“, 1909, kajero VII),
7. Revoj, trad. el O. Šreiner („La Bela Mondo“, 1909, kajero XI).
8. Kaŭkazaj skizetoj („Universo“, 1909, kajeroj I kaj II).
9. El Esperantujo, Societo Esperantista Kaŭkaza („Universo“, 1909, kajero II)
10. La kokido, trad. el V. M. Doroŝeviĉ („La Ondo de Esperanto“, 1909, № 8).
11. La homo kaj lia similaĵo („Lingvo Internacia“, 1909, № 11).

12. **Esperanta Legolibro por lernantoj.** Internacia krestomatieto. Tiflis, 1910. Prezo Sm. 0,30.
13. **Anjo**, romano tradukita el Iv. Turgenev, Tiflis 1910. Prezo Sm. 0,25.
14. **Portreto**, poezio trad. el Nonna Antonova („Universo“, 1910, kajero IX).
15. **Intermikso**, trad. el Eberhardi („Kaŭkaza Esperantisto“, 1910, № 6).
16. **Spegulo de feliĉo**, trad. el N. N. Ĵukova-Gabinjan („Universo“, 1910, kajero X).
17. **La cigno de Hantigaj**, trad. el D. Mamin-Sibirjak („Lingvo Internacia“. 1910, № 6).
18. **Antaŭen!...** trad. el A. Kuprin („La Simbolo“, 1910. № 5).
19. **Ploris anĝeloj...** Poczio trad. el V. Jegorjev („Kaŭkaza Esperantisto“, 1910, № 9)
20. **Pluvo**, trad. el V. M. Doroŝeviĉ („La Ondo de Esperanto“, 1910, № 8)
21. **Fabeloj de la Tero**, trad. el G. Gusev-Orenburgski („Universo“, 1910, kajero II).
22. **La ĥano kaj lia filo**, trad. el M. Gorkij („La Simbolo“, 1910, № 8),
23. **La violono**, trad. el L. Tatiŝĉev („Juna Esperantisto“, 1910, № 11).
24. **Laŭroj**, trad. el A. Kuprin („Danubo“, Nov. 1910,).
25. **Ho, mi amas!** Poezio trad. el Petöfi („Laborista Esperantisto“, 1910, № 4).
26. **Ben-Tovit**, trad. el L. Andreev („Riga Stelo“, 1910, № 1). Prezo Sm. 0, 10.
27. **Jen mi, Ineziljo...** Poezio trad. el A. S. Puŝkin („Universo“, 1910, kajero V).

28. Nekrologio de L. Tolstoj („Universo“, 1910, kajero V).
29. La sonĝo de l' dezerto, trad. el Vas. Nemiroviĉ-Danĉenko („Lingvo Internacia“, 1911, № 1).
30. Pri rezultatoj de nia poresperanta agado („Danubo“, 1911, № 4)
31. Ne ŝaŭmas la maro... Poezio trad. el grafo Aleksej Tolstoj („Riga Stelo“, 1910, № 2).
32. Funebra marŝo, trad. el A. Serafimoviĉ („Laborista Esperantisto“, 1911, № № 6—8)-
33. Magneto, trad. el A. Averĉenko („La Ondo de Esperanto“, 1911, № 2)
34. Kio estas farota? („Danubeo“, 1911, № 5)
35. Kelkaj poemoj en prozo, trad. el Iv. Turgenev („La Simbolo“, 1911, № № 1—3)
36. Iom pri instruado („The Esperanto Instructor“, 1911, № 45).
37. En krepusko, trad. el A. Kruglov („Greklingva Esperantisto“, 1911, № № 1—2)
38. Laboro kaj malsano. trad. el d-ro Raĥmanov („Lingvo Internacia“, 1911, № 3)
39. Kiu venkos? trad. el ŝĉepkina-Kupernik („Danubo“, 1911, № 6).
40. Tro da lingvistiko!.. („Esperanto“, 1911, № 100)
41. Blanka rozo, trad. el Bajan („Greklingva Esperantisto“, 1911, № № 3—4).
42. Trifolio, trad. el Av. Agaronjan („La Esperantisto“, 1911, № 5-6)
43. La duulo, trad. el A. Averĉenko („La Spritulo“, 1911, № 3).

44. **Portreto**, romano trad. el N. V. Gogol. Paris,
Presa Esperantista Societo, 1911. Prezo Sm., 0,50
45. **Historieto de Esperanto**, Tiflis 1911. Prezo
Sm. 0,20.
-

La №№ 3, 12, 13, 26, 44 kaj 45 estas aĉet-
eblaj ĉe la aŭtoro (~~15, Sudebnaja str.~~ Tiflis, Rusujo)
kaj en la ĉefaj Esperanto-librejoj.

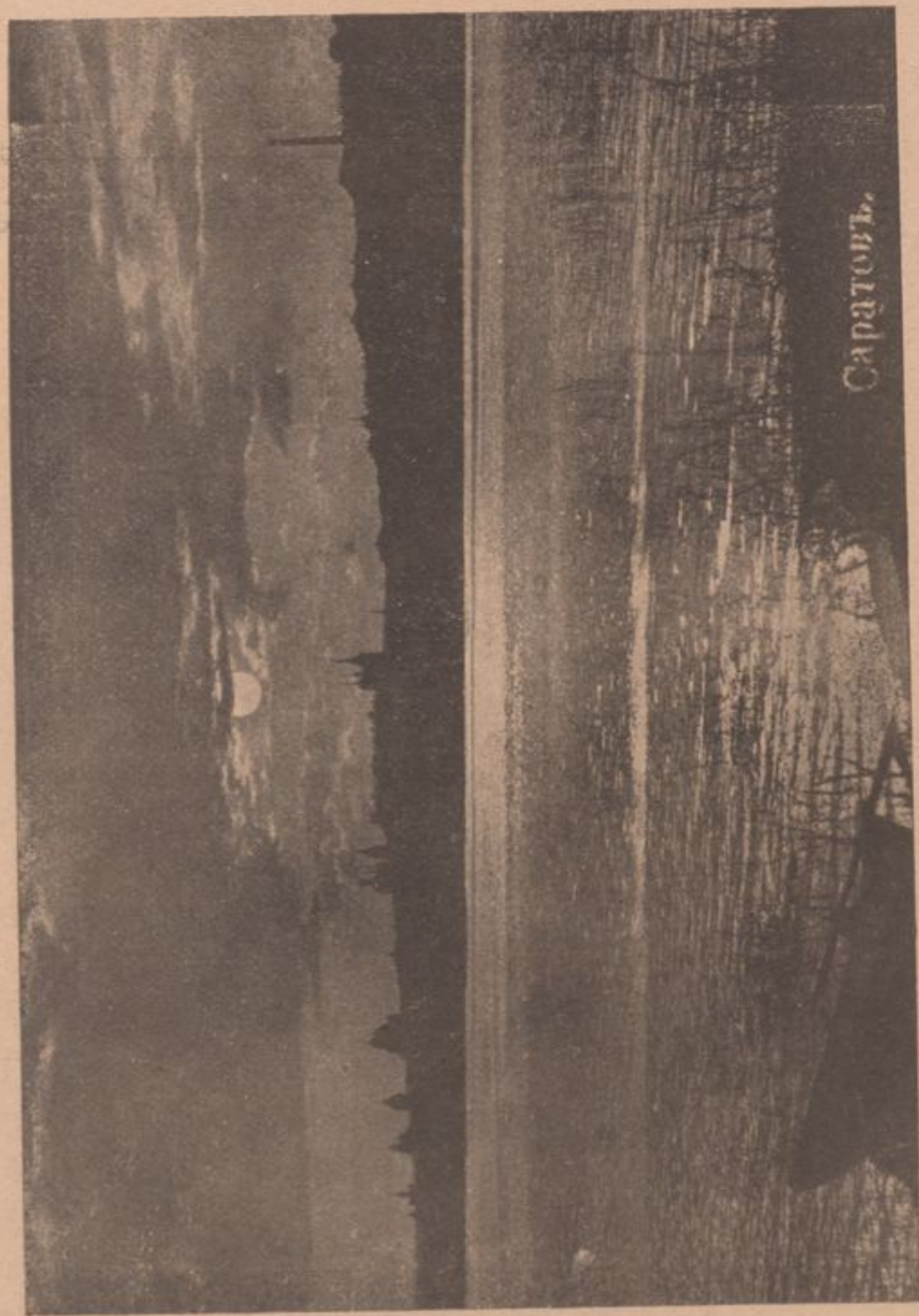
☆ D-ro Andreo Fisher. ☆

77, Elisabet. str.

⇒ Tiflis. ⇒

Herr Künze.

Georg Trummer.

Саратовъ ночью —Saratov nocte.

Исторія Эсперантскаго движенія въ г. Саратовѣ, за 25 лѣтъ.

1887-1912.

Составленный кружкомъ мѣстныхъ эсперантистовъ.

Саратовъ, 1913.

Издание журнала „Звѣзда Волги“.

Саратовъ, электро-типо-литографія Б. Л. РАВИНОВИЧЪ. ⑤

⑥

ВМѢСТО ПРЕДИСЛОВІЯ.

„Нѣтъ пророка въ своемъ отечествѣ“.

Исторія распространенія международнаго языка „Эсперанто“ въ Россіи лишній разъ подтверждаетъ справедливость этого изреченія.

Созданный нашимъ соотечественникомъ, варшавскимъ докторомъ Л. Л. Заменгофомъ, удовлетворяющій давно назрѣвшей потребности въ нейтральномъ языкѣ для международныхъ сношеній и самымъ строгимъ требованіямъ филологіи, звучный, красивый, гибкій, богатый по содержанію языкъ „Эсперанто“ проникъ во всѣ уголки міра и завоевалъ себѣ признаніе въ культурныхъ государствахъ всѣхъ пяти материковъ земного шара.

Особенно чуткой къ идеѣ эсперантизма оказалась Европа. За послѣднія десять лѣтъ языкъ Эсперанто сдѣлалъ на Западѣ такіе успѣхи, которые въ недалекомъ будущемъ въ состояніи будутъ спорить съ успѣхами любого иностраннаго языка, пользующагося правами гражданства въ данной странѣ, и, во всякомъ случаѣ, давно уже и значительно превосходятъ распространеніе русскаго языка—языка, на которомъ говоритъ одно изъ величайшихъ государствъ міра.

Въ Западной Европѣ „Эсперанто“ и эсперантизмъ давно уже сдѣлались „бытовымъ явленіемъ“. Они опредѣленно вошли въ круговоротъ общественной жизни, о нихъ всѣ знаютъ, ими многіе пользуются и никто имъ не удивляется. Цѣлый рядъ журналовъ и газетъ,

включая такія солидныя изданія, какъ парижскія „Matin“ или „Journal“, имѣютъ на своихъ страницахъ эсперантскіе отдѣлы, цѣлый рядъ крупныхъ торговыхъ фирмъ издаетъ на языкѣ „Эсперанто“ свои каталоги и печатаетъ рекламы, многочисленныя среднія и низшія учебныя заведенія ведутъ преподаваніе языка „Эсперанто“ въ качествѣ обязательнаго или необязательнаго предмета, десятки кафе и магазиновъ имѣютъ служащихъ, знакомыхъ съ „Эсперанто“ и готовыхъ къ услугамъ многочисленныхъ иностранцевъ, пріѣхавшихъ въ чужую страну съ однимъ только знаніемъ международнаго языка. Торговцы пользуются именемъ „Эсперанто“ для своихъ рекламъ, авіаторы называютъ этимъ именемъ свои аэропланы, окна торговыхъ и спортивныхъ учрежденій пестрятъ плакатами съ надписью „Oni parolas Esperanto“ (Говорятъ на „Эсперанто“). Словомъ, — языкъ „Эсперанто“ почти вездѣ въ Европѣ успѣлъ завоевать себѣ такое же прочное и серьезное положеніе, какъ и любой изъ „живыхъ“ языковъ.

Но то, что оказалось естественнымъ и легкимъ для Западной Европы, не оказалось такимъ же для восточной.

Изъ всѣхъ европейскихъ государствъ однимъ изъ наименѣе чуткихъ къ идѣе эсперантизма была до сихъ сама родина „Эсперанто“ — Россія. Распространеніе международнаго языка до самаго послѣдняго времени шло здѣсь гораздо медленнѣе, чѣмъ на Западѣ. Съ геніальнымъ изобрѣтеніемъ доктора Заменгофа случилось то же, что случилось и случается съ цѣлымъ рядомъ другихъ важныхъ вопросовъ практическаго характера. Мы начали принимать его только послѣ того, какъ оно побывало за границей и вернулось къ намъ съ заграничнымъ штемпелемъ.

Нельзя, впрочемъ, сказать, что скромное поступательное движеніе идеи эсперантизма въ Россіи обусловливается исключительно скептицизмомъ и инертностью русскаго общества. Въ этомъ повиненъ цѣлый

рядъ другихъ причинъ, съ которыми въ свое время нельзя было не считаться.

Дѣло въ томъ, что наибольшаго своего расцвѣта эсперантизмъ началъ достигать на Западѣ въ началѣ прошлаго десятилѣтія, какъ разъ въ тотъ періодъ, когда на насъ надвигалась русско японская война и слѣдовавшія за ней событія, отвлекшія общественную мысль въ сторону отъ вопросовъ и задачъ общекультурнаго характера. Поэтому тотъ серьезный взглядъ на роль и значеніе языка „Эсперанто“, который созданъ на Западѣ, не могъ цѣликомъ передаться въ нашу взволнованную общественную жизнь, заполненную попытками разрѣшенія совершенно иныхъ проблемъ. Въ пылу и тревогъ этихъ попытокъ на языкъ „Эсперанто“ у насъ взглянули какъ на п о п ы т к у, какъ на утопію, можетъ быть и прекрасную, но еще далекую отъ осуществленія, и совершенно проглядѣли тотъ фактъ, что въ другихъ странахъ языкъ этотъ сдѣлался живой реальностью и вошелъ въ обиходъ повседневной жизни какъ положительная и цѣнная практическая величина. Отсюда—тотъ невѣроятный фактъ, что до сихъ поръ очень многіе склонны у насъ относиться къ языку „Эсперанто“ скептически *a priori*, не давши себѣ труда ознакомиться поближе съ областью его пракческаго примѣненія, а иные не знаютъ даже о самомъ существованіи „Эсперанто“.

Но данныя послѣднихъ мѣсяцевъ все съ большей и большей убѣдительностью начинаютъ свидѣтельство-вать о томъ, что періодъ этой близорукости начинаетъ подходить къ концу. Статьи и замѣтки объ языкѣ „Эсперанто“, иногда скептическія, но гораздо чаще сочувственныя, обошли уже почти всю русскую печать. Количество кружковъ, группъ и обществъ, занимающихся изученіемъ „Эсперанто“ и распространеніемъ свѣдѣній о немъ, растетъ въ большой пропорціи. Число эсперантскихъ журналовъ, издающихся въ Россіи, отъ одного возросло до пяти и готовятся еще новыя аналогическія изданія.

Родина эсперантизма начинает понимать, наконецъ, что ей пора принять своего пророка, къ которому она такъ долго оставалась равнодушной, что международный языкъ такъ же необходимъ ей для ея культурнаго преуспѣянiя, какъ международныя почтовыя сношенiя, международная торговля и т. д.

Близость 25 лѣтней годовщины со дня созданiя языка „Эсперанто“ дала саратовскимъ эсперантистамъ мысль собрать воедино—пока еще можно безъ особеннаго труда подвести итоги—если не всѣ, то хоть наиболѣе сохранившiеся въ памяти факты, которыми ознаменованы были въ теченiе всѣхъ 25 лѣтъ существованiя международного языка попытки и распространенiя „Эсперанто“ въ Саратовѣ.

Предлагаемая здѣсь маленькая исторiя четвертьвѣковаго эсперантскаго движенiя въ Саратовѣ не претендуетъ ни на обилiе, ни на значительность фактовъ, иллюстрирующихъ дѣятельность саратовцевъ на поприщѣ эсперантизма. Движенiе въ пользу международного языка въ Саратовѣ было ничуть не ярче и не глубже, чѣмъ во многихъ другихъ городахъ Россiи. Въ нѣкоторыхъ отношенiяхъ оно, напротивъ, было, быть можетъ, менѣе яркимъ и интереснымъ, чѣмъ въ другимъ мѣстахъ.

Задача наша заключается не въ томъ, чтобы выставить дѣятельность саратовскихъ эсперантистовъ какъ образцовую и заслуживающую подражанiя, а въ томъ, чтобы просто и, по возможности, полно изложить ходъ той мелкой, незамѣтной, будничной работы, которая велась—съ большими перерывами, съ ошибками, съ успѣхами и неудачами—въ теченiе 25 лѣтъ, и охарактеризовать первыхъ и наиболѣе видныхъ пионеровъ эсперантизма, работавшихъ и работающихъ сейчасъ въ области вопросовъ, связанныхъ съ эсперантизмомъ.

Эта скромная исторiя нашихъ успѣховъ и нашихъ ошибокъ можетъ послужить прежде всего нѣкоторой опорной точкой для насъ самихъ, исходя изъ которой мы могли бы въ будущемъ постараться сдѣлать свою

дѣятельность болѣе живой, разнообразной, интенсивной и плодотворной. Съ другой стороны—и это главное—мы надѣемся, что наша попытка подвести итоги своей прошлой дѣятельности не останется безъ подражанія и вызоветъ подобныя же попытки среди эсперантистовъ другихъ городовъ. Если наши надежды оправдаются, если каждый сколько нибудь значительный центр эсперантскаго движенія возьметъ на себя инициативу составленія подобнаго рода связной хроники движенія за послѣднія два съ половиной десятилѣтія—будущій историкъ русскаго эсперантизма будетъ имѣть въ своихъ рукахъ богатый и цѣнный матеріалъ, освѣщающій періодъ первыхъ, наиболѣе трудныхъ и наиболѣе скользкихъ шаговъ эсперантизма въ Россіи.

Задача эта, во всякомъ случаѣ, настолько серьезная и важная, что о ней стоило бы подумать нашимъ единомышленникамъ.

Эсперантизмъ въ Саратовѣ

за 25 лѣтъ

I.

Піонеры эсперантизма въ Саратовѣ.

Саратовъ принадлежитъ къ числу немногихъ городовъ, въ которыхъ идея д—ра Заменгофа объ искусственномъ международномъ языкѣ нашла адептовъ съ самыхъ первыхъ шаговъ новаго языка.

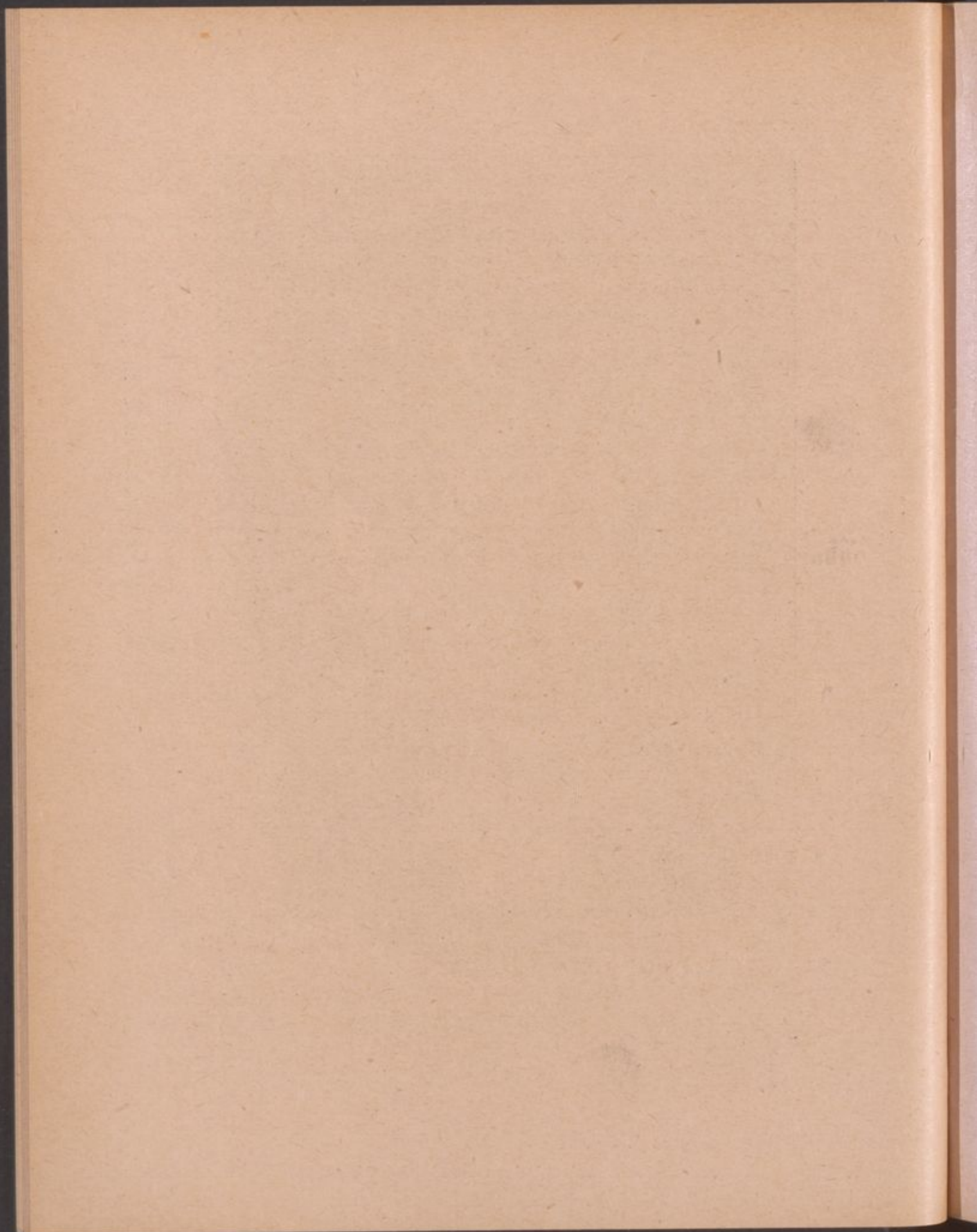
Первымъ піонеромъ языка „Эсперанто“ въ Саратовѣ является Алекс. Гавриловичъ Филипповъ (дантистъ). Онъ сдѣлался эсперантистомъ въ 1888 году, т. е. всего лишь годъ спустя послѣ того, какъ „Эсперанто“ впервые былъ опубликованъ д—ромъ Заменгофомъ, и, съ этого времени, велъ скромную дѣятельность на поприщѣ эсперантизма до 1891 г. Его перу принадлежатъ двѣ прекрасныя пропагандныя статьи, помѣщенные въ газетѣ „Саратовскій Дневникъ“ (въ 1890 г.), которыя обратили на себя вниманіе саратовской публики и привлекли въ ряды эсперантистовъ много новыхъ членовъ. Статьи эти, между прочимъ, послужили поводомъ къ полемикѣ по вопросу о сущности международного языка съ нѣкоторыми столичными газетами, высказавшимися отрицательно объ идеѣ д—ра Заменгофа.

Начиная съ 1891 г., г. Филипповъ, занятый профессиональной дѣятельностью, пересталъ активно работать надъ распространеніемъ „Эсперанто“.

Въ томъ же 1891 г. трудную задачу ознакомленія саратовской публики съ языкомъ „Эсперанто“ взялъ на

Первое общество эсперантистовъ въ Саратовѣ „Эсперо“.
„Espero“, unua Societo Esperantista en Saratov.

себя д-ръ И. Г у м и н с к і й. Постояннымъ мѣстопробываніемъ его было с. Ровное, Самарской губ., но по дѣламъ службы и по своимъ личнымъ дѣламъ ему очень часто приходилось посѣщать Саратовъ и здѣсь онъ неутомимо и энергично пропагандировалъ идею искусственнаго международного языка. Задача эта была тѣмъ болѣе трудной, что идея была совершенно новой, фактическихъ подтвержденій ея цѣлесообразности и распространенности было еще очень мало, почему преодолѣть скептицизмъ публики было дѣломъ нелегкимъ.

Защищая съ прямою и смѣлостью идею международного языка, д-ръ Гуминскій нерѣдко подвергался повышеннымъ полемическимъ нападкамъ и насмѣшкамъ со стороны скептиковъ. Среди своихъ знакомыхъ онъ прослылъ, благодаря своимъ симпатіямъ къ „Эсперанто“, неисправимымъ чудакомъ и утопистомъ. Это однако не помѣшало ему продолжать свою дѣятельность.

Вотъ что писалъ о немъ въ 1892-мъ году д-ръ Заменгофъ въ издававшемся тогда въ Нюрнбергѣ журналѣ „Esperantisto“ (№ 12, 1892 г.).

„...Говоря о дѣятельности д-ра Островскаго въ Ялтѣ, мы не можемъ не воспользоваться случаемъ и не сказать по крайней мѣрѣ нѣсколькихъ словъ объ аналогичной же дѣятельности въ другомъ пунктѣ Россіи. Мы говоримъ о д-рѣ И. Г. (Гуминскій извѣстенъ былъ подъ этими краткими инціалами), которою уже давно и въ высшей степени энергично и плодотворно работаетъ для нашего дѣла и о которомъ мы до сихъ поръ не разу не упоминали только по той причинѣ, что этотъ другъ нашего дѣла не желалъ быть упоминаемымъ. Гдѣ бы онъ ни былъ, дома или въ пути, во время отдыха или среди многочисленныхъ занятій—никогда не забывалъ о нашемъ дѣлѣ, вездѣ и всегда сѣялъ добрыя сѣмена, не щадя ни трудовъ, ни издержекъ.

„Энергичный д-ръ И. Г.—одинъ изъ самыхъ старыхъ друзей нашего дѣла, и лицамъ, которыя внимательно читають отдѣлъ „Новые эсперантисты“, скромные инициалы И. Г. несомнѣнно давно уже знакомы“...

Смѣло можно сказать, что благодаря д-ру Гуминскому объ „Эсперанто“ узнали не только въ Саратовѣ и въ с. Ровномъ, гдѣ также имъ много говорилось объ „Эсперанто“, но и во многихъ другихъ городахъ Самарской и Саратовской губ., гдѣ тамъ и сямъ благодаря энергичной пропагандѣ д-ра Гуминскаго появлялись новые эсперантисты.

Въ одномъ изъ №№ газеты „Саратовскій Листокъ“ за іюнь 1891 г. д-ромъ Гуминскимъ была помѣщена статья объ языкѣ „Эсперанто“, которая вызвала большую полемику съ нѣкоторыми столичными газетами и тѣмъ способствовала расширенію интереса къ идеѣ международного языка. Эта инициатива имѣла тѣмъ большее значеніе, что мѣстная пресса относилась тогда къ языку Эсперанто очень скептически и отказывалась помѣщать какія бы то ни было сообщенія о немъ.

Въ 1891 г. въ Саратовѣ сдѣланы были первыя попытки обогатить эсперантскую литературу, какъ учебную, такъ и художественную, новыми вкладами. Г-мъ Е. Галлеромъ былъ составленъ учебникъ языка „Эсперанто“, о которомъ секретарь о-ва „Эсперо“ въ Петербургѣ писалъ:

.... Грамматика составлена и обработана очень хорошо, съ прекрасными примѣрами и упражненіями, что очень важно для изученія нашего языка“.

Но появиться на свѣтъ этому учебнику не было суждено, какъ не было суждено появиться въ печати и другимъ трудамъ того же автора—переводамъ на яз. „Эсперанто“ „Гамлета“ Шекспира и „Донъ-Кихота“ Сервантеса.

По сохранившимся въ журналѣ „Esperantisto“ за 1892 г. свѣдѣніямъ, первыми саратовскими эсперантистами, кромѣ перечисленныхъ выше пионеровъ эс-

перантскаго движенік, были слѣдующія лица: И. И. Котельниковъ, г-жа Е. А. Борткевичъ, А. О. Немировскій, Б. К. Мюллеръ, Е. О. Решъ, И. Зерръ, А. Г. Филипповъ, П. П. Беренковъ, А. В. Порошина, І. Г. Пшеничная и др.

Но уже въ 1893 г. число эсперантистовъ въ Саратовѣ, благодаря дѣятельности д-ра Гуминскаго, значительно возрастаетъ. Съ 1894 г., когда д-ръ Гуминскій перестаетъ посѣщать Саратовъ и работать здѣсь надъ распространеніемъ международнаго языка, число эсперантистовъ начинаетъ сокращаться и въ теченіе почти десяти лѣтъ, съ 1894 г. по 1903 г. дальнѣйшее развитіе эсперантизма почти совершенно прекращается.

Въ этотъ долгій періодъ упадка активной эсперантской пропаганды въ Саратовѣ работалъ одинъ только кап. П. П. Петряевскій. Вотъ какія свѣдѣнія о его дѣятельности мы имѣемъ изъ его письма къ Г. К. Давыдову, хранящагося въ архивѣ этого послѣдняго:

„Въ сентябрѣ 1896 г., отправившись по переводу изъ г. Бендеръ Бессарабской губ. въ Саратовъ, я захватилъ въ Одессу, гдѣ посѣтилъ В. Гернета (нынѣ профессора химіи одесскаго ун-та), который въ то время былъ редакторомъ газеты „Lingvo Internacia“, издававшейся въ г. Упсалѣ (Швеція). Гернетъ совѣтовалъ мнѣ, по пріѣздѣ въ Саратовъ, познакомиться со старымъ мѣстнымъ эсперантистомъ, д-ромъ Гуминскимъ. Но его въ Саратовѣ уже не оказалось: онъ переведенъ былъ на службу въ Самарскую губ. Съ Гуминскимъ я познакомился лишь спустя 10 лѣтъ, въ с. Ровномъ.

„Осмотрѣвшись въ Саратовѣ, я замѣтилъ, что здѣсь многіе почти не слыхали объ „Эсперанто“. Ни въ одномъ изъ мѣстныхъ книжныхъ магазиновъ не нашлось эсперантскихъ книгъ. По просьбѣ Останевича (предсѣдателя о-ва „Эсперо“) я послалъ ему адреса мѣстныхъ книжныхъ магазиновъ для снабженія ихъ

эсперантской литературой, но изъ этого ничего не вышло. Лѣтомъ 1897 г. я перевелъ изъ „Lingvo Internacia“ небольшой рассказъ и послалъ его въ редакцію „Саратовскаго Листка“, гдѣ мнѣ сказали, что рассказъ будетъ напечатанъ, но почему то не напечатали.

„Выписавъ изъ Одессы сотни двѣ пропагандныхъ брошюрокъ, я сталъ раздавать ихъ при всякомъ удобномъ случаѣ. Много ли появилось благодаря-этому новыхъ эсперантистовъ—не знаю, но, во всякомъ случаѣ, мѣстная публика по крайней мѣрѣ узнала, что такое представляетъ собою „Эсперанто“.

Въ 1901 или 1902 г. я составилъ объявленіе объ языкѣ „Эсперанто“ и хотѣлъ напечатать его въ „Саратовскомъ Листкѣ“, но контора не согласилась его принять, такъ какъ тамъ указанъ былъ адресъ петербургскаго о-ва „Эсперо“ и потому объявленіе, какъ иногороднее, должно было поступить для напечатанія черезъ контору объявленій Метцль.

Въ началѣ 1903 г. я сдѣлалъ докладъ объ „Эсперанто“ въ гарнизонномъ офицерскомъ собраніи, гдѣ кромѣ офицеровъ присутствовало нѣсколько постороннихъ лицъ. Начальникъ бригады, генералъ Лисевичъ, оказалъ мнѣ полное содѣйствіе въ устройствѣ лекціи и выказалъ живое сочувствіе идеѣ искусственнаго международного языка. Программа моего доклада была слѣдующая:

1.—Необходимость единого языка для международныхъ отношеній, для дипломатіи, науки, торговли, путешествій, конгрессовъ и т. д.

2.—Народные языки въ роли международныхъ. Неудобства ихъ.

3.—Отзывы выдающихся людей о возможности созданія искусственнаго языка.

4.—Практическіе опыты созданія такого языка: а) идеографія, б) переходъ къ фонетическимъ языкамъ; „Воляпюкъ“, и причины его не успѣха.

5.—Изобрѣтеніе докторомъ Заменгофомъ языка

„Эсперанто“. Очеркъ исторіи развитія „Эсперанто“.

6.—Главные принципы языка „Эсперанто“ со стороны грамматики и лексического матеріала.

7.—Отзывы выдающихся людей о языкѣ „Эсперанто“: Л. Толстой. Максъ Мюллеръ и др.

8.—Современное положеніе языка „Эсперанто“. Литература на этомъ языкѣ. Газеты и общества для распространенія Эсперанто.

Спустя нѣсколько дней по прочтеніи лекціи, я зашелъ въ редакцію „Саратовскаго Дневника“ и просилъ редактора издателя этой газеты г. Самсонова, помѣстить статью о языкѣ „Эсперанто“, если онъ найдетъ ее составленной съ технической стороны удовлетворительно. На это предложеніе г. Самсоновъ отвѣтилъ отказомъ. Замѣтки о моемъ докладѣ были напечатаны въ „L. Internacia“, L'Esperantiste“ и др. газетахъ.

Когда вышла въ свѣтъ книга Евстифѣева „Къ вопросу о международномъ языкѣ“, я принесъ ее сотруднику „Саратовскаго Дневника“ г. Архангельскому и просилъ дать о ней въ газетѣ хотя бы краткій отзывъ. Отзыва о книгѣ, разумѣется, не было напечатано.

Въ февральскомъ № газеты „La Revuo“ были напечатаны мои „Эскизы Манчжуріи“, о коихъ одобрительно отзывались разные эсп. изданія.

Вотъ мои болѣе чѣмъ скромные труды на эсперантской нивѣ“.

Благодаря вспыхнувшей въ этотъ періодъ русско-японской войнѣ, кап. Петряевскій въ 1904 году долженъ былъ спѣшно покинуть Саратовъ и отправиться на театръ военныхъ дѣйствій. Вернувшись въ 1906 году, онъ описалъ на яз. Эсперанто свои манчжурскія впечатлѣнія, которыя были напечатаны (какъ упоминается въ письмѣ) въ одномъ изъ лучшихъ эсперантскихъ журналовъ „La Revuo“ въ Парижѣ (№ 6—18, 1908 г.) подъ названіемъ „Skizoj de Manĝhurujo“. Настоящее распространеніе яз. „Эсперанто“ начинается съ 1903 г., когда въ Саратовѣ начинаетъ свою дѣятельность

на поприщѣ эсперантизма Г. К. Д а в ы д о в ъ, работавшій до того внѣ Саратова. Первая частная группа эсперантистовъ появились благодаря стараніямъ Г. К. Д а в ы д о в а и А. И. Р о с с о в а въ 1905 г., и, начиная съ этого времени, въ городѣ начинаютъ возникать одна за другой отдѣльныя эсперантскія группы, которыя занимаются совмѣстнымъ изученіемъ языка „Эсперанто“. Многія изъ членовъ этихъ группъ, разсѣявшись затѣмъ по разнымъ уѣзднымъ городамъ, начали распространять „Эсперанто“ по всему Поволжью: въ Баронскѣ, Камышинѣ, Вольскѣ, Новоузенскѣ и др. Въ 1906 и 1907 гг. Д а в ы д о в ъ и Р о с с о в ъ ходатайствовали передъ администраціей о разрѣшеніи учредить въ Саратовѣ самостоятельное эсперантское общество, но администрація не дала на это разрѣшенія.

Благодаря стараніямъ г. Д а в ы д о в а мѣстные книжные магазины стали держать учебники и литературу на языкѣ Эсперанто. Первыми изъ нихъ были книжный магазинъ „Союзъ“ и магазинъ Григорьева. Лично г. Д а в ы д о в ы м ъ было продано за періодъ 1905-1907 гг. около 350 учебниковъ. Имъ же было издано въ 1905 г. 5500 экз. летучекъ: „Международный языкъ Эсперанто“, а въ 1906 г. 1500 такихъ же летучекъ было заказано въ Москвѣ и выписано для распространенія среди саратовской публики. Въ 1907 г. было издано 600 пропагандныхъ открытокъ, а въ 1910 г. выписано было болѣе 500 шт. ключей Ĉefeĉ. Все это имъ разсылалось и раздавалось для пропаганды. Въ 1906 г. по инициативѣ г. Д а в ы д о в ъ въ „Справочной книгѣ и адресъ-календарѣ г. Саратова“ появилось пропагандное объявленіе объ „Эсперанто“. Книга эта безплатно разсылалась всѣмъ гостинницамъ, пароходнымъ конторамъ и др. аналогичнымъ учрежденіямъ.

Въ концѣ 1908 года г. Д а в ы д о в ъ заболѣлъ и принужденъ былъ покинуть Саратовъ. Періодъ 1908-1911 гг. онъ продолжалъ работать для Эсперанто, живя

въ Швейцаріи, въ г. Давосѣ, гдѣ онъ былъ избранъ почетнымъ членомъ Давосскаго Эсперантскаго Общества.

Въ 1909 г. саратовскіе эсперантисты впервые имѣли, въ лицѣ г. Давыдова, своего представителя на 2-мъ эсперантскомъ конгрессѣ швейцарскихъ эсперантистовъ въ г. Лозаннѣ, а въ 1910 г.—на первомъ конгрессѣ Универсальной Эсперанто Ассоціаціи въ г. Аугсбургѣ, въ Баваріи.

Нѣсколько литературныхъ статей и переводовъ г. Д а в ы д о в а (гл. образомъ съ кавказскихъ языковъ) появлялись въ различныхъ эсперантскихъ газетахъ и журналахъ и были изданы отдѣльными брошюрами.

Но главное, что г. Д а в ы д о в ъ сдѣлалъ для Эсперанто, это его кропотливое и усердное собираніе всевозможныхъ эсперантскихъ печатныхъ произведеній, появившихся въ свѣтъ съ самаго перваго дня существованія яз. „Эсперанто“. Коллекція этихъ произведеній образовала въ настоящее время обширную эсперантскую библіотеку, равной которой по полнотѣ нѣтъ въ мірѣ.

Въ 1908 г. и въ 1911 г. появились каталоги этой библіотеки. О библіографической цѣнности ихъ мы находимъ слѣдующія строки въ журналѣ „Universe“, издаваемомъ въ Дрезденѣ, въ Германіи (1911 г.).

„Извѣстно, что къ сожалѣнію нѣтъ никакой возможности вести статистику эсперантизма, такъ какъ мы знаемъ названія эсперантскихъ группъ, но не знаемъ всѣхъ именъ эсперантистовъ, не вошедшихъ въ составъ какой бы то ни было группы. Точно также наши свѣдѣнія объ эсперантскихъ книгахъ и объ эсперантской литературѣ были бы, конечно, въ высшей степени недостаточными, если бы одинъ изъ нашихъ единомышленниковъ, Георгій Давыдовъ, не собралъ все, что только возможно собрать въ этой области. Еще въ 1908 году онъ издалъ при посредствѣ фирмы Möller & Borel въ Берлинѣ каталогъ своей богатѣйшей, почти полной библіотеки и тѣмъ далъ эсперантскому міру

не только прекрасное орудіе пропаганды, но и очень цѣнный библіографическій справочникъ эсперантской литературы.

Теперь мы имѣемъ новое изданіе этого важнаго библіографическаго труда. Недавно основанная „Германская Академическая Эсперантская Лига“, рѣшивши издать научные труды, имѣющіе общій интересъ, нашла, что наиболѣе достойнымъ матеріаломъ для перваго выпуска ея изданій является второе исправленное и дополненное изданіе давыдовскаго каталога. Сравнивая первое изданіе съ этимъ вторымъ изданіемъ, можно замѣтить въ послѣднемъ немаловажныя улучшенія. Въ немъ не только увеличено число печатныхъ произведеній (такъ какъ Давыдовъ щедро и неустанно пополняетъ свою библіотеку), но и самыя библіографическія свѣдѣнія сдѣланы болѣе научными и точными.

Нѣтъ надобности говорить здѣсь о значеніи этого каталога давыдовской дѣятельности на нашемъ поприщѣ. Каждому эсперангисту извѣстно, сколько средствъ и труда вложилъ г. Давыдовъ, собирая и приобрѣтая все, касающееся эсперантской литературы, что только онъ могъ собрать и приобрѣсти. Особенная цѣнность его библіотеки заключается въ томъ, что онъ, будучи однимъ изъ первыхъ сторонниковъ заменгофоваго международнаго языка, основалъ свою библіотеку тогда, когда книги, брошюры и другая литература на и объ Эсперанто еще могла быть легко приобрѣтена. Благодаря этому, въ библіотекѣ Давыдова можно найти библіографическія рѣдкости, которыхъ сейчасъ нельзя приобрѣсти даже за очень крупную сумму.

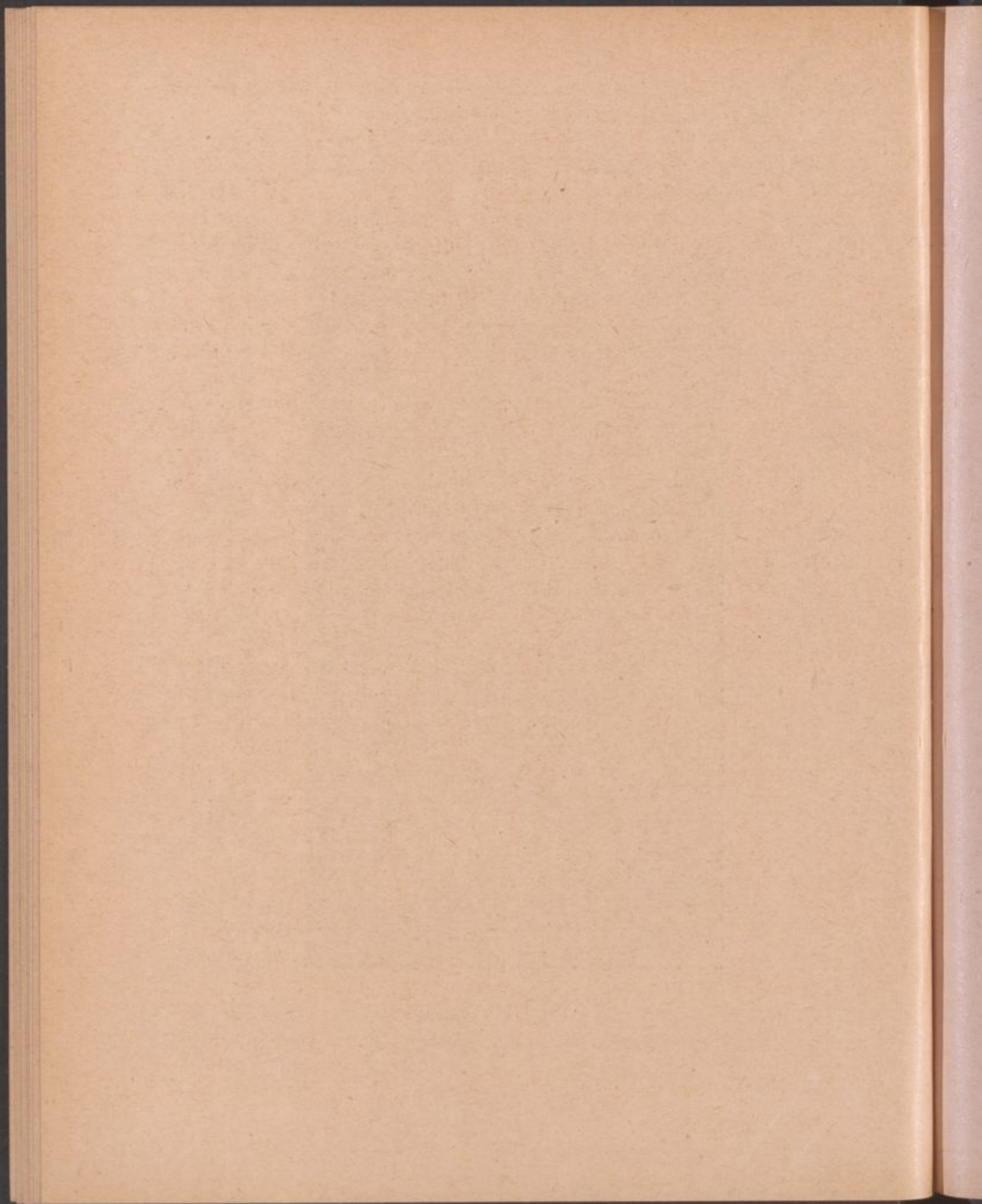
„Г. Давыдовъ родился въ 1879 г. въ городѣ Армавирѣ (Сѣверный Кавказъ). Въ 1899 г. г. Давыдовъ переселился въ г. Саратовъ, на рѣкѣ Волгѣ. Эсперантистомъ онъ сдѣлался съ 1892 г.“

Въ періодъ зарожденія въ Саратовѣ организованнаго эсперантскаго движенія заслуживаетъ быть от-

Саратовскій отдѣлъ „Всероссійской Лиги Эсперантистовъ“.

Saratova filio de „Tu'ruslanda Ligo Esperantista“.

мѣченной дѣятельность двухъ единомышленниковъ:
А. А. Мельникова и К. С. Юнакова.

К. С. Ю н а к о в ъ началъ свою практическую дѣятельность въ періодъ первыхъ успѣховъ саратовскаго эсперантизма. Изучивши въ 1907 году языкъ „Эсперанто“, онъ черезъ два года избирается председателемъ первой въ Саратовѣ эсперантской организаціи—филиальнаго отдѣленія Россійской Лиги Эсперантистовъ. Одновременно онъ принимаетъ дѣятельное участіе въ организаціи курсовъ языка „Эсперанто“, взявши на себя общій надзоръ за ходомъ преподаванія.

Нѣсколько переводовъ его съ языка „Эсперанто“ и статья объ этомъ языкѣ были помѣщены въ журналѣ „Саратовецъ“.

Лѣтомъ 1912 года К. С. Юнаковъ становится во главѣ новаго предпріятія, имѣющаго цѣлью усилить въ мѣстномъ населеніи интересъ къ международному языку и тѣмъ расширить границы эсперантскаго движенія. Подъ его редакторствомъ начинается выходить журналъ „Звѣзда Волги“, посвященный пропагандѣ Эсперанто среди русской публики.

Его энергіи въ значительной степени „Эсперанто“ обязанъ проникновеніемъ въ первую сравнительно крупную организацію—общество „Вѣстникъ Знанія“, явившееся исходнымъ пунктомъ для дальнѣйшаго организаціоннаго сосредоточенія эсперантизма.

А. А. М е л ь н и к о в ъ является однимъ изъ немногихъ саратовскихъ эсперантистовъ, съ именемъ котораго связано, начиная съ 1905 года, всецѣлкомъ эсперантское движеніе въ Саратовѣ.

Въ теченіе семи почти лѣтъ онъ былъ неизмѣннымъ участникомъ всѣхъ, связанныхъ съ „Эсперанто“ предпріятій. Организовывалъ кружки, преподавалъ сразу въ нѣсколькихъ изъ нихъ международный языкъ, принималъ, вхѣстѣ съ К. С. Юнаковымъ и др., близкое участіе въ устройствѣ первой въ Саратовѣ публичной

лекціи объ „Эсперанто“. На организованныхъ также при его участіи курсахъ языка „Эсперанто“ былъ однимъ изъ наиболѣе постоянныхъ и ревностныхъ преподавателей.

При его содѣйствіи и, въ значительной степени, благодаря его хлопотамъ основывается въ Саратовѣ филиальное отдѣленіе Россійской Лиги Эсперантистовъ, въ которой онъ нѣкоторое время занимаетъ постъ председателя. Хозяйственная сторона дѣятельности этого отдѣленія также почти цѣликомъ лежитъ на его плечахъ, перейдя лишь къ концу фактическаго существованія отдѣленія въ руки другого мѣстнаго эсперантиста, много поработавшаго на незамѣтномъ, но трудномъ и отвѣтственномъ хозяйственномъ поприщѣ,—А. М. Нищенкова.

Съ дѣятельностью А. А. Мельникова связана значительная доля какъ успѣховъ, такъ и неудачъ послѣдняго періода эволюціи саратовскаго эсперантизма. Последнія, однако, нисколько не умаляютъ тѣхъ положительныхъ заслугъ, которыя числятся за А. А. Мельниковымъ въ области содѣйствія росту эсперантскаго движенія въ Саратовѣ.

Помимо этой дѣятельности, проходившей почти исключительно подъ девизомъ „объ языкѣ Эсперанто“, слѣдуетъ отмѣтить небезынтересный фактъ дѣятельности „на языкѣ Эсперанто“, представителемъ которой является мѣстный эсперантистъ-литераторъ С. П. Полтавскій. С. П. Полтавскій—одинъ изъ немногихъ русскихъ журналистовъ, использовавшій языкъ Эсперанто въ качествѣ непосредственнаго пракческаго орудія для литературныхъ сношеній съ заграницей. Его статьи о русской общественно-политической жизни, написанныя на языкѣ Эсперанто, были напечатаны въ рядѣ заграничныхъ газетъ, главнымъ образомъ американскихъ. Статьи напечатаны были: въ „Saturday Evening Tribune“ (съ параллельнымъ переводомъ на англійскій языкъ), „Pittsburg Advocate“ и др. Статья о положеніи

русской печати, помещенная въ питтсбургскомъ журналѣ, была перепечатана газетой „The Labour Journal“ съ помѣткой: „переведена съ языка Эсперанто“.

Путевыя замѣтки о путешествіи по Калабріи и Сициліи послѣ землетрясенія 1908 г., въ переводѣ съ Эсперанто на итальянскій языкъ, и статьи на педагогическія темы помѣщены были въ итальянскихъ журналахъ „Pensiero“ и „La Scuola laica“. Кромѣ того, С. П. Полтавскимъ помѣщено нѣсколько рассказовъ и стихотвореній на языкъ Эсперанто въ „Ruslanda Esperantisto“, „La Simbolo“, „La Ondo de Esperanto“ и др.

Въ заключеніе остается сообщить нѣсколько разрозненныхъ мелкихъ свѣдѣній, дополняющихъ то, что было сказано выше.

Делегатъ „Универсальной Эсперанто Ассоціаціи“ появился въ Саратовѣ впервые въ 1909 г. Этимъ делегатомъ былъ г. Архангельскій, представлявшій У. Э. А. въ періодъ отъ 1909 г. до конца 1911 г. Его замѣнилъ съ 1911 года И. Н. Ашешовъ.

Делегатомъ для женщинъ съ 1911 г. состояла г-жа В. Г. Сидорова.

Делегатомъ по туризму, коммерческимъ и промышленнымъ дѣламъ и представителемъ Театральной Эсперантской Лиги состоитъ Г. К. Давыдовъ.

Делегатомъ по вегетарианскому отдѣлу состоитъ А. А. Мельниковъ (Субъ делегатъ—Г. К. Давыдовъ).

Въ 1911 г. въ іюлѣ мѣсяцѣ въ Женевѣ вышелъ путеводитель по Саратову на языкъ Эсперанто, такъ наз. „Gvidlibro tra Saratov“, изданный Г. К. Давыдовымъ.

Изъ саратовскихъ эсперантистовъ по 1912-й годъ включительно сотрудничали въ газетахъ и писали о языкѣ Эсперанто: кап. П. П. Пегряевскій, С. П. Полтавскій, Г. К. Давыдовъ, К. С. Юнаковъ и А. А. Мельниковъ.

Газеты и журналы, въ которыхъ помѣщены были статьи объ Эсперанто:

„Саратовскій Дневникъ“—14-е марта и 3-е августа, 1907 г.

„Саратовскій Листокъ“—1910 г. 27-е января.

„Саратовецъ“—1907 г. №№ 123 и 174,

„ 1909 „ №№ 8, 9, 10, 28, 48, 49, 50, 52.

„ 1910 „ №№ 3 и др.

„Отклики“ №№ 4, 5, 14.

„Саратовскій Листокъ“ №№ 98, 10 мая и 223, 1912 г.

„Саратовскій Вѣстникъ“ №№ 72, 98, 102, 207, 8-мая 1912 г.

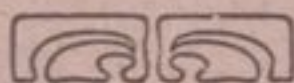
„Саратовская Копеечка“ № 581 и 9-е мая 1912 г.

— — —

Издано было на языкѣ Эсперанто:

Крючковымъ въ 1910 г. пропагандныхъ
листочковъ (три различныхъ типа) болѣе . . . 1000 экз.

Архангельскимъ въ 1909 г. пропаганд-
ныхъ открытокъ 600 экз.

Эсперантское движеніе въ Саратовѣ.

Мы уже имѣли случай упомянуть о томъ, что развитіе эсперантизма въ Саратовѣ не изобилуетъ выдающимися фактами и ни съ какой стороны не можетъ считаться образцомъ для другихъ русскихъ городовъ.

Причина этого явленія кроется въ томъ, что контингентъ сторонниковъ языка „Эсперанто“ въ Саратовѣ состоялъ и состоитъ почти исключительно изъ молодежи, богатой чуткостью, отзывчивостью, идейнымъ энтузіазмомъ и настойчивостью, но бѣдной, къ сожалѣнію, тѣмъ организаціоннымъ опытомъ и тѣмъ общественнымъ вліяніемъ, которые одни только въ состояніи поставить дѣло эсперантскаго движенія на ту высоту, какой оно заслуживаетъ.

Лица съ солиднымъ общественнымъ положеніемъ были далеко не рѣдкими гостями въ рядахъ саратовскихъ эсперантистовъ. Съ языкомъ „Эсперанто“ знакомы нѣсколько преподавателей среднихъ учебныхъ заведеній, многіе врачи, юристы и лица другихъ профессій. Но они за все время существованія въ Саратовѣ эсперантскаго движенія не обнаруживали замѣтной склонности къ объединенію и довольствовались простой индивидуальной утилизаціей международнаго языка для своихъ личныхъ цѣлей.

Молодежь обоего пола и самыхъ разнообразныхъ профессій, примкнувшая къ эсперантизму, начиная съ 1906 года, проявила въ высшей степени кипучую дѣятельность. Въ своей области она сдѣлала для языка „Эсперанто“ такъ много, что ея дѣятельность смѣло можно назвать плодотворной, несмотря на то, что реальныхъ итоговъ этой дѣятельности въ видѣ какой либо эсперантской организаціи въ данный моментъ (по причинамъ „независящимъ“ отъ саратовскихъ эсперантистовъ) не имѣется.

деятельность саратовской молодежи на поприщѣ эсперантизма такъ описана въ очеркѣ, написанномъ по спеціальному порученію Правленія Саратовскаго Отдѣленія Россійской Лиги Эсперантистовъ А. А. Мельниковымъ:

Первое проявленіе если не массоваго, то, по крайней мѣрѣ, групповаго интереса къ идеѣ международнаго языка наблюдалось въ Саратовѣ прежде всего— въ существовавшемъ въ 1906 году просвѣтительномъ о-вѣ „Вѣстникъ Знанія“, гдѣ среди собиравшейся съ самообразовательными цѣлями, полной энтузіазма и увлеченія молодежи стали появляться первыя свѣдѣнія объ языкѣ „Эсперанто“. Нѣсколько лицъ изъ этого о-ва, увлекшись величіемъ идеи „братскаго культурнаго единенія народовъ“ при помощи языка „Эсперанто“, немедленно приступили къ изученію международного языка и къ пропагандѣ эсперантизма среди товарищей. Нѣкоторое время спустя, въ томъ же году, состоялось знакомство новыхъ единомышленниковъ съ старѣйшимъ эсперантистомъ г. Саратова, Георгіемъ Карповичемъ Давыдовымъ, который своими горячими рѣчами въ пользу эсперантизма еще болѣе возбудилъ любовь къ нему и энергію въ дѣлѣ его распространенія.

Это было первою вспышкою начавшагося движенія, которое потомъ, то усиливаясь, то затихая, развивалось медленнымъ и постепеннымъ эволюціоннымъ путемъ.

Прослѣдить подробно весь эготъ процессъ въ цѣломъ—задача трудная и превышающая наши силы. Поэтому намъ придется коснуться здѣсь лишь отдѣльных фактовъ этого движенія, оставшихся въ памяти, обходя молчаніемъ многочисленные болѣе мелкіе (а можетъ быть и значительные, но уже забытые) эпизоды.

Мѣсяца полтора спустя послѣ упомянутой первой вспышки, нѣкоторые члены общества „Вѣстникъ Знанія“, уже могли примѣнять „Эсперанто“ практически, и съ этого времени начинаются многочисленные попытки организаціи группъ, которыя мы сейчасъ перечислимъ.

замѣтивъ предварительно, что по многимъ причинамъ эта организаціонная работа рѣдко имѣла характеръ опредѣленной, планомѣрной и послѣдовательной дѣятельности; преобладающимъ элементомъ въ нихъ были случайность, несистематичность и кратковременность.

Первая группа лицъ, изучающихъ языкъ „Эсперанто“, изъ 4 хъ человекъ, была организована А. А. Мельниковымъ и существовала немногимъ больше мѣсяца. Пройдя Ekzerciso и начавъ примѣнять „Эсперанто“ практически, въ разговорной рѣчи, она прекратила свое существованіе съ началомъ учебнаго сезона, такъ какъ въ составъ ея входила исключительно учащаяся молодежь.

Вторая группа изъ 6—8 человекъ организовалась при квартирѣ одного изъ городскихъ учителей, г. В., при содѣйствіи С. П. Полтавскаго, но ввиду послѣдовавшаго вскорѣ послѣ того отъѣзда этого послѣдняго за границу, для руководства преподаваніемъ „Эсперанто“ былъ приглашенъ А. А. Мельниковъ. Занятія этой группы продолжались около мѣсяца.

Приблизительно къ этому же времени относится одинъ незначительный, но любопытный самъ по себѣ, фактъ. Саратовское общество „Вѣстникъ Знанія“ начало издавать свой гектографированный журнальчикъ, въ которомъ былъ введенъ эсперантскій отдѣлъ съ порученіемъ редактированія этого отдѣла одному изъ мѣстныхъ эсперантистовъ. Всего выпущено было пять №№.

Третья группа изъ 5—6 человекъ (съ участіемъ московскаго студента Романовича) была организована А. И. Россовымъ и занималась около двухъ мѣсяцевъ.

Четвертая группа изъ 5 человекъ, организованная стараніями К. С. Юнакова въ его квартирѣ, продолжала свои занятія въ теченіе полутора мѣсяцевъ.

Пятая группа изъ 8—10 человекъ была организована учителемъ В. на его квартирѣ и вела занятія

въ теченіе мѣсяца. Одновременно г-номъ В. введено было преподаваніе „Эсперанто“ въ группѣ рабочихъ на вечернихъ занятіяхъ при 2-й городской читальнѣ. Спустя нѣкоторое время учитель В. пригласилъ для дальнѣйшихъ занятій А. А. Мельникова, но по прошествіи нѣкотораго времени изученіе языка „Эсперанто“ было здѣсь по разнымъ причинамъ прекращено.

Въ 1908 году по иниціативѣ А. И. Россова составила группа изъ 6—8 человѣкъ, которая задалась цѣлью открыть въ Саратовѣ Эсперантское Общество, но не имѣя успѣха въ своемъ начинаніи, временно прекратила свое существованіе.

Впервые г. Россовъ познакомился съ языкомъ „Эсперанто“ въ 1905 г. на собраніи общества „Вѣстникъ Знанія“, на которомъ между прочимъ присутствующій въ качествѣ случайнаго посѣтителя Г. К. Давыдовъ зажегъ своей декламаціей изъ „Демона“ на языкѣ „Эсперанто“ буквально всѣхъ присутствующихъ. Съ этого времени г. Россовъ дѣлается горячимъ эсперантистомъ. И тутъ же въ концѣ 1905 г. въ г. Саратовѣ А. И. Россовымъ въ его квартирѣ былъ образованъ съ цѣлью изученія международнаго языка Эсперанто кружокъ, состоящій изъ: Д. П. Романова, П. Черкасова, Н. А. Ольсена и Россова. Впослѣдствіи къ этому кружку присоединились Г. К. Давыдовъ и Н. Бестужевъ, причемъ кружкомъ взялся руководить г. Давыдовъ.

По истеченіи трехъ мѣсяцевъ у г.г. Давыдова и Россова возникла мысль организовать въ г. Саратовѣ общество „Эсперо“, но встрѣтивъ препятствіе со стороны администраціи города, имъ пришлось отказаться отъ осуществленія этой идеи.

Въ 1907 г. въ частной квартирѣ г. Россовымъ былъ прочитанъ рефератъ на тему „языкъ Эсперанто“, послѣ чего вскорѣ въ г. Саратовѣ начали образовываться отдѣльныя группы, съ цѣлью изученія языка Эсперанто. Желая соединить всѣхъ эсперантистовъ въ одно цѣлое, г. Россовъ снова задается мыслью организовать

Г. К. Давыдовъ.
G. K. Davidov.

С. П. Полтавскій.
S. P. Poltavskij.

И. М. Рахамэги.
J. A. Rahamegi.

во что бы то ни стало въ г. Саратовѣ общество. И вотъ въ началѣ 1908 г. было не мало имъ положено хлопотъ и мытарствъ по административнымъ учрежденіямъ для легализаціи въ г. Саратовѣ общества (см. хронику Саратовскаго Вѣстника 30 апрѣля 1908 г. № 93). Въ составъ этого общества вошли кромѣ Россова: А. И. Третьяковъ, Г. Б. Шира, И. В. Паршинъ, Н. А. Ольсенъ (см. хронику Саратовскаго Листка 30 апрѣля 1908 г. № 93). Съ этого времени начинается въ г. Саратовѣ усиленная пропаганда языка Эсперанто и молодое общество начинаетъ быстро расти, но къ сожалѣнію, какъ и всегда почти, это молодое, но уже солидное по числу адептовъ общество постигаетъ несчастье. Функціи его были пріостановлены администраціей (см. хронику Саратовскаго Листка 8 мая 1908 г. № 97). Опять начинается блужденіе отдѣльныхъ группъ по разнымъ мѣстамъ. Видя кругомъ неудачи и сознавая, что этотъ зародышъ не долженъ погибнуть безслѣдно, г. Россовъ продолжаетъ вести энергично кружковые занятія, въ которыхъ не мало ему помогалъ юный эсперантистъ изъ его же учениковъ, Г. З. Малкинъ. И вотъ счастье какъ будто бы само по себѣ сваливается съ неба. Въ то же время когда происходили занятія въ кружкѣ Россова, совершенно неожиданно является одинъ изъ дѣятельныхъ Петербургскихъ эсперантистовъ Петръ Евгеніевичъ Васильковскій и, узнавъ о неудачахъ организовать въ Саратовѣ общество, предложилъ открыть отдѣленіе Россійской Лиги Эсперантистовъ. Обрадовавшись такому выходу, Россовъ беретъ опять на себя всѣ хлопоты по организаціи отдѣленія (см. въ журналѣ *Ruslanda Esperantisto* за 1909 г. № 4 статью „въ Саратовѣ“ изъ путевыхъ замѣтокъ П. Васильковскій). Вскорѣ была получена Россовымъ на его имя изъ Петербурга бумага отъ Лиги, извѣщающая, что отдѣленіе Лиги въ Саратовѣ зарегистрировано, о чемъ и сообщено также г. Начальнику Саратовской губерніи 16 октября 1908 г. за № 2203. Желая поставить отдѣ-

леніе какъ можно шире, г. Россовъ съ этой цѣлью предлагаетъ своему товарищу эсперантисту А. А. Мельникову принять на себя также дѣятельное участіе въ организаціи и веденіи собраній, на что конечно А. А. Мельниковъ и даетъ полную готовность. За очень короткое время число членовъ достигаетъ до 150 чело-вѣкъ и благодаря письму въ газетѣ „Сызранское утро“ отъ 9 іюля 1908 г. № 150 было получено до 60 закры-тыхъ и 100 открытыхъ писемъ отъ разныхъ лицъ съ просьбой разрѣшенія вопросовъ, касающихся языка „Эс-перанто“ и высылки учебниковъ, а также фельетону, по-мѣщенному Россовымъ въ этой-же газетѣ за 19 іюля 1908 г. за № 159 подъ заглавіемъ „Международный языкъ Эсперанто“, было продано въ разное время од-нихъ только учебниковъ на 500 руб., причемъ не мало было выслано ихъ въ уѣздные города и села Саратов-ской и Самарской губерніи.

Мѣстныя газеты какъ письмо такъ и фельетонъ печатать отказались, почему и пришлось г. Россову отослать ихъ въ другую газету въ г. Сызрань.

Въ виду отъѣзда изъ Саратова г. Россова на нѣ-сколько мѣсяцевъ, дѣла отдѣленія по независящимъ обстоятельствамъ были пріостановлены.

Въ началѣ 1910 г. г. Россовъ снова рѣшилъ взять-ся за попытку организовать болѣе солидное общество въ г. Саратовѣ и съ этой цѣлью на одномъ изъ ча-стныхъ собраній у Н. А. Прагеръ предложилъ пріѣ-хавшей изъ Костромы эсперантисткѣ Л. Г. Сидоровой, хлопотать вмѣстѣ съ нимъ черезъ жену Саратовскаго гор. головы Анну Алексѣевну Коробкову (нынѣ умершей) „которая была также, но очень давно, эсперантистка“ о предоставленіи отдѣленію въ бесплатное пользованіе зала городской народной аудиторіи, что имъ и удалось. На предвыборномъ собраніи отдѣленія г. Россову была предложена должность президента, но отъ такого пред-ложенія онъ вынужденъ былъ отказаться въ виду отъ-ѣзда его изъ Саратова на неопредѣленное время.

Слѣдуетъ замѣтить, что Г. К. Давыдова въ это время не было уже въ Саратовѣ. За нѣсколько мѣсяцевъ до этого онъ выѣхалъ по болѣзни за границу и не возвращался въ Саратовъ до 1910 года.

Въ 1909 году А. К. Мельниковымъ сдѣлана была не вполне удачная попытка организовать эсперантскую группу при частныхъ бухгалтерскихъ курсахъ и организовано было изученіе языка „Эсперанто“ въ воскресной группѣ, открытой при обществѣ „Вѣстникъ Знанія“. Инициаторомъ былъ К. С. Юнаковъ, который имѣлъ нѣкоторый успѣхъ, завербовавши нѣсколько новыхъ сторонниковъ международного языка.

Въ этомъ же году общество „Вѣстникъ Знанія“ имѣло свой отдѣлъ въ мѣстномъ журналѣ „Саратовецъ“, гдѣ было помѣщено нѣсколько статей объ „Эсперанто“ и переводы съ него (въ чемъ, между прочимъ, принималъ участіе изъ Италіи С. Н. Полтавскій, помѣстившій на русскомъ языкѣ авторизованный переводъ съ рукописи статьи американскаго журналиста-эсперантиста Герберта М. Скотта о народномъ образованіи въ Соединенныхъ Штатахъ).

Заканчивая это конспективное изложеніе внѣшней, если можно такъ выразится „официальной“ стороны движенія до 1910 года, слѣдуетъ отмѣтить, что какъ въ перечисленныхъ, такъ и въ, можетъ быть, забытыхъ попыткахъ къ созданію прочнаго эсперантскаго движенія не только не видно большой успѣшности но, наоборотъ, можно констатировать рядъ систематическихъ неудачъ.

Тѣмъ не менѣе, нельзя отрицать того обстоятельства, что и эти скромныя попытки имѣли, конечно, свою долю значенія для будущности эсперантскаго движенія въ Саратовѣ. При всей организаціонной безрезультатности этихъ попытокъ онѣ цѣнны были тѣмъ, что каждая изъ нихъ привлекала въ ряды эсперантистовъ все новыхъ и новыхъ членовъ, которые въ дальнѣйшемъ не переставали заниматься или, по крайней

мѣръ, интересоваться языкомъ „Эсперанто“ и съ каждымъ разомъ все больше и больше увеличивали размеры саратовской эсперантской семьи.

Кромѣ всего, указаннаго выше, были и другіе факторы, имѣвшіе то положительное, то отрицательное значеніе для развитія эсперантскаго движенія. Къ числу первыхъ можно отнести появленіе среди приложениій къ журналу „Вѣстникъ Знанія“ (подписчики котораго въ Саратовѣ довольно многочисленны), сначала учебника языка „Эсперанто“, а потомъ и эсперантскаго журнала „Эсперо“. Къ тому же, въ мѣстныхъ газетахъ въ это время начали появляться мелкія замѣтки объ эсперантскихъ всемірныхъ конгрессахъ и другихъ событіяхъ, привлекая этимъ вниманіе публики къ международному языку.

Но вотъ истекаетъ 1909 й годъ, годъ еще неопредѣлившихся и безсистемныхъ броженій эсперантизма. Наступившій 1910 й годъ былъ началомъ новой формы движенія саратовскаго эсперантизма, новыхъ надеждъ, плановъ и чаяній.

Въ апрѣлѣ 1910 года въ Саратовѣ фактически образовалось отдѣленіе Россійской Лиги Эсперантистовъ и этотъ фактъ послужилъ основаніемъ и началомъ новой стадіи эсперантскаго движенія.

Возникновенію этого отдѣленія предшествовали нѣкоторыя событія, которыя мы сейчасъ и изложимъ.

Въ ноябрѣ въ Саратовъ пріѣхали изъ Костромы дѣятельная эсперантистка, Л. Г. Сидорова, которая, познакомившись съ мѣстными эсперантистами, подала мысль объ организаціи здѣсь общества и вмѣстѣ съ однимъ изъ саратовскихъ эсперантистовъ (А. И. Россовымъ) стала хлопотать передъ Городскою Управою о разрѣшеніи пользоваться для эсперантскихъ собраній зданіемъ городской народной аудиторіи. Хлопоты, продолжавшіяся около полутора мѣсяцевъ, благодаря содѣйствію супруги городского головы г-жи Коробковой, сочувствовавшей эсперантизму, увѣнчались успѣхомъ.

Зданіе народной аудиторіи было предоставлено въ распоряженіе эсперантистовъ.

Отрицательнымъ, до извѣстной степени, фактомъ было послѣдовавшее въ это время закрытіе администраціей просвѣтительнаго общества „Вѣстникъ Знанія“ (въ февралѣ 1910 года), среди членовъ котораго успѣшно распространялся „Эсперанто“. Но, съ другой стороны, послѣ закрытія этого общества ряды эсперантистовъ замѣтно увеличились: оставшіяся безъ приложенія молодыя идейныя силы частью, по крайней мѣрѣ, устремились въ нарождавшееся эсперантское общество и увеличили собою ряды адептовъ международного языка.

4-го апрѣля 1910 г. состоялось первое организационное собраніе при наличности 15 человѣкъ, на которомъ было избрано временное (до осени) правленіе въ слѣдующемъ составѣ: Предсѣдатель К. С. Юнаковъ, секретарь А. Н. Архангельскій, казначей Л. Г. Сидорова и члены правленія: В. Г. Мордвинкинъ, А. М. Нищенко и Н. А. Прагеръ. Затѣмъ рѣшено было начать хлопоты по организаціи общедоступныхъ эсперантскихъ курсовъ съ платою въ 1 руб. (съ разсрочкою) за полный курсъ международного языка.

Въ концѣ собранія однимъ изъ эсперантистовъ прочитанъ былъ докладъ о распространеніи языка „Эсперанто“ въ настоящее время и о его вліяніи на развитіе учащейся молодежи.

Послѣ перваго собранія послѣдовалъ рядъ періодическихъ общихъ собраній и собраній правленія о-ва, которыя послѣдовательно и планомерно развивали дѣятельность о-ва. Общій порядокъ ихъ былъ таковъ. Въ началѣ обсуждались возникающіе организационные вопросы, далѣе читались различные рефераты и доклады по вопросамъ эсперантизма, затѣмъ дѣлалась сводка изъ эсперантской прессы за послѣднюю недѣлю и въ заключеніе производились практическія упражненія въ разговорахъ на языкѣ „Эсперанто“.

Изъ рефератовъ, докладовъ, и сообщеній, прочи-

танныхъ на общихъ собраніяхъ, можно назвать слѣдующіе: объ упрощеніи грегорианскаго календаря (изъ „Germana Esperantisto“), объ отношеніи эсперантизма къ вегетарианству (идейная параллель), общекультурное значеніе эсперантизма, о первомъ Всероссійскомъ Съѣздѣ Эсперантистовъ (переводъ письма д-ра Л. Заменгофа), о международныхъ языкахъ (Воляпюкъ, Эсперанто, Идо), общая характеристика эсперантской литературы—и кромѣ того состоялась одна бесѣда на тему: задачи нашихъ общихъ собраній.

На одномъ изъ первыхъ собраній (9-го мая) состоялись дополнительные выборы: товарища председателя (А. А. Мельниковъ), членовъ ревизіонной комиссіи (П. Г. Іонкинъ, А. И. Третьяковъ, Г. Г. Шира) и кандидатовъ къ нимъ (А. И. Россовъ, В. Н. Курдюмовъ, В. Н. Притыкинъ, В. И. Іостъ, А. Я. Ивановъ).

Собранія сильно оживились, когда наконецъ, послѣ долгаго ожиданія, было получено разрѣшеніе на открытіе курсовъ. Извѣстіе объ этомъ разрѣшеніи тѣмъ болѣе подняло духъ мѣстныхъ эсперантистовъ, что на первое заявленіе объ этомъ въ губернское обществѣ присутствіе имъ было отказано за несоблюденіе нѣкоторыхъ формальностей.

Когда разрѣшеніе было получено, о немъ немедленно же была сдѣлана публикація въ мѣстныхъ газетахъ и на ближайшемъ общемъ собраніи скромное помѣщеніе общества было наводнено публикой, желавшей записаться на курсы. Въ теченіе одного только перваго дня записи зарегистрировано было болѣе 70 человѣкъ. Всего же на курсахъ перебивало за все время ихъ существованія болѣе 300 человѣкъ.

Послѣ установленія, согласно произведенной среди слушателей курсовъ анкеты, дней и часовъ занятій (воскресенье съ 10 ч. утра и четвергъ съ 8 ч. вечера), одинъ изъ членовъ Общества тогда же внесъ предложеніе объ организаціи въ слѣдующее воскресенье публичной лекціи объ эсперантизмѣ. Предложеніе было

принято, и собраніе немедленно приступило къ обсужденію вопросовъ, касающихся организаціи лекціи. Были распредѣлены темы и назначена цѣна входного билета (10 коп.).

Вся недѣля до лекціи прошла въ лихорадочно-возбужденной дѣятельности. Устроители лекціи, почувствовавшіе приливъ новой энергіи, хлопотали о разрѣшеніи лекціи и выставки, заказывали афиши и билеты, составляли лекціи и распредѣляли между лекторами лекціонный матеріалъ, дежурили ежедневно по вечерамъ для записи на курсы и т. д.

Перспектива перваго публичнаго выступленія съ проповѣдью эсперантизма сильно волновала инициаторовъ лекціи. Они знали, что въ виду той слабой извѣстности, которой пользуется пока у насъ языкъ „Эсперанто“, нельзя рассчитывать на большое количество слушателей. Но волновало не это. Сколько бы ни было публики, ея, все же, должно было быть больше, чѣмъ въ тѣхъ слабыхъ и разрозненныхъ кружкахъ, въ которыхъ велась до тѣхъ поръ пропаганда международнаго языка. Радостно волновалъ самый фактъ публичнаго выступленія, первый серьезный практическій шагъ въ скромной исторіи саратовскаго эсперантизма. Въ этомъ шагѣ хотѣлось видѣть залогъ дальнѣйшаго укрѣпленія и процвѣтанія движенія.

Лекція состоялась въ народной аудиторіи 20 го іюня 1910 года. Началась она въ 11 съ полов. часовъ дня при наличности болѣе 200 ч-л. публики и прошла довольно удачно. Публика отнеслась къ лекціи сочувственно и наградила всѣхъ четырехъ лекторовъ дружными аплодисментами.

О лекціи потомъ были помѣщены сочувственныя замѣтки въ „Саратовскомъ Листкѣ“ (22-го іюня, № 132, всѣ свѣдѣнія, къ сожалѣнію, перепутаны и невѣрны) и подробная, обстоятельная статья въ „Саратовскомъ Вѣстникѣ“ (23 іюня, № 313).

Лекція распадалась на слѣдующія отдѣльныя темы:

1.—Вступительное слово (краткая исторія возникновенія отдѣленія Россійской Лиги Эсперантистовъ, цѣль его дѣятельности вообще и данной лекціи въ частности)—В. Г. Мордвинкинъ.

2.—Необходимость идеи международного языка (сущность этой идеи, необходимость одного общаго языка и его значеніе въ настоящемъ и будущемъ)—В. Г. Мордвинкинъ.

3.—Вліяніе языка Эсперанто на развитіе учащейся молодежи (анализъ языка Эсперанто, примѣненіе логики мышленія въ языкѣ Эсперанто, увеличеніе общаго научнаго развитія учащихся и ихъ приготовленіе къ изученію будущей спеціальности)—А. А. Мельниковъ.

4.—Исторія идеи международного языка (въ древнюю эпоху, въ новыя время отъ Декарта и Лейбница, пазиграфій, идеографій и другія системы, Воляпюкъ)—Л. Г. Сидорова.

5.—Зарожденіе языка Эсперанто (общій взглядъ на исторію идеи, характеристика письма д-ра Заменгофа о происхожденіи языка Эсперанто и переводъ этого письма)—А. А. Мельниковъ.

6.—Исторія развитія эсперантизма съ момента появленія первой брошюры д-ра Заменгофа до настоящаго времени (первые адепты, движеніе въ Россіи, движеніе за границею, первый журналъ, конгрессы, языкъ „Идо“)—К. С. Юнаковъ.

7.—Послѣдній рефератъ прочиталъ А. А. Мельниковъ на тему „Развитіе эсперантизма въ настоящее время“ (страны, общества, литература, отношеніе правительствъ, распространеніе въ учебныхъ заведеніяхъ, конгрессы, Универсальная Эсперанто-Ассоціація).

Для характеристики эсперантской поэзіи докладчикомъ въ видѣ иллюстраціи прочитаны были отрывки изъ стихотвореній „Vojo“ („Путь“) Заменгофа и „Демопо“ („Демонъ“) Лермонтова (въ переводѣ Девятнина),

К. К. Петряевскій.
K. K. Petrjajevski.

К. С. Юнаковъ.
K. S. Junakov.

И. Н. Ашешовъ.
I. N. Ašešov.

А. И. Россовъ.
A. I. Rossov.

К. И. Котовъ.
K. I. Kotov.

что произвело на публику счень благоприятное впечатлѣніе.

Лекція окончилась въ 3 часа дня, и сейчасъ же состоялось общее собраніе, занявшееся рѣшеніемъ различныхъ вопросовъ по организаціи курсовъ. Рѣшено было начать занятія съ ближайшаго четверга (24 іюня); намѣчены были преподаватели, назначены дежурства и т. д.

Въ четвергъ 24 іюня, въ день открытія курсовъ, инициаторы ихъ были удивлены фактомъ, убѣдившимъ ихъ въ томъ, что избранный ими путь вѣрно ведетъ къ цѣли и что успѣхъ первыхъ шаговъ настоящей практической дѣятельности не кажущійся, а дѣйствительный и несомнѣнный. Сверхъ всякихъ ожиданій, на курсы явилось около 200 человекъ, такъ что за неимѣніемъ достаточно числа преподавателей и за неудовлетворительностью условій мѣста и времени пришлось прекратить дальнѣйшую запись и провести первый урокъ въ общемъ большомъ залѣ аудиторіи совместно со всѣми записавшимися.

Въ тотъ же день учебники, выписанные въ количествѣ 100 штукъ, а также ключи къ нимъ и словарики Чечеча тотчасъ же были раскуплены, и организаторы курсовъ немедленно должны были послать въ Москву новый заказъ на учебники.

По окончаніи вступительнаго общаго урока записавшіеся были распредѣлены на три слѣдующія группы:

1-я группа—изъ лицъ, знающихъ другіе языки или имѣющихъ достаточно свободного времени для основательнаго изученія „Эсперанто“ и, кромѣ того, обладающихъ нѣкоторымъ образованіемъ.

2-я группа—изъ лицъ, знакомыхъ лишь въ общихъ чертахъ съ русской грамматикой и имѣющихъ достаточное количество свободного времени.

3-я группа—изъ лицъ, не знающихъ русской грамматики или почти совсѣмъ не имѣющихъ свободного времени для основательнаго изученія международнаго языка.

На ближайшихъ засѣданіяхъ правленія и общихъ собраніяхъ были избраны въ качествѣ преподавателей А. А. Мельниковъ для веденія занятій 1-й и 2-й группъ и А. А. Юсть для руководства 3-й группой. Кромѣ того, къ преподавателямъ были назначены помощники для замѣны ихъ въ случаѣ надобности и для общаго наблюденія за преподаваніемъ. Помощники эти, совмѣстно съ преподавателями, составляли педагогическій комитетъ, собиравшійся одинъ разъ въ недѣлю для обсужденія вопросовъ преподаванія. Въ составъ его, кромѣ упомянутыхъ преподавателей, входили: К. С. Юнаковъ, А. М. Нищенко, Л. Г. Сидорова, В. Г. Мордвинкинъ и Б. И. Юсть. Для отмѣтки посѣщенія учащимися курсовъ имъ въслѣдствіи розданы были именныя нумерованныя карточки, съ тѣмъ, что бы онѣ при входѣ предъявлялись помощнику преподавателя. Общій надзоръ за занятіями во всѣхъ группахъ былъ порученъ К. С. Юнакову.

Далѣе были распредѣлены время и мѣсто занятій группъ, общихъ собраній, собраній правленія и педагогическаго комитета, съ порученіемъ правленію довести объ этомъ до свѣдѣнія администраціи. Было принято предложеніе о выискѣ изъ Москвы учебниковъ, словарей и др. необходимыхъ книгъ, всего на сумму 100 р. (3-й заказъ). Наконецъ постановлено избрать комиссію по составленію періодическихъ отчетовъ о дѣятельности Сшестра для доставленія ихъ въ центральное правленіе Лиги и поручено А. А. Мельникову написать краткій очеркъ развитія эсперантизма въ Саратовѣ съ 1906 по 1910 г., результатомъ чего и явился настоящій отчетъ.

Этотъ періодъ нѣкотораго подъема организаціонной и пропагандной дѣятельности заключалъ въ себѣ, вмѣстѣ съ тѣмъ, и элементы грядущаго ея упадка. Отсутствие надлежащаго опыта въ правильной разработкѣ техническихъ деталей движенія сказалось очень быстро

Прежде всего выяснилось, что назначеніе плати за полный курсъ языка „Эсперанто“ всего лишь въ одинъ рубль, да еще съ разсрочкой, симпатичное съ точки зрѣнія идейной, какъ показатель стремленія придать курсамъ максимумъ возможной общедоступности, съ точки зрѣнія практической оказалось совершенно нецѣлесообразнымъ. Взносы, поступавшіе вначалѣ исправно, стали задерживаться и частью не уплачивались совершенно. Инициаторы курсовъ, увлеченные своими идейными замыслами, стѣснялись достаточно энергично настаивать на своевременной уплатѣ взносовъ, и финансовая часть дѣла пришла въ запущенное состояніе. Между тѣмъ, въ виду ремонта зданія Народной Аудиторіи пришлось спѣшно подыскать квартиру, которая не совсѣмъ удовлетворяла „съ точки зрѣнія гигиенической и эстетической“, какъ выразился авторъ написаннаго по порученію общества отчета. Ряды изучающихъ „Эсперанто“ начали замѣтно таять, а за квартиру и освѣщеніе приходилось платить наличными деньгами.

Чтобы поправить дѣло и устранить надвигающійся финансовый кризисъ, общество пыталось устроить въ пользу кассы общества концертъ балъ, литературно-музыкально-вокальная программа котораго должна была состоять изъ эсперантскихъ произведеній. Но то же роковое неумѣнье справиться съ технической стороной задачи привело къ тому, что концертъ балъ не состоялся, между тѣмъ какъ на предварительныя хлопоты по его организаціи истрачено было нѣсколько десятковъ рублей. Спектакль, поставленный въ Общедоступномъ театрѣ, также не далъ никакой прибыли, и разладъ въ общей дѣятельности сталъ неизбежнымъ.

Всѣ эти неудачи, легко поправимыя при извѣстной долѣ опыта, подѣйствовали на настроеніе эсперантской молодежи угнетающимъ образомъ. Во взаимныя отношенія вкралась излишняя нервность и недовѣрчивость. На этой почвѣ возникъ конфликтъ между

частью членоеъ общества и предсѣдателемъ, закончив-
пійся выходомъ послѣдняго изъ состава правленія.

Въ 1911 году дѣятельность общества началась съ
избранія новаго правленія. Первое впечатлѣніе отъ
прежнихъ неудачъ нѣсколько сгладилось и настроеніе
стало болѣе бодрымъ. Тормозило дѣятельность общества
то обстоятельство, что самый уставъ его, какъ филиаль-
наго отдѣленія Лиги Эсперантистовъ, не удовлетворялъ
мѣстнымъ условіямъ. Приходилось платить слишкомъ
высокій членскій взносъ (3 руб. въ годъ), для многихъ
непосильный, приходилось часть образующихся изъ
этихъ взносовъ суммъ вносить въ кассу центрального
отдѣленія Лиги, вмѣсто того, чтобы обращать ее на
удовлетвореніе собственныхъ нуждъ, необходимо было
имѣть большой и не въ мѣру громоздкій составъ пра-
вленія (15 человѣкъ). Сказывалось также въ очень зна-
чительной степени отсутствіе не только матеріальной,
но и моральной поддержки со стороны центрального
отдѣленія, которое съ самаго начала существованія са-
ратовскаго отдѣленія и до послѣдняго момента не
снеслось съ нимъ ни единой строчкой, не смотря на
многочисленные запросы и обращенія послѣдняго. Но
это все „превозмогалось“, и работа шла своимъ чередомъ.

Первыя три группы, хотя и при уменьшившемся
составѣ слушателей, прошли полностью курсъ языка
„Эсперанто“. На ихъ мѣсто образовались новыя три
группы. Въ этотъ періодъ особенно много труда и люб-
ви вложили въ дѣло преподаванія „Эсперанто“ А. А.
Мельниковъ и одинъ изъ курсистовъ первой группы,
г. Любичъ-Ягнентковскій, который, превратившись изъ
ученика въ учителя, своимъ добросовѣстнымъ и горя-
чимъ отношеніемъ къ дѣлу сумѣлъ живо заинтересо-
вать учениковъ своей группы и обнаружилъ при этомъ
много педагогическаго такта и безкорыстнаго интереса
къ своему дѣлу.

Настроеніе поднялось настолько, что ближайшіе
руководители курсовъ стали готовиться къ организаціи

новой, 7-й группы, состоящей изъ дѣтей школьнаго возраста, руководство которой предполагалось поручить г-жѣ Снѣжинской, также съ успѣхомъ прошедшей курсъ „Эсперанто“ въ одной изъ первыхъ группъ. Предполагалось еще организовать специальную группу изъ сельскихъ учителей, съѣхавшихся въ Саратовъ на лѣтніе педагогическіе курсы. Широкий кредитъ, открытый московскимъ книжнымъ магазиномъ „Эсперанто“, побудилъ, помимо всего этого, разрабатывать проектъ устройства въ Саратовѣ небольшой эсперантской книжной торговли, а современемъ, можетъ быть, и эсперантской бібліотеки.

Но всѣмъ этимъ предположеніямъ такъ и не суждено было осуществиться. Центральное отдѣленіе Россійской Лиги Эсперантистовъ въ Петербургѣ было закрыто администраціей, а вмѣстѣ съ нимъ прекратило свое существованіе, какъ отдѣленіе этой Лиги, и саратовское общество.

Организованная дѣятельность, такимъ образомъ, прекратилась совершенно. Однако, начавшееся оживленіе не дало заглухнуть эсперантскому движенію. Оно продолжало свою эволюцію, сосредоточившись главнымъ образомъ въ отдѣльных кружкахъ, разрозненныхъ, но изрѣдка сообщившихся между собою и не терявшихъ общей связи.

Періодъ времени послѣ закрытія Лиги и прекращенія организованной дѣятельности ознаменовался широкимъ проникновеніемъ „Эсперанто“ въ стѣны учебныхъ заведеній. Среднія учебныя заведенія представляли особенно богатую почву для эсперантизма, не смотря на то, что администрація ихъ смотрѣла косо на увлеченіе молодежи языкомъ „Эсперанто“ и не стѣснялась прибѣгать даже къ угрозамъ (вплоть до угрозы исключенія) за участіе въ эсперантскомъ движеніи.

Средняя школа пріобрѣла даже своихъ маленькихъ знаменитостей, прославившихся пламенной приверженностью къ „Эсперанто“ и энергичнымъ распро-

страненіемъ свѣдѣній о немъ среди сотоварищей. Особенно много сдѣлалъ въ этомъ направленіи гимназистъ П., который „эсперантизировалъ“ въ большой или малой степени чуть ли не всѣ среднія учебныя заведенія Саратова, какъ мужскія, такъ и женскія.

Одновременно интересъ къ „Эсперанто“ проникъ и въ стѣны молодого саратовскаго университета. По инициативѣ студента И. Н. Ашешова, который въ 1912 г. занялъ постъ делегата Универсальной Эсперанто Ассоціаціи въ замѣнъ сложившаго, за отъѣздомъ изъ Саратова, свои полномочія А. Н. Архангельскаго, здѣсь возникъ небольшой кружокъ студентовъ эсперантистовъ, который мало по малу сталъ привлекать вниманіе другихъ членовъ студенческой коллегіи.

Одновременно сталъ замѣчаться активный интересъ къ „Эсперанто“ и среди профессиональной интеллигенціи, занимающей видное общественное положеніе. Определенныя симпатіи къ международному языку высказали женщина-врачъ М. Г. Фомина Аргунова, врачъ Б. А. Араповъ и рядъ другихъ лицъ. Симпатіи эти не остались въ сферѣ чистаго платонизма.

Они выразились прежде всего въ томъ, что эти лица съ большой готовностью принялись за изученіе языка Эсперанто. Одновременно съ занятіями международнымъ языкомъ обнаружилась также тенденція къ взаимному сближенію, къ объединенію на почвѣ эсперантизма. Не разъ высказывались пожеланія о необходимости основать, наряду съ кружками молодежи, кружокъ „зрѣлыхъ“ эсперантистовъ, съ тѣмъ, чтобы этотъ кружокъ современемъ, когда обстоятельства окажутся благопріятными, преобразовался въ самостоятельное общество. Идея эта крѣпнетъ, и можно надѣяться, что въ недалекомъ будущемъ Саратовъ обогатится новой эсперантской организаціей, включающей въ себя профессиональную интеллигенцію, играющую видную роль въ общественной жизни города.

Не безразличнымъ для движенія, хотя и слу-

чайнымъ фактомъ былъ прїѣздъ въ Саратовъ 9-го мая 1912 года американскаго лектора-эсперантиста Д. Ө. Парришъ, совершавшаго турнѣ по Европѣ съ лекціями на языкѣ Эсперанто о Калифорніи. Его интересная лекція, иллюстрированная 200-ми великолѣпно исполненныхъ въ краскахъ туманныхъ картинъ, была организована въ помѣщеніи Народной Аудиторіи. Въ виду, однако, того обстоятельства, что лекторъ прїѣхалъ въ Саратовъ нѣсколькими днями раньше, чѣмъ было имъ сообщено первоначально (вслѣдствіе непредвидѣннаго измѣненія маршрута) и невозможности благодаря этому достаточно широко рекламировать лекцію, а отчасти также и по обычному равнодушію нашей публики ко всему новому, лекція имѣла средній матеріальный успѣхъ.

Тѣмъ не менѣе, она сильно всколыхнула эсперантскіе круги Саратова, показавшимъ наглядно, что Эсперанто—въ полномъ смыслѣ слова „живой языкъ“ и предприимчивыми обитателями Запада употребляется уже для практическихъ цѣлей, наряду со всѣми другими языками.

Контрастъ этой наглядной иллюстраціи съ нашей російской косностью побудилъ саратовскую эсперантистскую молодежь приняться нѣсколько энергичнѣе за поддержку и развитіе намѣчавшагося въ обществѣ увеліченія интереса къ международному языку. Эсперантисты снова начали готовиться къ организованной дѣятельности, въ надеждѣ, что предыдущій опытъ поможетъ избѣжать многихъ изъ прежнихъ ошибокъ и дастъ возможность поставить дѣло ознакомленія общества съ задачами эсперантизма на широкую и прочную практическую почву.

Въ качествѣ перваго шага къ осуществленію этой цѣли кружокъ лицъ съ участіемъ К. С. Юнакова приступилъ къ изданію перваго въ Саратовѣ русско-эсперантскаго ежемѣсячнаго бюллетеня „Звѣзда Волги“, надѣясь объединить вокругъ этого изданія всѣхъ саратовскихъ эсперантистовъ и содѣйствовать, насколько

это окажется возможнымъ, росту эсперантскаго движенія въ томъ естественномъ районѣ, центромъ котораго является Саратовъ, т. е. въ Поволжьи.

Первый № „Звѣзды Волги“ вышелъ 24 іюня. Начиная съ сентября мѣсяца, въ періодъ обычнаго усиленія движенія, онъ началъ выходить регулярно каждый мѣсяць, осуществляя по мѣрѣ силъ свою объединительную задачу.

Появленіе „Звѣзды Волги“ было встрѣчено сочувственно не только въ поволжскомъ районѣ, но и во многихъ другихъ концахъ Россіи, куда журналу удалось проникнуть съ первыхъ же №№. Успѣхъ этотъ объясняется тѣмъ, что „Звѣзда Волги“ оказался первымъ въ Россіи по типу журналомъ, поставившимъ себѣ цѣлью писать главнымъ образомъ „объ Эсперанто не-эсперантистамъ“. Не менѣе важнымъ было и то обстоятельство, что журналъ съ первыхъ шаговъ широко поставилъ разработку теоретическихъ основъ эсперантизма и освѣщеніе различныхъ моментовъ движенія въ связи съ другими явленіями культуры и общественной жизни.

Большая доля того успѣха, который имѣла „Звѣзда Волги“, должна быть приписана ближайшему участию въ журналѣ эстонскаго журналиста И. М. Рахамэти, поселившагося въ Саратовъ съ лѣта 1912 года. Его опытности и знакомству съ техникой журнальнаго дѣла „Звѣзда Волги“ обязана своимъ серьезнымъ, разнообразнымъ и интереснымъ содержаніемъ, особенно въ томъ реформированномъ видѣ, который она приняла съ начала 1913 года.

Въ качествѣ иллюстраціи къ широтѣ и разнообразію матеріала приведемъ здѣсь названія нѣкоторыхъ изъ статей, помѣщенныхъ въ журналѣ за первые полгода его существованія.

Пионеръ. Исторія идеи международнаго языка.

С. П. Рантовъ. Немного дружественной полемики (отвѣтъ журналу „За 7 дней“ по вопросу объ эсперантизмѣ).

Русскимъ націоналистамъ.

Ф—на А—ва. На юбилейномъ конгрессѣ.

С. Динамовъ. Объ Эсперанто не-эсперантистамъ.

Русская пресса объ Эсперанто.

С. П. Полтавскій. Международность и искусство.

Эсперанто и русская школа.

Необходимость пропаганды.

В. Ганъ. Народныя школы и Эсперанто.

С. П. Рантовъ. Эсперанто въ деревнѣ и мн. друг.

Кромѣ того, въ журналѣ помѣщались стихотворенія „Надѣющагося“ (на русскомъ языкѣ), Шринда (на русскомъ и Эсперанто), оригинальные рассказы на Эсперанто *С. Полтавскаго* и *М. А. L. Felício* и др.

Заключительные факты, которые заслуживаютъ быть отмѣченными въ этой бѣглой исторіи саратовскаго эсперантизма, состоятъ въ слѣдующемъ.

Осенью 1912 года на 8 мѣ международномъ эсперантскомъ конгрессѣ въ Краковѣ представительницей отъ Саратова была женщина врачъ *М. Г. Фомина-Аргунова*, одна изъ искреннѣйшихъ сторонницъ идеи международного языка. По возвращеніи съ конгресса ею была помѣщена въ газетѣ „Саратовскій Листокъ“ большая статья съ описаніемъ благопріятныхъ впечатлѣній, вынесенныхъ изъ этого конгресса.

Въ концѣ года всѣмъ врачамъ г. Саратова бесплатно былъ разосланъ № 4-й „Звѣзды Волги“, содержащій въ себѣ статьи о значеніи Эсперанто для международныхъ медицинскихъ конгрессовъ. Эти статьи обратили на себя вниманіе и нѣсколько подняли интересъ къ международному языку въ мѣстныхъ врачебныхъ кругахъ.

Саратовскіе эсперантисты не могли оставаться безучастными къ десятилѣтнему юбилею „Вѣстника Знанія“. Вѣдь съ этимъ журналомъ и обществомъ его имени связана значительная доля успѣховъ эсперантизма въ Саратовѣ. Участіе въ юбилейныхъ торжествахъ 25—31 декабря 1912 г. проявилось въ отправкѣ деле-

гата въ СІБ. Делегатомъ былъ Г. Оедуловъ, молодой, но горячій сторонникъ эсперантизма.

Крупнымъ показателемъ успѣховъ эсперантизма является также отношеніе книжныхъ магазиновъ къ эсперантской литературѣ. Года два тому назадъ было трудно найти въ какомъ нибудь магазинѣ эсперантскую книгу, но теперь всѣ саратовскіе кн. магазины держатъ постоянный запасъ учебниковъ и литературы. На первомъ мѣстѣ, какъ по симпатіямъ къ Эсперанто, такъ и по оборотамъ этого отдѣла, стоитъ книжный магазинъ „Современникъ“. Владѣлецъ этого магазина, г. Воронинъ, удѣлилъ на витринахъ мѣсто для эсперантской выставки, состоящей изъ открытыхъ писемъ, полученныхъ на Эсперанто. Выставка эта, еженедѣльно мѣняющаяся, поддерживаетъ въ публикѣ постоянный интересъ.

Въ послѣдній періодъ особенно энергичной и плодотворной была дѣятельность И. М. Рахамэги, за которымъ утвердился своеобразная репутація человѣка съ „практическимъ энтузіазмомъ“—и горячаго сторонника и пропагандиста идеи международнаго языка К. И. Котова.

При ихъ непосредственномъ участіи и благодаря ихъ заботамъ начало 1913 года ознаменовалось открытіемъ при вновь образовавшемся обществѣ внѣшкольнаго образованія „Саратовскій Маякъ“ секціи для изученія языка Эсперанто. При первой записи количество лицъ, изъявившихъ желаніе изучать Эсперанто, было 25 человѣкъ. Немного спустя это число возросло до 40 человѣкъ. Въ настоящее время идутъ приготовленія къ организаціи курсовъ для членовъ эсперантской секціи и практическихъ „собесѣдованій“ на языкѣ Эсперанто.

III

И т о г и.

Очеркъ развитія эсперантизма въ Саратовѣ за 25 лѣтъ существованія языка Эсперанто законченъ.

Остается подвести итоги.

Итоги эти, разумѣется нельзя назвать блестящими.

Эсперантизмъ эволюционируетъ, но онъ пока не торжествуетъ. Объ Эсперанто узнаетъ все большій и большій кругъ лицъ, но этотъ языкъ все еще не входитъ въ повседневный обиходъ жизни, не дѣлается „бытовымъ явленіемъ“. Онъ все еще является нѣкоторой идейной цѣлью, а не становится—какъ давно уже сталъ за границей—практическимъ средствомъ. По статистикѣ, произведенной мѣстными эсперантистами, количество лицъ, знакомыхъ съ языкомъ Эсперанто и могущихъ быть зарегистрированными, опредѣляется въ 300 съ лишнимъ человѣкъ. Гораздо больше можно считать эсперантистовъ изолированныхъ, не поддающихся учету. Ихъ численность можно опредѣлить приблизительно въ 500—600 человѣкъ. Итого можно считать въ среднемъ около 8—900 человѣкъ.

На 250.000 человѣкъ населенія это очень немного.

Въ этомъ фактѣ упрекъ—не саратовскимъ эсперантистамъ. Онъ—живой упрекъ саратовскому обществу. Неопытной, увлекающейся, „непрактичной“ молодежи позволительно не сумѣть создать языку Эсперанто прочной почвы для того, чтобы онъ могъ въ полной мѣрѣ стать бытовымъ явленіемъ нашей жизни. Но „практичнымъ“ людямъ солидныхъ профессій и солидныхъ общественныхъ положеній стыдно не умѣть оцѣнить положительнаго значенія такого крупнаго изобрѣтенія, какъ вспомогательный международный языкъ, и не использовать его для умноженія культурныхъ цѣнностей, которыми такъ бѣдна наша страна.

Въ то время, какъ во всѣхъ почти крупныхъ госу-

дарствахъ Европы и другихъ частей свѣта Эсперанто сталъ уже „своимъ“ языкомъ, въ то время, какъ тамъ десятки фирмъ печатаютъ на Эсперанто свои проспекты, пользуются имъ какъ средствомъ для рекламы, а десятки школъ преподаютъ международный языкъ своимъ воспитанникамъ и конгрессы выносятъ резолюціи о желательности употребленія этого языка съѣздовъ,—мы по своей традиціонной привычкѣ отставать отъ Запада во всѣмъ не меньше, какъ на пелвѣка, только скептически покачиваемъ головами и упрямо твердимъ:

—Нѣтъ, какой тамъ международный языкъ!.. Не можетъ ничего этого быть...

Точно такъ же покачивали головами и тѣ же слова твердили нѣсколько десятковъ лѣтъ тому назадъ, когда впервые стало практиковаться желѣзнодорожное сообщеніе. Солидные, разсудительные люди „здорово“ соображали и вслухъ, и про себя:

—Развѣ это мыслимое дѣло, ѣздить по желѣзнымъ дорогамъ? Пятнадцать верстъ въ часъ... При такой головокружительной быстротѣ долго ли до грѣха...

Врачи авторитетно доказывали:

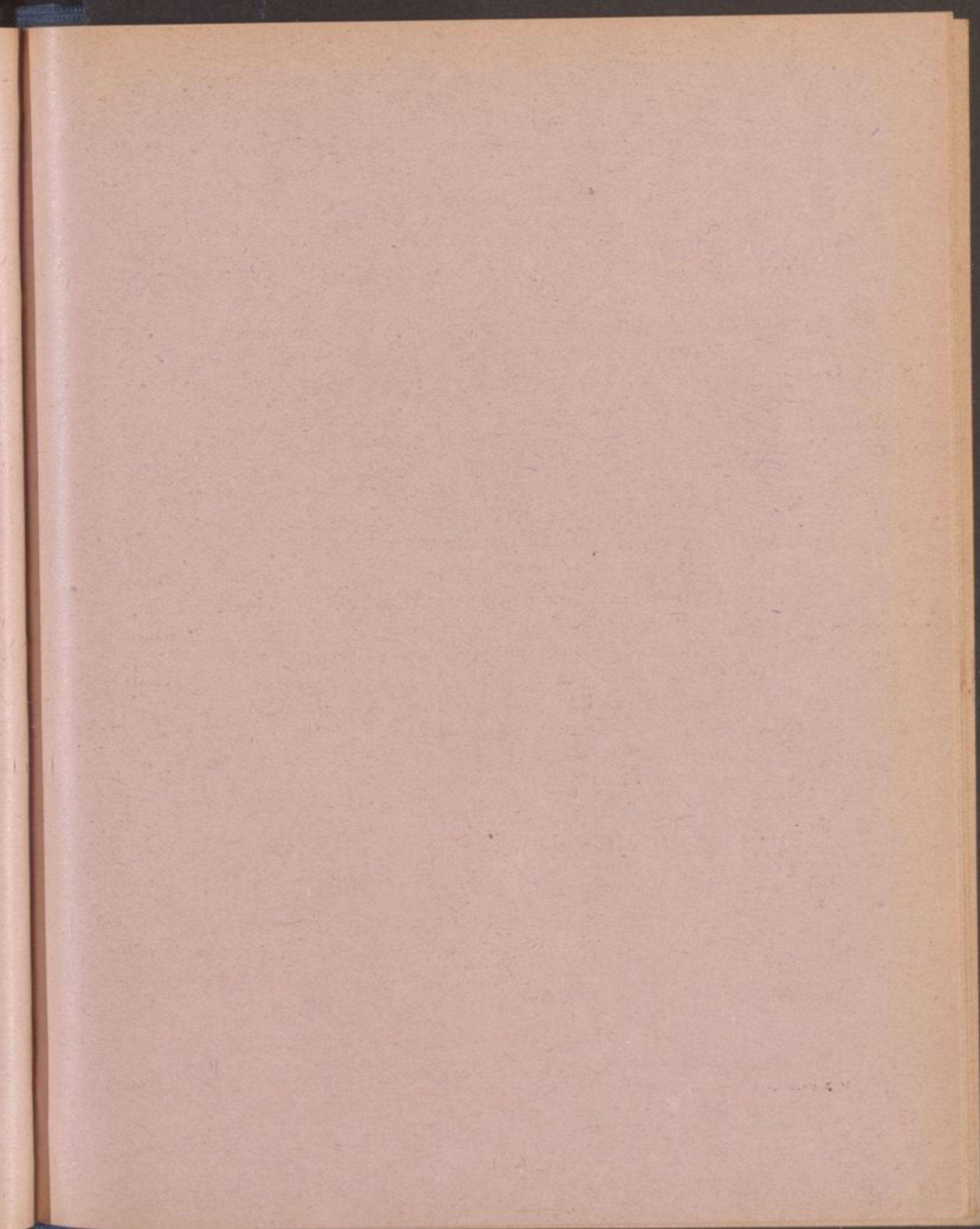
—При быстротѣ въ пятнадцать верстъ въ часъ возможны не только вредныя для здоровья головокруженія, но и случаи удушья отъ нарушенія правильности кровообращенія. Кромѣ того, при этой быстротѣ катастрофы почти неизбѣжны.

И желѣзнымъ дорогамъ пѣлась вѣчная память.

Теперь желѣзныя дороги опутали собою весь земной шаръ, а американцы ухитряются ѣздить съ быстротой полтора верстъ въ часъ.

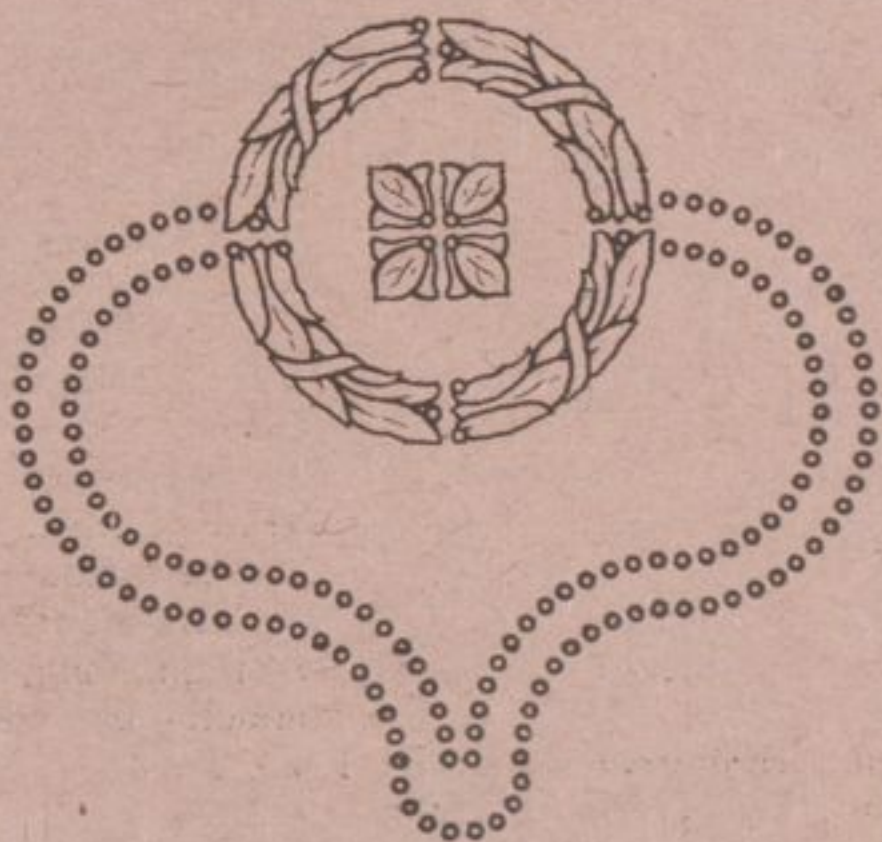
То же самое несомнѣнно будетъ и съ Эсперанто.

И если не увидимъ наступленія этого времени мы, то слѣдующія за нами поколѣнія—мы глубоко увѣрены въ этомъ—будутъ стоять уже на его порогѣ...

О Г Л А В Л Е Н І Е:

	С Т Р.
Вмѣсто предисловія	3.
Эсперантизмъ въ Саратовѣ за 25 лѣтъ	8.
1. Піонеры эсперантизма въ Саратовѣ	8.
2. Эсперантское движеніе въ Саратовѣ.	19.
3. Итоги	40.

Eldonoj de Esperanta-Biblioteko de G. Davidov.

Katalogo de Esper.-Biblioteko de G. D. Majo 1887—1908. № 1. 53×III p.
50 sd. Esper. Verlag Möller & Borel. Berlin. 1908.

Katalogo de Esper.-Biblioteko de G. D. 1888—1911. № 2. IV+129 p.
1 Sm. Heckners Verlag. Wolfenbüttel. 1911

Agoronjan A.—Guteton da lakto, tr. G. D. 10 p. 30 hel. Budapest. 1907.

Papazjan V.—Morituri vos salutant, tr. G. D. 13 p. 30 hel. Budapest. 1907.

Gvidfolio tra Saratov. 2 p. 1911. Univ. Esper. Asocio. Genève.

Titolaro de Esperantaj verkoj tradukitaj el la Rusa Literaturo. № 1. Majo.
1912. 16 p. 10 kop. Moskvo.

Lernolibroj de Esperanto por Rusoj. 1887—1912. 15 kop. 1913.

Titolaro de Esp. verkoj trad. el la Angla Literaturo. 1887—1912.

—	"	"	"	"	Franca.
—	"	"	"	"	Germana.
—	"	"	"	"	Pireneaj literaturoj. (Hisp. Katal. Portug.)
—	"	"	"	"	Skandinava. (Dana-Norv., Sveda.)
—	"	"	"	"	Rusa № 2. 1912 Majo—Decem.
—	"	"	"	"	Okcident-Slavaj. (Bulgara, Kroata, Slovena, ceha, Serba, Ukraina k.a.)
—	"	"	"	"	Pola.
—	"	"	"	"	Rumana-Hungara-Finna-Latva.
—	"	"	"	"	Greka—Latina.
—	"	"	"	"	Orienta Literaturo.
—	"	"	"	"	Originala Esperanta Literaturo.
—	"	"	"	"	de origin. kaj. tradukitaj dramoj, komedioj kaj operoj.

Katalogo de Esper. Biblioteko de G. D. 1912. № 3.

Katalogo de Esper. Musikverkaro. 1890—1912. № 1.

Esperanta Gazetaro. 1889—1912. Por unuaj 25 jaroj.

Historio de Esper. Movado en Saratovo. 1887—1912.

Esperantaj Sigelmarkoj. 20 diversaj.

Postkartoĵ, du diversaj, 1906. elcerpita.

Postkartoĵ, tri diversaj, 1907. "

Flugfolioj, kun. propag. teksto. 1903. "

Leterpaperoj kun terglobo kaj aglo 1908. "

Kovertoj " " " " " "

Nomaro de regule aperantaj Esperantaj gazetoj en 1913. 4 p. 2 kop.
Saratov. 1913.

" " " " aldono I. Listo 2-a.

" " " " aldono II. Listo 3-a. (aperonta).

Was ist Esperanto? *)

Es ist eine Hilfsprache, die für jedermann leicht erlernbar ist. Neben der Muttersprache, die unangetastet bleiben soll, will sie die erste, allen gemeinsame und für viele die einzige Fremdsprache sein, die im Weltverkehr nötig ist. Dr. Zamenhof, ein polnischer Arzt in Warschau (1859—1917), hat sie geschaffen.

Dem Zustande des Sprachenwirrwarrs, den schon die Alten als eine Strafe des Menschengeschlechts erkannten, haben bereits viele große Geister ein Ende gewünscht. Nicht so, als ob an Stelle der vielen Volkssprachen eine Einheitsprache treten sollte! Das wäre ein Hirngespinnst. Sondern ein Comenius, Tolstoj, Nietzsche, sie sehen die Schaffung einer schönen, leicht erlernbaren Sprache als allen gemeinsamen Vermittler für etwas sehr Wünschenswertes und wirklich Mögliches an. Sprachforscher wie Max Müller und Schuchardt haben die Bedenken, die man gegen eine künstliche Sprache trug, längst wissenschaftlich zerstreut. Und doch darf's einen nicht wundern, wenn noch mancher Akademiker außer dem Namen nichts von Esperanto weiß, oder wenn etliche mit ganz falschen Vorurteilen an die Frage einer Hilfsprache herantreten. Das Feld der Wissenschaft ist zu groß, als daß einer sich anmaßen dürfte, alles zu kennen, und über alles urteilen zu können.

Mit einem Aufbau, der nur Regeln und keine Ausnahmen, mit einer knappen Zahl von Vor- und Nachsilben und einem aus den Nationalsprachen geschöpften Wortschatz stellt das Esperanto eine wohl lautende, für alle Zwecke dienstbare Sprache dar.

Bermöge mehrerer Dachbuchstaben macht seine streng lautgetreue Rechtschreibung überhaupt keine Schwierigkeit. Ein dünnes Lehrbuch vermittelt den ganzen Wissensstoff des Esperanto.

*) Aus dem Flugblatt „Die Welthilfsprache“ herausgegeben von der Deutschen Esperanto-Zentrale, Dresden.

Seinen Vorzügen verdankt es eine rasche, weite Verbreitung. In allen großen Städten Europas, in Amerika, Australien, Japan, China u. a. wohnen tätige Esperantisten. Zu Gruppen und Verbänden sind sie vereinigt. Bücher und Schriften sind über 2500 aus allen Schaffensgebieten erschienen. Über 100 Zeitschriften und 474 Lehrbücher in 38 Sprachgebieten sind bisher gedruckt worden.

Wer soll Esperanto lernen?

Allgemein: **jeder**, der nicht am Fortschritt zweifelt, **jeder**, der neben dem Broterwerb auch etwas für die Geistespflege erübrigt; **jeder**, der die Vielgestaltigkeit seiner Muttersprache durch Denken recht erkennen will. Insbesondere:

Der Kaufmann; denn er kann durch Esperanto, wie genug bewiesen ist, seinen Kundenkreis erweitern.

Der Wissenschaftler, der Techniker; denn ihnen bieten die Fachgenossen anderer Zungen ihre Erfahrungen und Anregungen unmittelbarer und weit genauer durch eigene Esperantoaufsätze, als Übertragungen von fremder Hand es tun.

Der Sammler, dem kein besseres Mittel sich bietet, mit den verschiedensten aufstrebenden, gebildeten Menschen zusammenzukommen, als durch Esperanto.

Der Fortschrittfiler, sei er Gutempler, Wohnungsreformer, Frauenrechtler o. a.; denn er wird von fremdländischen Anhängern lernen und seine Gedanken in viel weitere Kreise tragen können.

Der Reisende; denn ein Bund (U E A. in Genf) mit hilfsbereiten Vertretern in 1400 Städten steht ihm mit Wort und Tat zur Verfügung. Reise- und Städteführer in Esperanto sind zahlreich da.

Der Lehrer; denn von ihm kann mit vollem Recht erwartet werden, daß er seine Schüler auf das vorbereitet, wovon

je später in reifen Jahren den vollen Nutzen haben werden.

Die **Schule** kann und muß, anfangs als Wahlfach später als Pflichtgegenstand, das Esperanto lehren und fördern. In der Fortbildungs- und Fachschule muß dem jungen Menschen im besten Vernalter durch die Hilfsprache Esperanto die Möglichkeit, zugleich die beste Grundlage für die vielleicht spätere Aneignung einer nötigen anderen Fremdsprache gegeben werden. Weit besser ist's natürlich, wenn alle Eltern, die selber nicht mehr an die Erlernung des Esperanto herantreten können, den Unterricht für ihre Kinder wünschen und fordern. In der Volksschule wie in der höheren Schule kann die Zeit erübrigt werden; und der Segen im besseren Gebrauch der Muttersprache, den die frühe sprachliche Erziehung bringt, wird bald der beste Lohn sein. Deshalb: das Esperanto in Schule! Als erste Fremdsprache!

Sowohl im Selbstunterricht wie in öffentlichen Lehrgängen ist das Esperanto seiner Einfachheit wegen leicht für jedermann erlernbar.

Vorwort.

Das vorliegende Büchlein soll kein eigentliches Lehrbuch der Esperanto-Sprache sein. Es soll lediglich als Ergänzung zu den Flugblättern „Die Welthilfssprache“ und Esperanto auf 4 Seiten, welche nachstehend auszugsweise abgedruckt sind, dienen.

Die Übungssätze sollen der großen Zahl fremdsprachlich gut Vorgebildeter, welche die Grammatik nach diesen Flugblättern rasch erlernen, können Gelegenheit bieten, sich leicht und mühelos die Sprache anzueignen.

Zu diesem Zweck befindet sich die Esperanto-Üebersetzung unmittelbar unter dem deutschen Text. Durch Trennung der einzelnen Wortbestandteile durch Striche ist die Bauart jedes Wortes und die Anwendung der Regeln klar erkennbar, durch abwechselndes Verdecken der beiden Texte kann man sich durch wiederholtes Durchlesen allmählich den Wortschatz einprägen. Der Lernende wolle also in folgender Weise vorgehen:

Man lerne zuerst gründlich die umseitig abgedruckte Grammatik. Alsdann lese man laut und wiederholt den Esperanto-Text, um sich eine richtige gute Aussprache anzueignen.

Danach beginne man das Studium der Übungssätze, wobei man die Bauart jedes Wortes und die dabei angewandten Regeln gründlich studiere.

Auf diese Weise ist es dem fremdsprachlich gut Vorgebildeten möglich, sich ohne große Opfer an Zeit und Arbeit die Kenntnis des Esperanto anzueignen.

Demjenigen, welcher sich nunmehr in der Sprache weiter vervollkommen und die Bewegung fördern will, ist hierzu Gelegenheit geboten.

1. Durch die umfangreiche Esperanto-Literatur.

2. Durch Abonnement von Esperanto-Zeitungen.

3. Durch Beitritt in den deutschen Esperanto-Bund welcher ungefähr 200 Ortsgruppen zählt.

4. Durch Anschluß an den Esperanto-Weltbund (Centrale Genf, Schweiz, 10 rue de la bourse. Vom 1. 4. 1919 ab Bern, Bundesgasse, Ed. Stettler) Jahresbeitrag Mk. 2,50

Alle etwaigen Anfragen betreffen Punkt 1—3 richte man an Uder & Borel Dresden A. Struwestr. 40. betr. Punkt 4 an „Esperantio Genf-Schweiz 10 rue de la bourse“ Auch ist der Verfasser dieses Büchleins zu jeder Auskunft gegen Beifügung des Antwort-Portos gern bereit.

Das Büchlein soll lediglich der Verbreitung des Esperanto dienen und wird zum Herstellungspreis ohne jeden Nutzen abgegeben.

Berlin-Nicolassee September 1918.

Georg Wahn.

Buchstaben.

a b c ĉ d e f g ĝ h ĥ i j ĵ k l m
n o p r s ŝ t u ŭ v z

Aussprache.

c — z (wie in Zahl)
ĉ — tsch (wie in Tische) (Tische)
g — dsch (wie in engl. gentleman)
h — ch (wie in Nacht)
ĵ — weiches sch (wie in franz. journal)
s — sch (wie in schon)
v — w (wie in Wort)
ŝ — ſ (wie in Fluß)
z — weiches f (wie in leise)

Die Selbstlaute werden halblang und halboffen ausgesprochen (e wie kurzes ä!). Alle übrigen Buchstaben klingen wie im Deutschen. Dehnungs- und Schärfungszeichen sowie stumme Buchstaben gibt es im Esperanto nicht, ebenso wenig Nasen- und Umlaute. Esperanto hat eine lautgetreue (phonetische) Schreibweise.

j und ŭ werden zur Bildung folgender (einsilbiger) Doppellaute verwendet:

aj — ai (wie in Mai)
oj — eu (wie in neu, Eynb)
ej — ej (wie in engl. play)
uj — uj (wie in pfui!)

aŭ — au (wie in Baum)
eŭ — ĉu (wie in Timotheus)

Alle Wörter
werden auf der vorletzten Silbe betont.

Grammatik.

Das Geschlechtswort heißt für alle Geschlechter in Ein- und Mehrzahl la. Ein unbestimmtes Geschlechtswort gibt es nicht: La knabo der Knabe, la familio die Familie, la bildo das Bild, la hundoj die Hunde; jaro Jahr, ein Jahr, monatoj Monate.

Das Hauptwort endigt auf o, zur Bezeichnung der Mehrzahl wird j, zur Bezeichnung des 4. Falles n angehängt. Das Hauptwort wird wie folgt abgewandelt;

la tablo	der Tisch	la tabloj	die Tische
de la tablo	des Tisches	de la tabloj	der Tische
al la tablo	dem Tische	al la tabloj	den Tische
la tablon	den Tisch	la tablojn	die Tischen

Der 4. Fall wird auch zur Bezeichnung der Richtung, des Datums, der Dauer einer Handlung, des Maßes gebraucht. Mi iras Berlinon ich gehe nach Berlin, la duan de Maio den 2. Mai, mi restos tri tagojn ich werde 3 Tage bleiben, la libro kostas kvin markojn das Buch kostet 5 Mark.

Das Eigenschaftswort endigt auf a; es richtet sich in Zahl und Fall nach dem zugehörigen Haupt- oder Fürworte: Grandaj domoj große Häuser; la bonan filon den guten Sohn; ni estas junaj wir sind jung.

Die Steigerung erfolgt durch die Worte pli (mehr) und ple^a (meist):

bela	schön
pli bela (ol)	schöner (als)

plei! bela (el) am schönsten (von)

Das Umstandswort endigt auf e; es ist unveränderlich: la infano kantas laŭte das Kind ſingt laut. Seine Sieigerung erfolgt ebenfalls mittels pli und plei: La homo kuras rapide, la hundo pli rapide, la ĉevalo plei rapide der Menſch läuft ſchnell, der Hund ſchneller, das Pferd am ſchnellſten.

Das Fürwort.

a) Persönliche Fürwörter: ſind:

mi	ich	ni	wir
vi (ci)	du	vi	ihr, Sie
li, ſi, ĝi	er, ſie, eŝ	ili	ſie
oni man, ſi ſich (rückbezüglich)			

b) Beſitzanzeigende Fürwörter erhalten die Endung a: mia mein nia unſer uſw. Die Abwandlung der perſönlichen und beſitzanzeigenden Fürwörter erfolgt wie bei den Haupt- und Eigenschaftswörtern: mi ich de mi meiner, al mi mir, min mich, vian patron Ihren Vater, liaj bildoj ſeine Bilder.

c) Hinweiſende, fragende uſw. Fürwörter ſiehe Wörterverzeichnis!

Das Zeitwort hat in der Grundform die Endung i: ami lieben. Die Abwandlung erfolgt mit Hilfe der Fürwörter, die Endungen bleiben in den einzelnen Zeiten unverändert. Es wird ausgedrückt:

die Gegenwart	durch die Endung	as
die 1. Vergangenheit	" "	is
die 2. Zukunft	" "	os
die 3. Bedingungsform	" "	us
die Befehls- u. Wuſchform	" "	u

Mi skribas ich ſchreibe, vi skribas du ſchreibſt, ni skribas wir ſchreiben, ili skribas ſie ſchreiben; ſi skribis ſie ſchrieb, vi skribis Sie ſchrieben; li skribos er wird ſchreiben, vi skribos ihr werdet ſchreiben; mi skribus ich würde ſchreiben; skribu! ſchreibe!

Zur Bildung der zuſammengeſetzten Zeiten bedient man ſich des Hilfszeitwortes esti und der Mittelwörter, die folgende Endungen haben:

	Tätigkeitsform	Reibeform
Gegenwart	—anta	—ata
Vergangenheit	—inta	—ita
Zukunft	—onta	—ota

La skribanta viro der schreibend Mann, la skribita letero der geschriebene Brief, lakantanto der Singende, instruante ni lernas durch Lehren lernen wir.

Zusammengesetzte Zeitformen

Mi estas skribinta ich habe geschrieben, vi estis skribinta du habtest geschrieben, ni estos skribintaj wir werden geschrieben haben; si estas amata sie wird geliebt, gi estis amata es wurde geliebt vi estas amitaj ihr seid geliebt worden, ili estis amitaj sie waren geliebt worden, mi estos amata ich werde geliebt werden, li estos amita er wird geliebt worden sein.

Die Frageform wird mittels ĉu (ob) gebildet: ĉu vi amas? Liebst du?

Das Zahlwort. Die Grundzahlen sind unveränderlich: unu 1, du 2, tri 3, kvar 4, kvin 5, ses 6, sep 7, ok 8, naŭ 9, dek 10, cent 100, mil 1000; dekunu 11, dekdu 12, dudek 20, mil-naŭcent-dekses 1916.—Ordnungszahlen werden durch die Endung a gebildet: unua erster, dua zweiter

Zahlungswörter erhalten die Endung o: unuo Einer, deko Zehner, dekduo Duzend. — Zahlumstandswörter erhalten die Endung e: unue erstens, due zweitens usw. — Bruchzahlen erhalten die Endung on: duono Hälfte, tri kvaronoj $\frac{3}{4}$ usw. — Vervielfältigungszahlen erhalten die Endung obl: duobla doppelt, triobla dreifach usw. — Sammelzahlen erhalten die Endung op: kvarope zu viert, kvinope zu fünf usw.

Die Verhältnismörter haben den 1. Fall nach sich: sur la tablo auf dem Tische, dum la tempo während der Zeit. Zur Bezeichnung der Richtung (siehe unter Hauptwort) wird

der 4. Fall gebraucht: Mi iras en la ĉambro*n* ich gehe in das Zimmer (hinein); dagegen: Mi iras en la ĉambro*o* ich gehe in dem Zimmer (umher).

Die Bindewörter erfordern keine bestimmte Zeitform oder Redeart nach sich, so daß eine besondere Satzlehre (Syntax), also Regelwerk über Wortstellung, Redeform u. dergl., im Esperanto nicht besteht.

Ausnahmen der obigen Regeln gibt es nicht.

Wortbildung

Aus den (immer unveränderlichen) Stämmen oder Wortwurzeln (siehe Wörterverzeichnis) werden die Wörter gebildet durch

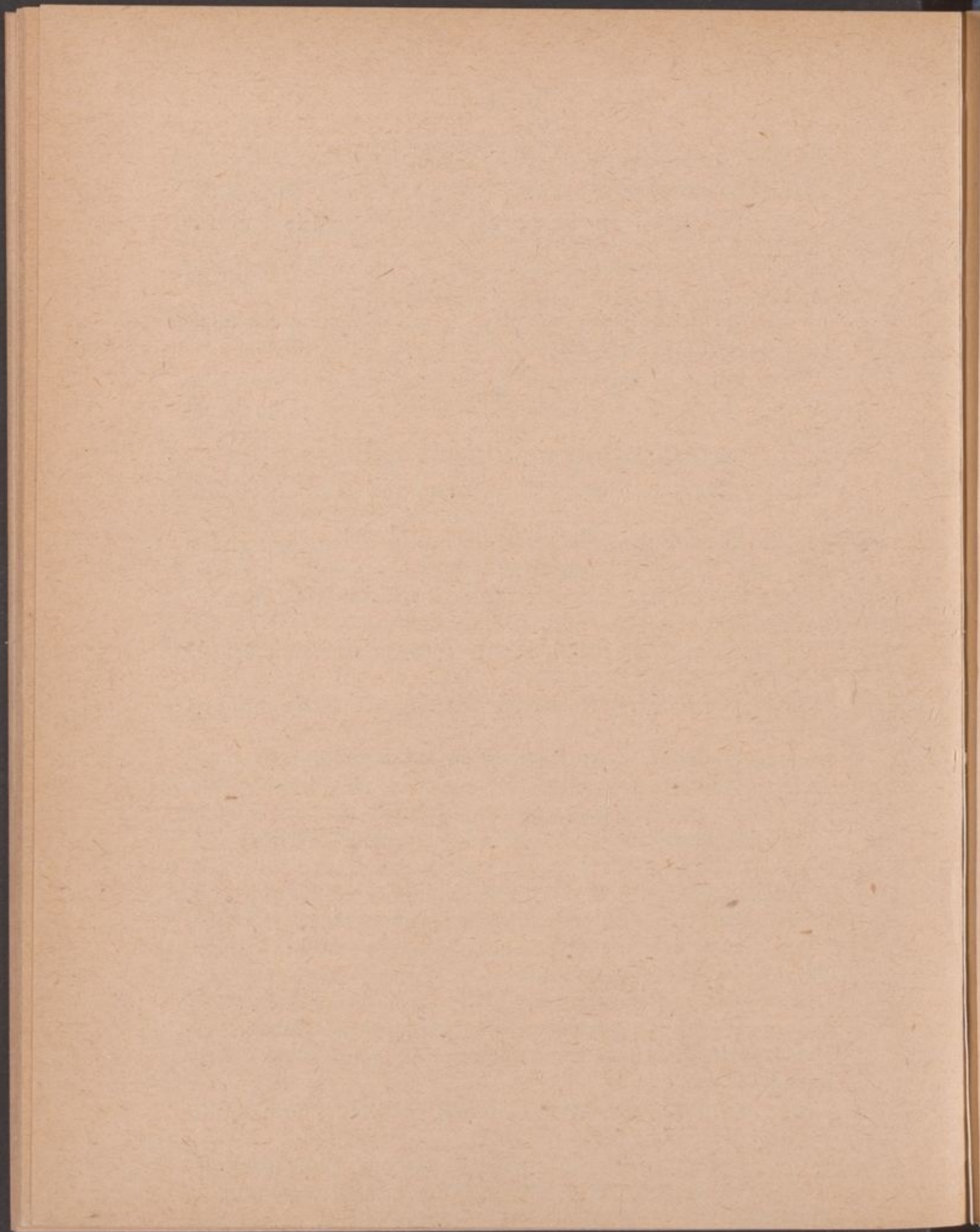
- a) grammatische Endungen (siehe oben),
- b) Zusammensetzung (z. B. helplingvo Hilfssprache, eniri eintreten, internacia zwischenvölkisch),
- c) Bildungssilben, die entweder an den Stamm angehängt oder ihm vorgesetzt werden und ihm eine bestimmte Bedeutung verleihen:

1. Vorsilben

- bo- Verwandtschaft durch Heirat: patro Vater, bopatro Schwiegervater
dis- Trennung: doni geben, disdoni austeilen
ek- plötzlicher Beginn: ridi lachen, ekridi auflachen;
eks- ehemalig: reĝo König, eksreĝo Exkönig;
fi- verächtlich machend: homo Mensch, fihomo Lump;
ge- Zusammenfassung beider Geschlechter: frato Bruder, gefratoj Geschwister;
mal- Gegenteil: granda groß, malgranda klein;
pra- vorzeitig: tempo Zeit, pratempo Urzeit;
re- wieder, zurück: veni kommen, reveni wiederkommen;
ri- gehen, reiri zurückgehen.

2. Nachsilben

- ac verschlechternd: ĉevalo Pferd, ĉevalaĉo Klepper
- ab Andauern: promeni spazieren, promenado Spaziergang;
- aj etwas Stoffliches, Konkretes: skribi schreiben, skribaĵo Schriftstück; bovo Ochse, bovaĵo Ochsenfleisch;
- an Anhänger, Mitglied: Esperatano Anhänger des Esperanto Berlinano Berliner;
- ar Ansammlung, Schar: safo Schaf, safaro Schafherde;
- ej männlicher Rosenname: Johano Johannes, Joĉjo Händchen;
- ebl Möglichkeit: legi lesen, legbla leßbar;
- ec gedachter Begriff, Abstraktes: bona gut, boneco Güte;
- eg Verstärkung, Vergrößerung: peti bitten, petegi flehen; urbo Stadt, urbego Großstadt;
- ej Raum zu bestimmten Zwecken: mangi essen, mangeĵo Esszimmer;
- em Neigung zu etwas: labori arbeiten laborema arbeitssam
- er Bruchstück, gleichartiger Teil: mono Geld, monero Münze;
- estr Vorsteher: sipo Schiff, sipestro Kapitän;
- et Abschwächung, Verringerung: bela schön, beleta niedlich; domo Haus, dometo Hütte;
- id Abkömmling: porko Schwein, porkido Ferkel;
- ig machen zu, veranlassen: pura rein, purigi reinigen;
- ig werden zu: blinda blind, blindigi erblinden;
- il Werkzeug, Mittel: ĉtrani schneiden, traĉilo Messer;
- in weibliches Geschlecht: amiko Freund, amikino Freundin;
- ind wert zu, würdig: ami lieben, aminda liebenswert;
- ing Träger, Halter: plumo Feder, plumingo Federhalter
- ist berufsmäßige Beschäftigung: instrui unterrichten instruisto Lehrer;
- nj weiblicher Rosenname: patrino Mutter, panjo Mütterchen;
- ju Behälter: cigaro Zigarre, cigarujo Zigarrentasche
- ul Person von bestimmter Eigenschaft: juna jung junulo Jüngling;

Esperanto.

Übungsstück Nr. 1.

Inhalt: Grammatik

Geschlechtswort. Endsilben o, a, e, i, as, is, os, us, u.
 Mehrzahl j. Fragesatz, Betonung, Verhältniswörter,
 Deklination, 1. und 2. Steigerung, Vorsilbe „mal“,
 Nachsilbe „in“.

1. Der Hund ist ein nützliches Tier. 2. Der
 1. La hund-o est-as util-a best-o. 2. La
 Ochs, die Kuh, das Schaf sind auch nütz-
 bov-o, la bov-in-o, la ŝaf-o est-as ankaŭ util-
 liche Tiere, aber Ratten und Mäuse sind
 a-j best-o-j, sed rat-o-j kaj mus-o-j est-as
 schädlich. 3. Sind Würmer nützliche Tiere?
 mal-util-a-j. 3. Ĉu est-as verm-o-j util-a-j best-o-j?
4. Die Haustiere arbeiten fleißig für den
 4. La dom-best-o-j labor-as diligent-e por la
 Menschen. 5. Die Arbeit der fleißigen Haus-
 hom-o. 5. La labor-o de la diligent-a-j dom-
 tiere bringt den Menschen großen Nutzen.
 best-o- al-port-as al la hom-o-j grand-a-n util-o-n.
6. Der erste Satz enthielt die Regeln über
 6. La unu-a fraz-o en-hav-is la regul-o-j-n pri
 das bestimmte und unbestimmte Geschlechtswort,
 la difin-a kaj ne-difin-a artikol-o-j,
 das Hauptwort, das Eigenschaftswort, die
 la substantiv-o, la adjektiv-o, la
 Gegenwart des Tätigkeitswortes in der Tat-
 est-ant-ec-o de la verb-o en la ak-

form und die Betonung. Der zweite Satz
 tiv-o kaj la akcent-ad-o. La du-a fraz-o
 enthielt die Regel über die Mehrzahl, der
 en-hav-is la regul-o-n pri la plural-o, la
 dritte die Regel über den Fragesatz, der
 tri-a la regul-o-n pri la demand-o-fra-zo, la
 vierte die Regeln über das Umstandswort und
 kvar-a la regul-o-j-n pri la adverb-o kaj
 die Verhältnißwörter, der fünfte die Regeln über
 la prepozici-o-j, la kvin-a la regul-o-n pri
 die Declination der vier Fälle. Ferner lehrten
 la deklinaci-o de la kvar kaz-o-j. Plue instru-is
 die Sätze die Anwendung der Vorsilbe „mal“
 la fraz-o-j la uz-o-n de la prefiks-o „mal“
 und der Nachsilbe „in“. 7. Sie werden lernen
 kaj de la sufiks-o „in“. 7. Vi lern-os
 diese Regeln in kurzer Zeit, denn
 ĉi-ti-u-j-n regul-o-j-n en mal-long-a temp-o, ĉar
 intelligente Menschen können lernen die ganze
 inteligent-a-j hom-o-j povas lern-i la tut-a-n
 Grammatik während einer Stunde. Dies ist
 gramatik-o-n dum unu hor-o. Ti-o-ĉi
 wäre nicht möglich, wenn die Sprache hätte
 est-us ne ebl-e, se la lingv-o hav-us
 Ausnahmen. Fragen Sie mich gefälligst, wenn
 escept-o-j-n. Demand-u mi-n bon-vol-e, se
 Sie irgend etwas nicht verstanden. 8. Die
 Vi i-o-n ne kompren-is. 8. La
 wenigen Sätze zeigten Ihnen zweifellos, daß
 mal-mult-a-j fraz-o-j montr-is al Vi sen-dub-e, ke
 Esperanto leichter ist, als jede nationale
 Esper-ant-o pli facil-a est-as, ol ĉi-u naci-a

Sprache, daß es ist die einfachste und
 lingv-o, ke gi est-as la plej simpl-a kaj
 logischste von allen Sprachen der Erde.
 plej logik-a el ĉi-u-j lingv-o-j de la ter-o.

Übungsstück Nr. 2. — **Inhalt: Grammatik.**

Anwendung des vierten Falles. Mittelwörter der Gegenwart, Vergangenheit und Zukunft.

9. Durch den siebenten Satz der ersten Lektion
 9. Per la sep-a fraz-o de la unu-a lecion-o
 lernten Sie noch die Erkennungszeichen für
² lern-is ¹ Vi ankoraŭ la ek-kon-il-o-j-n por
 die Kennform, die erste Vergangenheit, erste
 la infinitiv-o, la unu-a est-int-ec-o, unu-a
 Zukunft, erste Bedingungsform und die
 est-ont-ec-o, unu-a konjunktiv-o kaj la
 Befehlsform des Tätigkeitswortes in der Tat-
 imperativ-o de la verb-o en la ak-
 form, der achte Satz lehrte die Regeln über
 tiv-o, la ok-a fraz-o instru-is la regul-o-j-n pri
 die erste Steigerung und die zweite Stei-
 la komparativ-o kaj la superlativ-o
 gerung.

10. Wir wollen studieren jetzt gründlich die
 10. Ni vol-as stud-i nun fund-e la
 Anwendung des 4ten Falles, denn bei dieser
 uz-o-n de la akuzativ-o, ĉar ĉe tiu-ĉi
 machen die Lernenden die meisten
 far-as la lern-ant-o-j la plej mult-a-j-n
 Fehler. Also, man gebraucht den 4ten Fall:
 erar-o-j-n. Do, oni uz-as la akuzativ-o-n

1) Auf die Frage: wen oder was?
Unu-e) Je la demand-o: ki-u-n aũ ki-o-n?

z. B. Die Mutter tadelt die faule
ekzempl-e: La patr-in-o mal-laũd-as la mal-diligent-a-n

Tochter.
fil-in-o-n. 2) Auf die Frage: Wohin?
du-e) Je la demando: ki-e-n?

z. B. Viele Preußen reisen in diesem
ekzempl-e: Multa-j prus-o-j vojaĝ-as en tiu-ĉi

Sommer nach Bayern, um mehr zu essen.

somer-o Bavar-uj-o-n, por pli mang-i

3) Auf die Frage: Wann? z. B. Der
Tri-e Je la demand-o: ki-am? ekz. La

Weltkrieg begann am 1. August Lau-

mond-milit-o komenc-is la unu-a-n de aũgust-o mil-

sendneunhundertvierzehn. 4) Auf die Frage:

naũ-cent-dek-kvar kvar-e) Je la demand-o:

wielange? z. B. Er dauert also schon
kiel longtemp-e? ekz. ĝi daũr-as do jam

4 Jahre. 5) Auf die Frage: wieviel?
kvar jar-o-j-n. kvin-e) Je la demand-o: ki-om?

z. B. Ein Ei kostet jetzt 60 bis 90
ekz.: Unu ov-o kost-as nun ses-dek ĝis naũ-dek

Pfennige.
pfenig-o-j-n.

11; Die Erkennungszeichen für die
11. La ek-kon-il-o-j por la

Mittelwörter der Latform sind; in der Ge-
particip-o-j de la aktiv-o est-as en la

genwart „ant“ in der Vergangenheit „int“,
ent-ant-ec-o „ant“, en la est-int-ec-o „int“,

in der Zukunft „ont“. z. B. Der Herr,
en la est-ont-ec-o „ont“, ekz. La sinjor-o,

welcher soeben spricht, ist ein Redner,
ki-u nun parol-as, est-as parol-ant-o.

welcher vor ihm sprach, ist ein früherer
ki-u antaü li parol-is, est-as parol-

Redner, welcher nach ihm sprechen wird, ist
-int-o, ki-u post li parol-os, est-as

ein künftiger Redner. Die Christen glauben
parol-ont-o. La krist-an-o-j kred-as

an einen schon dagewesenen Heiland, die
je sav-int-o, la

Juden an einen bevorstehenden Heiland. In
jud-o-j je sav-ont-o. En

dem ersten Kriegsjahr, waren die Lebens-
la unu-a milit-jar-o est-is la viv-

Verhältnisse noch ziemlich gut, in den folgenden
cirkonstanc-o-j ankoraü sufiĉ-e bon-a-j, en la sekv-int-a-j

drei Jahren wurden sie dauernd schlech-
tri jar-o-j far-ig-is ili daŭr-e pli-mal-

ter, was werden uns die nächsten vier
bon-a-j, ki-o-n ai ni la sekv-ont-a-j kvar

Jahre bringen? Man übersetzt einen Neben-
jar-o-j alport-os? Oni traduk-as mal-ĉef-a-n-

satz, welcher dasselbe Subjekt hat, wie
fraz-o-n, ki-u la sam-a-n subjekt-o-n hav-as, ki-ei

der Hauptsatz, durch das Mittelwort den
la ĉef-fraz-o, per la particip-o de la

Satzaus sage in Umstandsform. z. B. Man
predikat-o en adverb-o. Ekz. Oni

fördert Esperanto am besten, indem man es
 akcel-as Esper-ant-o-n plej bon-e, ĝi-n
 praktisch anwendet im Verkehr mit Ausländern.
 praktik-e uz-ant-e en rilat-o-j kun
 (ekster-land-an-o-j).

Zamenhof gab sein Werk selbst heraus, nach-
 Zamenhof el-don-is si-a-n verk-o-n mem,
 dem er einige Jahre vergeblich einen Ver-
 kelk-a-j-n jar-o-j-n van-e el-
 leger gesucht hatte.

don-ist-o-n serĉ-int-e.

Übungsstück Nr. 3

Inhalt: Grammatik.

Persönliche und besitzanzeigende Fürwörter, Zahlwörter
 Vorsilben „ge,“ „bo,“ Nachsilben „id,“ „eg,“ „et“

12) Nachdem wir bereits in der vorigen
 Jam en la antaŭ-a

Lection einige Fürwörter angewandt haben,

lecion-o kelk-a-j-n pronom-o-j-n uz-int-e,

wollen wir sie jetzt besonders besprechen. Sie

volas ni ili-n nun special-e pri-parol-i. Ili

lauten: Ich Du Ihr Sie, er sie es er (für

tekst-as: mi vi ĝi li (por

männliche Menschen und Tiere) sie (für weib-
 vir-a-j hom-o-j kaj best-o-j) ŝi (por in-a-j

liche Menschen und Tiere) oni, ni, ili,
 hom-o-j kaj best-o-j)

sch. Die Declination ist dieselbe, wie diejenige
 si. La deklinaci-o est-as la sam-a, ki-el ti-u

der Haupt- und Eigenschaftswörter. 3. B.
 Pe la substantiv-o-j kaj adjektiv-o-j. ekz.

„Wie Du mir, so ich Dir!“ „Jeder für
 „Ki-el Vi al mi, ti-el mi al Vi!“ „Ĉi-u por
 sich, Gott für uns Alle“ Man soll den Tag nicht
 si, Di-o por ni ĉi-u-j!“ Oni la tag-o-n ne
 vor dem Abend loben. Die Gattin Zamenhof's
 antaŭ la vesper-o laŭd-u. La edz-in-o de Zamenhof
 erzählte mir einmal, daß er ihr schenkte, als
 rakont-is al mi i-am, ke li al si donac-is, ki-am
 ŝe Brautleute waren, Esperanto-Gedichte statt
 ili ge-fianĉ-o-j est-is, Esperanto-poem-o-j-n anstataŭ
 Juwelen. Man bildet die besitzanzeigenden Fürwörter
 juvel-o-j-n. Oni formas la posesiv-a-j-n pronom-o-j-n
 durch Anfügung des Eigenschafts- Erkennungs-
 per aldon-o de la adjektiv-a ek-kon-
 zeichens „a“ an die persönlichen Fürwörter.
 il-o „a“ al la person-a-j pronom-o-j.

Beachten Sie Folgendes: Das besitzanzeigende
 Atent-u jen-o-n: La poses-iv-a

Fürwort der 3ten Person in Einzahl und
 pronom-o de la tri-a person-o, en singular-o kaj

Mehrzahl heißt „ŝia“ wenn es sich bezieht
 plural-o nom-ig-as „s-ia“ se ĝi rilat-as

auf den Satzgegenstand desselben Satzes, an-
 la subjekt-o-n de la sam-a fraz-o, ali-

dernfalls heißt es ŝia, ŝia ĝia, oder „ilia“.
 kaz-e nom-ig-as ĝi „li-a“, „ŝi-a“, „ĝi-a“, aŭ „ili-a“.

Studieren Sie gründlich folgende Beispiele:
 Stud-u fund-e jen-a-j-n ekzempl-o-j-n:

„Jeder ist seines Glückes Schmied“. Jedem
 „Ci-u est-as de si-a felie-o forg-ant-o“. „Al ci-u
 das Seine (gebe man), aber „Jeder das
 la li-a-n“ (don-u² oni¹), sed „Ci-u la
 Seine (soll erhalten). Der Schuster ^{sigt}
 si-a-n“ (ricev u). La su-ist-o sid-as
 mit seiner Frau und seinen Kindern in
 kun si-a edz-in-o kaj si-a-j infan-o-j en
 der Stube, und flicht seine (eigenen), ihre
 la cambr-o, kaj flik-as si-a-j-n (propn-a-j-n) si-a-j-n
 (der Frau) und deren (der Kinder) Schuhe.
 (dela edz-in-o) kaj ili-a-j-n (de la infan-o-j) su-o-j-n
 Er geht in das Theater mit seiner Schwe-
 Li ir-as en la teatr-o-n kun si-a frat-
 ster und deren Kindern. Er und seine
 in-o kaj si-a-j infan-o-j. Li kaj li-a.

Schwester sind krank.

frat-in-o est-as mal-san-a-j.

Die Zahlwörter von 1 bis 10 lernten Sie schon. Man bildet

L. numeral-o-j-n de unu ²gis ¹dek lern-is Vi jam. Oni form-as

weiter: elf, zwölf u. f. w. zwanzig,
 plu: dekunu, dekdu kaj tiel plu. dudek,

Dreihundertachtundneunzig. Ein Duzend, eine
 Tri-cent-naŭ-dek-ok. Dek-du-o,

Mandel, ein Schock.
 dek-kvin-o, ses-dek-o.

Die Ordnungszahlen
 La ord-a-j numeral-o-j

erhalten „a“ z. B. der erste, der zweite
 ricev-as „a“ ekz. la unu-a, la du-a

und so weiter. (u f. w.) Die Umstandszahl-
 kaj tiel plu (k. t. p.) La adverb-a-j nu-

wörter erhalten „e“ z. B. erstens, zweitens
 meral-o-j ricev-as „e“ ekz. unu-e, du-e

u. s. w. Die Multiplikationszahlwörter bildet man

k. t. p. La multiplik-ad-numeral-o-j-n form-as oni

durch Anfügung der Silbe „obl“ an den
per al-don-o de la silab-o „obl“ al la

Multiplikator. z. B. 3 mal 12 = 36
multiplik-ant-o, ekz. tr-iobl-e dek-du = tri-dek-ses.

Ein Pfund Butter kostete vor dem Kriege eine
Unu funt-o-da buter-o kost-is antaŭ la milit-o unu

Mark und 20 Pf., es kostet jetzt das
mark-o-n kaj dudek pfenig-o-jn, ĝi kost-as nun la

Fünfzehnfache. Ueberhaupt kostet heute jeder
dek-kvin-obl-o-n. General-e kost-as hodiaŭ ĉi-u

Gegenstand des täglichen Lebens den 5 bis
objekt-o de la ĉi-u-tag-a viv-o la kvin- ĝis

10 fachen Preis. Die Bruchzahlen bildet man

dek-obl-a-n prez-o-n. La frakci-numeral-o-j-n form-as oni
indem man anfügt die Silbe, „on“ an den

al-don-ant-e la silab-o-n, „on“ al la

Divisor. z. B. $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{6}{13}$
on-ig ant-o ekz. du on-o, ses-on-o, ses-dektri-on-o-j

Infolge der hohen Preise hat das Geld
Sekv-e de la alt-a-j prez-o-j hav-as la mon-o

heute nur den halben bis ein Drittel vor
hodiaŭ nur la du-on-a-n ĝis tri on-a-n antaŭ

Kriegs-Wert. Die Sammelzahlwörter bildet
milit-a-n valor-o-n. La kolektiv-numeral-o-j-n formas

man durch die Silbe „op“. z. B. Die
oni per la silab-o „op“ ekz. La

jungen Mädchen spazieren gern zu breiten
jun-a-j knab-in-o-j promen-as volont-e tri-op-e

ober viere in den Straßen. Wie viel
aŭ kvar-op-e en la strat-o-j. La kiom-a

(uhr) ist es? Es ist 7½ Uhr abends.
est-as? Est-a la sep-a kaj du-on-o vesper-e.

Das Konzert beginnt um 8¾ Uhr.
La konzert-o komenc-as (je la ok-ak aj tri-kvar-on-o-j

Also man fragt wörtlich „die wievielte (Stunde) ist es?
Do oni demand-as laŭ-vort-e „la kiom-a (hor-o) est-as?

und antwortet „Es ist die 7te und ½.
kaj respond-as: „est-as la sep-a kaj du-on-o“

Nun wollen wir wieder einige Anhängesüßen

Nun vol-as ni re-e kelk-a-j-n afiks-o-j-n

lernen. Das hübsche Knäblein trippelt auf

lern-i. La bel-et-a knab-et-o kur-et-as sur

seinen dünnen Füßchen durch alle Zimmer
si a-j mal-dik-a-j pied-et-o-j tra ĉi-u-j ĉambr-o-j

und Kammern. Eine Temperatur von plus
kaj ĉambr-et-o-j. Temperatur-o-n da plus

20 Grad nennt man Wärme, von plus

du-dek grad-o-j nom-as oni varm-o, da plus

36 Grad Hitze, plus 15 Grad laue
tri-dek-ses grad-o-j varm-eg-o, plus dek-kvin grad-o-j

Witterung, minus 6 Grad Kälte, plus
varm-et-o, minus ses grad-o-j mal-varm-o, plus

10 Grad Kühle, und minus 20 Grad
dek grad-o-j mal-varm-et-o kaj minus du-dek grad-o-j

Bärenkälte. Wind, Säuseln, Sturm, Lachen,
mal-varm-eg-o. vent-o, vent-et-o, vent-eg-o, rid-o,

Lächeln, Höllengelächter, gut, vorzüglich, schlecht,
rid-et-o, rid-eg-o, bon-a, bon-eg-a, mal-bon-a

scheußlich, Mund, Mündchen, Maul, Schnauze,
 mal-bon-eg-a, buš-o, buš-et-o, buš-eg-o,
 Also die Nachsilbe „e g“ vergrößert und
 Do La sufiks-o „eg“ pli-grand-ig-as kaj
 verstärkt, „et“ verkleinert und schwächt ab.
 pli-fort-ig-as, „et“ pli-mal-grand-ig-as kaj pli-mal-fort-ig-as
 Ein junges Schweinchen heißt Ferkel, ein
 jun-a pork-et-o nom-ig-as pork-id-o,
 junges Pferdchen Füllen, ein junges Hühnchen
 jun-a ĉeval-et-o ĉeval-id-o, jun-a kok-et-o
 Rüfen. Nicht wir, sondern unsere Nachkom-
 kok-id-o. Ne ni, sed ni-a-j id-o-j
 men werden bezahlen die Riesenschulden dieses
 pag-os la suld-eg-o-j-n de ĉi-ti-u
 Strieges. jeder Mensch hat ein Paar Eltern,
 milit-o. ĉi-u hom-o hav-as unu par-o-n da ge-patr-o-j
 aber zwei Paar Großeltern, nicht jeder hat
 sed du par-o-j-n pa ge-av-o-j, ne ĉi-u hav-as
 Söhne und Töchter, Geschwister, Onkel und
 ge-fil-o-j-n, ge-frat-o-j-n, ge-onkl-
 Tanten, Onkel und Entelinnen, Neffen und
 o-j-n, ge-nep-o-j-n, ge-nev
 Nichten. Der Gatte meiner Schwester ist
 o-j-n La edz-o de mi-a frat-in-o est-as
 mein Schwager, ihre Eltern sind seine Schwie-
 mi-a bo-frat-o, si-a-j ge-patr-o-j est-as li-a-j bo-ge-
 gereltern, er ist ihr Schwiegersohn. Das Ver-
 patr-o-j, li est-as ili-a bo-fil-o. La ri-
 hältniß zwischen Schwägerleuten ist oft sehr
 lat-o-j inter bo-ge-frat-o-j est-as oft-e tre
 schlecht.
 mal-bon-a-j.

Übungsstück Nr. 4.

Inhalt: Grammatik.

Die zusammengesetzten Zeiten der Tatform und die Leideform des Tätigkeitswortes.

Wir wollen jetzt lernen den letzten Teil
 Ni vol-as nun lern-i la last-a-n part-o-n
 der Grammatik, die zusammengesetzten Zeiten
 de la gramatik-o, la kun-met-it-a-j-n temp-o-j-n
 des Tätigkeitswortes in Tat und Leideform.
 de la verb-o en aktiv-o kaj pasiv-o.
 Esperanto hat nur ein Hilfszeitwort „sein“.
 Esperant-o hav-as nur unu help-verb-o-n „est-i“.
 Das Wort „haben“ ist nur wirkliches Tätigkeits-
 La vort-o „hav-i“ est-as nur fakt-a verb-o
 wort mit der Bedeutung „besitzen“. Man
 kun la signif-o „posed-i“. Oni
 bildet also die 2te Vergangenheit Ich habe
 form-as do la du-a-n est-int-ec-o-n „ „
 gerufen“ wörtlich „Ich bin rufend gewesen“
 „ laŭ-vort-e „mi est-as vok-int-a“
 die 3te Vergangenheit „Wir hatten gerufen“
 la tri-a-n est-int-ec-o-n „ „ „
 wörtlich „Wir waren rufend gewesen“. Die
 laŭ-vort-e „Ni est-is vok-int-a-j“. La
 2te Zukunft „Wir werden gerufen haben“
 du-a-n est-ont-ec-o-n „ „ „
 wörtlich „Wir werden sein rufend gewesen“.
 laŭ-vort-e „Ni est-os vok-int-a-j“. „
 Die 2te Bedingungsform „Wir würden geru-
 La du-a-n konjunktiv-o-n „ „ „

fen haben" wörtllich „Wir würden sein rufend
 „ „ laũ-vorte „Ni est-us vok-
 gewesen.“ Ich soll rufen (jezt). Ich sollte
 int-a-j.“ Mi est-as vok-ont-a (nun). Mi est-is
 rufen (gestern). Ich sollte rufen (es wäre
 vok-ont-a (hierau). Mi est-us vok-ont-a (est-us
 nötig, daß ich rufe). Ich werde rufen
 necesa, ke mi vok-u). Mi est-os vok-
 sollen (morgen). Die Mittelwörter der Leide-
 ont-a (morgau). La particip-o-j de la pa-
 form sind für die Gegenwart „at“ Ver-
 siv-o est-as por la est-ant-ec-o „at“ est-
 gangenheit „it“, Zukunft „ot“. Man konjugiert
 int-ec-o „it“, est-ont-ec-o „ot“. Oni konjugaci-as
 also die Leideform folgendermaßen
 do la pasiv-o-n jen-e
 Gegenwart: Ich werde gerufen, 1te Vergangen-
 est-ant-ec-o: Mi est-as vok-at-a, unu-a est-int-ec-o
 heit: Du wurdest gerufen, 2te Vergangenheit:
 ci est-is vok-at-a, du-a est-int-ec-o:
 Er ist gerufen worden, 3te Vergangenheit:
 Li est-as vok-it-a, tri-a est-int-ec-o
 Sie war gerufen worden, 1te Zukunft: Wir
 si est-is vok-it-a, unu-a est-ont-ec-o: Ni
 werden gerufen werden, 2te Zukunft: Wir
 est-os vok-at-a-j, du-a est-ont-ec-o: Ni
 werden gerufen worden sein, 1te Bedingungs-
 est-os vok-it-a-j, unu-a konjunktiv-o:
 form: Ihr würdet gerufen werden 2te Be-
 Vi est-us vok-at-a-j. du-a

dingungsform:	Sie	wären	gerufen	worden.
konjunktiv-o:	Ili	est-us	vok-it-a-j,	
Befehlsform:	Werde	gerufen!	Ich	soll gerufen
Imperativ-o:	Est-u	vok-at-a!	Mi	est-as vok-
werden	(jetzt)	Ich	sollte	gerufen werden
ot-a	(nun)	Mi	est-is	vok-ot-a
(gestern),	Wir	sollten	gerufen werden,	(es wäre
(hierau),	Ni	est-us	vok-ot-a-j,	(est-us
nötig, daß	wir	gerufen werden)		
neces-e, ke	ni	est-u vok-ata-j)		
Wir werden	gerufen werden	sollen	(morgen)	
Ni	est-os	vok-ot-a-j	(morgau)	

Übungsstück Nr. 5.

Wir haben nun die ganze Grammatik des Esperanto					
Ni	¹ est-as	² nun	⁴ la	tut-a-n	gramatik-o-n de Esperant-o
gelernt.	Beachten	Sie	gefälligst		
³ lern-int-a-j.	Atent-u	bon-vol-e			
noch	folgendes:	Wenn	man	in	
ankoraü	jen-o-n:	Ki-am	¹ oni	en	
der deutschen Sprache	ein	Verhältnißwort	ge-		
la german-a	lingv-o	prepozici-o-n			
braucht, dessen	Esperanto	Uebersetzung	nicht		
² uz-as,	ki-es	Esperant-o	traduk-o	ne	
sinngemäß ist,	gebraucht	man	daß	Verhältniß-	
laü-sen-ca	² est-as,	¹ uzas	oni	la	prepozici-
wort	„je“	z. B.	Der	einzigste	Trost in
o-n	„je“	ekz.	La	sol-a	konsol-o en
dem heutigen	Elend	ist	die	Hoffnung	auf.
la	nun-temp-a	mizer-o	est-as	la	esper-o je

eine bessere Zukunft. Ferner beachten Sie
 pli bon-a est-ont-ec-o. Plu-e atent-u,
 daß die Wortstellung in Esperanto beliebig²
 ke la vort-vic-ig-o "en Esperant-o laŭ-vol-a
 ist, jedoch ist die übliche Wortfolge, Satz-
¹ est-as, sed ⁴ est-as ¹ la ² kutim-a ⁸ vort-sin-sekv-o, sub-
 gegenstand, Satzaussage, Ergänzungen. Man darf
 jekt-o, predikat-o, komplement-o-j. Oni rajt-as
 apostrophieren den Buchstaben „a“ vom Ge-
 apostrof-i la liter-o-n „a“ de la
 schlechtswort „la“ und daß Erkennungszeichen
 artikl-o „la“, kaj la ek-kon-il-o-n
 des Hauptwortes „o“. Dadurch wird eine
 de la substantiv-o „o“. Per tio est-as pli
 größere Anzahl Reime in der Esperanto-
 grand-a nombr-o da rim-o-j en la Esperant-o-
 Dichtung erzielt. z. B. Der älteste Espe-
² poezi-o ating-at-a. ekz. La plej nal-nov-a esper-
 rantist, Anton Grabowŝki aus Warschau
 ant-ist-o Anton-o Grabowski el Varsovi-o
 brüdt aus die Gesinnung der Esperantisten
 esprim-as la sent-ad-on de la Esperant-ist-o-j
 in den poetischen Worten:
 per la poezi-a-j vort-o-j:
 „Der Heimat getreu bis zur letzten Stunde“
 „g.s mort-o fidel-a-j al hejm-a altar“
 „Fühl'n wir uns Glieder im Menschheitsbunde“
 „Ni sent-as ni-n fil-o-j de l' tut-a hom-ar“.
 Ich will Ihnen nun noch den Gebrauch
 Mi vol-as al Vi nun ankoraŭ la uz-o-n

der Anhängesilben durch Beispiele erklären, wir
 de la afiks-o-j per ekzempl-o-j klar-ig-i, ni
 wollen sie besprechen in alphabetischer Reihen-
 vol-as ili-n pri-parol-i en alfabet-a sin-sekv-
 folge, wie sie in dem Flugblatt gedruckt
 o, ki-el ili en la flug-foli-o, presat-a-j
 sind.
 8
 est-as.

I. Vorsilben (prefiks-o-j)

„bo“

haben wir schon
 3 1 2
 est-as ni jam

gelernt. Der Bruder meiner Gattin ist mein
 4
 lern-int-a-j. La frat-o de mi-a edz-in-o est-as mi-a

„dis“

Schwager. Der Vater zerriß den Brief,
 bo-frat-o. La patr-r-o dis-sir-is la leter-on-
 nachdem er ihn gelesen hatte. Die Mutter
 gi-n leg-int-e. La patr-in-o

verteilt die Früchte an die Kinder.
 dis-don-as la frukt-o-j-n al la infan-o-j.

„ek“

Das Kind schrie laut auf und brach in
 La infan-o ek-kri-is laut-e, kaj ek-
 Tränen aus. Wir erkennen jedes Wort durch
 plor-is. Ni ek-kon-as ci-u-n vert-o-n per

seine Endsilbe.
 gi-a fin-silab-o.

„eks“

Der ehemalige Kaiser von Rußland
 La eks-imperi-estr-o de Rusuj-o
 ist ermordet worden.
 1 1
 murd-it-a est-as.

„fi“

Diese Vorsilbe wird nur noch sehr sel-
ti-u-ci prefiks-o est-as nur ankoraŭ tie mal-

ten gebraucht, statt ihrer gebraucht man
oft-e uz-at-a, anstataŭ ĝi uz-as oni

meistens die Nachsilbe „ac“
plej-part-e la sufiks-o-n „ac“

„ge“

lernten wir auch schon. Ein esperantistischer
lern-is ni ankoraŭ jam. Esperant-ist-a

Redner sagt, „geehrte Damen und Herren.“
parol-ant-o dir-as. „E ĝim-at-a-j ge-sinjor-o-j“.

„mal“

kennen Sie auch schon, es ist beß-
kon-as Vi ankoraŭ jam, est-as ti-

halb überflüssig, es noch einmal zu be-
al mal-neces-a, ĝi-n ankoraŭ-foj-e pri-
besprechen.
parol-i.

„pra“

In der Urzeit lebten unsere Urahnen
En la pra-epoh-o viv-is ni-a-j pra-ul-o-j

nacht in Urwäldern auf Bäumen, und in
nud-e en pra-arb-ar-eg-o-j sur arb-o-j, kaj en
Höhlen.
kavern-o-j.

„re“

Wann werden endlich normale Lebens-
Ki-am fin-e normal-a-j viv-cir

verhältnisse wiederkehren, wann werden die
konstanc-o-j reven-os, kiam est-os la

zerstörten Städte und Dörfer wieder aufgebaut
detru-it-a-j urb-o-j kaj vilag-o-j re-konstru-at-
werden?
a-j?

II. Nachsilben (sufeks-o-j)

„ač“

Ein lieberliches, verkommenes Weib, ein
vir-in-ač-o

alter Klapper, Schindermähre, ungenießbares Ge-
ceval-a-č-o / trink-aj-ač-o

öff.

„ad“

Nach dem Vortrag folgte eine lange
Post la parol-ad-o sekv-is long-a

lebhaftest Diskussion. Das Lied, das Singen,
vigl-a diskut-ad-o. La kant-o. la kant-ad-o,

der Tanz, das Tanzen.
la dans-o, la dans-ad-o.

„aj“

Alle Waren werden täglich schlechter
Ci-u-j komerc-aj-o-j ig-as ci-u-tag-e pli mal-bon-aj

und teurer, Postsendungen sehr häufig
kaj pli-mult-kost-aj, post-send-aj-o-j tre oft-e

gestohlen, wenn man über diese Wiedertätig-
stel-at-aj, ki-am oni pri ci-ti-u-j ted-aj-

keiten klagt, erhält man als Antwort
o-j plend-as, ricev-as ²oni ¹ki-el respond-o-j-n

Grobheiten.
mal-gentil-aj-o-j-n.

„an“

Fast jeder Europäer hat in diesem

Preskau ci-u eürop-an-o est-as en ti-u-ci

Kriege schon einen lieben Familienangehörigen
milit-n jam kar-a-n famili-an-o-n

verloren. Die Dorfbewohner leiden nicht so

²per-dint-a. La vilag-an-o-j sufer-as ne ti

sehr unter dem Mangel an Nahrung,
om sub la mal-abund-o da nutr-aj-o-j,

wie die Städter. In dem Heer der „Entente“
 ki-om la urb-an-o-j. En la arme-o de la „entente“
 kämpfen Europäer, Asiaten, Afrikaner, Amerikaner,
 batal-as eŭrop-an-o-j, azi-an-o-j, afrik-an-o-j, amerik-
 ner, Australier, Christen, Muhamedaner, Bu-
 an-o-j, aŭstrali-an-o-j krist-an-o-j mahomet-an-o-j, bu-
 dhisten. Die wirklichen Esperantisten aller Län-
 dism-an-o-j. La ver-a-j esper-ant-ist-o-j de ĉi-u-j land-
 der bleiben trotz des Krieges doch Ge-
 o-j rest-as malgraŭ la milit-o tamen ge-
 sinnungsgenossen. Die Esperantisten sagen: Jeder
 sam-ide-an-o-j. La esperant-ist-o-j dir-as: Ĉi-u
 soll zwei Sprachen sprechen, mit dem Sprach-
¹est-as ³du ²lingv-o-j-n parol-ont-a kun la sam-
 genossen die Elternsprache, mit jedem Anders-
 lingv-n-o la ge-patr-a-n lingv-o-n, kun ĉi-u ali-
 sprachigen die internationale Hilfsprache.
 lingv-an-o la inter-naci-a-n help-lingv-o-n.

„ar“

Das menschliche Gebiß besteht aus
 La hom-a dent-ar-o konsist-as el
 zweiunddreißig Zähnen. Die Menschheit wird
 tri-dek-du dent-o-j. La hom-ar-o
 leiden unter den Folgen des Weltkrieges
 sufer-os sub la sekv-o-j de la mond-milit-o
 noch viele Jahrzehnte. „Er sieht den
 ankoraŭ mult-a-j-n jar-dek-o-j-n. „Li vid-as la
 Wald vor lauter Bäumen nicht.“ Die
 arb-ar-o-n pro mult-eg-a-j arb-o-j ne“. La
 chauvinistische Presse aller Länder ist mit-
 soviniis-ma gazet-ar-o de ĉi-u-j land-o-j est-as kun-

schuldig an dem Ausbruch des Weltkrieges.
kulp-a je la eksplod-o de la mond.milit-o.

„lj“ Friſchen und Hänſchen ſpielen auf den
Fri-cj-o kaj Haĉ-j-o lud-as sur la

Anien ihres Papa's.
genu-o-j de ŝi.a pa-ĉj-o.

„ebl“ Esperanto iŝt leicht erlernbar, und
Esperant-o est-as facil-e lern-ebl-a, kaj

brauchbar für alle Angelegenheiten des mensch-
uz-ebl-a por ĉi-u-j afer-o-j de la hom-a

lichen Lebens obgleich noch heute bedeutende
viv-o kvankam ankoraŭ nun eminent-a-j

Männer ſagen: „Eine künstliche Sprache iŝt
vir-o-j dir-as: „ art-e-far-it-a lingv-o est-as

eine völlige Unmöglichkeit.“
absolut-a mal-ebl-a-j-o.“

„ec“ Gerechtigkeit iŝt die Grundlage der
„just-ec-o est-as la fundament-o de la

Reiche. Gesundheit iŝt wertvoller als Reichtum
regu-o-j.“ San-ec-o est-as pli valor-a ol ric-ec-o

und Schönheit. Die Brauchbarkeit des Esperanto
kaj bel-ec-o. La uz ebl-ec-o de Esperant-o

iŝt durch 10 internationale Kongresse reŝtloŝ
est-as per dek inter-naci-a-j kongres-o-j sen-rest-e

bewiesen.
pruv-it-a.

„eg“ Iŝt Ihnen ſchon bekannt. Wir ertrinken
„eg“ est-as al Vi jam kon-at-a. Ni dron-as

ſaŝt in einem Ozean von Blut.
preskaŭ en mar-eg-o da sang-o.

„ej“ In allen Schulen der Erde lernt man,
En ĉi-u-j lern-ej-o-j de la ter-o lern-as oni,

„Du sollst nicht töten“, aber in allen Kirchen
 „Vi est-as ne mort-ig-ont-a,“ sed en ĉi-u-j preg-ej-o-j
 der Erde betet man für den Sieg der
 de la ter-o preg-as oni por la venk-o de la
 eigenen Waffen. In den Gefangenlagern lernen
 propr-a-j arm-ilo-j En la kapt-it-ej-o-j lern-as
 viele Kriegsgefangene Esperanto.
 mult-a-j milit-kapt-it-o-j Esperant-o-n.

„em“ Manche Menschen sind immer schläfrig.
 Kelk-a-j hom-o-j est-as ĉi-am dorm-em-a-j
 Göthe sagt: „Edel sei der Mensch, hilfreich
 Göthe dir-as: „Nobl-a est-u la hom-o, help-em-a
 und gut“. Wer im Leben Erfolg haben,
 kaj bon-a“. Ki-u en la viv-o sukces-o-n hav-i
 will, muß lernbegierig, arbeitsam und
 vol-as, dev-as lern-em-a, labor-em-a kaj
 sparsam sein.
 Spar-em-a est-i.

„er“ Sand, Sandkorn, Schnee, Schneeflocke, Getreide,
 sabl-o, sabl-er-o, neg-o, neg-er-o, gren-o,
 Getreidekorn, Same, Samenkorn, Blut,
 gren-er-o, sem-o, sem-er-o, sang-o
 Blutkörper, Atem, Atemzug.
 sang-er-o, spir-o, spir-er-o.

„estr“ Auch unter Schuldirektoren findet man schon überzeugte
 Ankaŭ inter lern-ej-estr-o-j trov-as oni jam konvink-it-a-j-n
 Esperantisten. In England fanden im
 Esperant-ist-o-j-n. En Angl-uj-o okaz-is en la
 letzten Jahr Esperanto-Prüfungen von Schülern
 last-a jar-o Esper-ant-o-ekzamen-o-j al lerne-j-a-nj

statt, welchen in manchen Städten der
ki-u-j-n en kelk-a-j urb-o-j la

Bürgermeister und der Magistrat bewohnten.
urb.-estr-o kaj la urb-estr-ar-o ĉe-est-is.

Der Schiffskapitän, die Heeresleitung
La sip-estr-o, la arme-estr-ar-o

„et“ kaj kennen Sie auch schon Der jüngste Sproß
„id“ kon-as Vi ankaŭ jam. La plej jun-a id-o

der Familie ist ein niedliches, dreijähriges
de la famili-o est-as ĉarm-a, tri-jar-a

Büßchen.

bub-et-o.

„ig“ „ig“ Der Krieg macht die Menschen nicht
La milit-o ig-as la hom-o-j-n ne

edler und weiser, im Gegenteil, die
pli nobl-a-j kaj pli sag-a-j mal-e, la

Jugend verwahrloßt.
junul-ar-o vagabond-ig-as, la

Massen verarmen. Nach einem Bad an
amas-o-j mal-riĉ-ig-as. Ban-int-e dum

einem kühlen Tage trockne ich mich
mal-varm-et-a tag-o sek-ig-as mi mi-n

mit dem Badetuch, an einem heißen Tag
per la ban-tuk-o, je varm-eg-a tag-o

trockne ich durch die Sonnenstrahlen in
sek-ig-as mi per la sun-radi-o-j dum

einigen Minuten. Wir wissen nur das,
kelk-a-j minut-o-j Ni sci-as nur ti-o-n,

was wir durch die Presse erfahren, und
ki-o-n ni per la gazet-ar-o sci-ig-as, kaj

die Presse darf nur mitteilen, was die
la gazet-ar-o rajt-as nur sci-ig-i, ki-o-n la

Zensur		erlaubt.	Esperanto	will
cenzur-ist-ar-o		permes-as.	Esper-ant-o	² vol-as
nicht	die	nationalen	Sprachen	beseitigen,
¹ ne	⁴ la	naci-a-j-n	lingv-o-j-n	⁸ for-i-gi,
sondern	nur	ein	allgemeines	Verstehen
¹ sed	² nur	general-a-n	⁴ kompren-on	zwischen
Verschiedensprachigen		ermöglichen.	Die	deutsche
divers-lingv-an-o-j		³ abl-ig-i.	La	german-a
Heeresleitung	sagt,	daß	^{9/10}	der
arme-estr-ar-o	dir-as,	ke	naŭ-deck-on-o-j	el la
Verwundeten	nach	kurzer	Zeit	völlig
vund-it-o-j	post	mal-long-a	temp-o	tut-e
nesen	in's	Heer	zurückkehren.	Daß
san-ig-int-a-j	en la	arme-o-n	re-ir-as.	La
U-Boot	versenkte	drei	feindliche	Schiffe,
U. boat-o	sur-fund-ig-is	tri	mal-amik-a-j-n	sip-o-j-n,
und	tauchte	dann	blitzschnell	unter.
kaj	sub-akv-ig-is	post-e	fulm-rapid-eg-e	
„il“	Die	Zerstörungsmittel	der	modernen
La	detru-il-o-j	de la	modern-a	Wissenschaft
				scienc-o
	verbesserten	sich	täglich.	Messer, Gabeln,
	pli-perfekt-ig-as	ĉi-u-tag-e.	Tranĉ-il-o-j-n,	fork-o-j-n
	Löffel,	Teller,	Gläser	usw.
			nennt	man
			²	¹ oni
	kuler-o-j-n,	teler-o-j-n,	glas-o-j-n,	ktp.
			nom-as	
mit	einem	Wort	„Eßgerät.“	
per	unu	vort-o:	„manĝ-il-ar-o“	
„in“	Mit	der	höflichen	Weiblichkeit
Kun	la	ĉarm-a	in-ar-o	wurden
				wir
				ni
schon	in	der	ersten	Lektion
jam	en	la	unu-a	lecion-o
			kon-at-ig-is.	bekannt.

„ind“ Die Opferwilligkeit der Völker für ihre
 La ofer-em-o de la popol-o-j por ili-a-j
 Freiheit und Selbstständigkeit ist bewundernswert,
 alber-ec-o kaj memstar-ec-o est-as admir-ind-a
 aber die unschuldigen Opfer dieser Schächterei
 sed la sen-kulp-a-j viktim-o-j de ĉi-ti-u buĉ-ad-o
 sind tief zu bedauern. Die Berliner
 est-as profund-e bedaur-ind-a-j. La berlin-a-j
 Museen sind erstklassige Sehenswürdigkeiten.
 muze-o-j est-as unu-a-rang-a-j vid-ind-a-j-o-j

„ing“ Als die Herrscher der europäischen Völker
 Ki-am la regn-estr-o-j de la europ-a-j popol-o-j
 im August 1914 ihre
 en aŭgust-o mil-naŭ² cent-dek-kvar si-a-j-n
 Schwerter aus den Scheiden zogen, glaubten
 glav-o-j-n³ el la ing-o-j¹ tir-is, kre-dis⁴
 sie sicher nicht, daß sie dieselben nach 4
¹ ² ³ ⁴
 li certe ne, ke ili ĉi-ti-u-j-n post kvar
 Jahren noch nicht würden zurückstecken können.
 ar-o-j ankoraŭ ne re-en-ing-ig-i pov-os.
 Auf dem Tisch jeder frommen jüdischen
 Sur la tabl-o de ĉi-u pi-a jud-a
 Familie stehen Freitag Abend zwei silberne
 jamili-o star-as vendred-o n vesper-e du argent-a-
 Leuchter. mit brennenden Kerzen.
 kandel-ing-o-j kun brul-ant-a-j kandel-o-j.

„ist“ Esperanto ist wichtig für die Angehörigen
 Esper-ant-o est-as grav-a por la an-o-j
 aller Berufe; für den Kaufmann, den
 de ĉi-u-j profesi-o-j, por la komerc-ist-o, la

Industriellen, den Handwerker, den Arbeiter,
 ndustri-ist-o, la meti-ist-o, la labor-ist-o,
 den Wissenschaftler, den Künstler, den Arzt,
 la scienc-ist-o, la art-ist-o, la kurac-ist-o,
 den Rechtsgelehrten, den Chemiker, den Seemann
 la jur-ist-o, la hemi-ist-o, la mar-ist-o
 usw. aber in allererste Reihe muß die
 ktp.; sed una-a-vic-e dev-as la
 Lehrerschaft geworden werden.

instru-ist-ar-o varb-at-a³ e st-i.²

„nj“ Mariächen, Lenchen und Lottchen besuchen mit
 Ma-nj-o, Le-nj-o kaj Lo-nj-o vizit-as kun
 ihrem Muttchen eine Vorstellung von „Hänsel
 si-a pa-nj-o prezent-ad-o-n de „Ha-c-j-o
 und Gretel.“
 kaj Gre-nj-o“.

„nj“ Deutschland, Oesterreich-Ungarn, Türkei und
 German-uj-o, Aŭstri-Hungar-uj-o, Turk-uj-o kaj
 Bulgarien kämpfen gegen Rußland, England,
 Bulgar-uj-o batal-as kontraŭ Rus-uj-o, Angl-uj-o,
 Frankreich, Italien, Belgien, Serbien, Japan,
 Franc-uj-o, Ital-uj-o, Belg-uj-o, Serb-uj-o, Japan-uj-o
 China usw. In unserm Garten wachsen
 Hin-uj-o k.t.p. En ni-a garden-o kresk-as
 Äpfel-, Birnen-, Kirsch-, Pflaumen- und
 pom-, pir-, ceriz-, prun- kaj
 Nußbäume. Der Herr hat ein goldenes
 nuks-uj-o-j La siujor-o est-as or-a-n
 Cigarrenetui verloren. Die Köchin hat eine
 cigar-uj-o-n perd-int-a. La kuir-ist-in-o est-as

wertvolle, meißner Suppenschüssel zerbrochen.
 valor-a-n, majsen-a-n sup-uj-o-n dis-romp-int-a.
 „ul“ Ein Lügner muß ein gutes Gedächtnis
 Monsng-ul-o dev-as bon-a-n memor-o-n
 haben. Seit vier Jahren wird die europäische
 hav-i. De-post kvar jar-o-j est-as la eürop-a
 männliche Jugend direkt von den Schulbänken
 vir-a jun-ul-ar-o sen-per-e de el la lern-ej-benk-o-j
 auf die Schlachtfelder, oder richtiger Schlacht-
 sur la batal-ej-o-j-n. aŭ pli prav-e buĉ-
 stätten geführt. Millionen von ihnen,
 ej-o-j-n konduk-at-a. Milion-o-j da ili,
 welche gesund und mutig hinauszogen ruhen
 ki-u-j san-a-j kaj kuraĝ-e el-marŝ-is, ripoz-as
 schon in fremder Erde. Andere Zehntausende
 jam en fremd-a ter-o. Ali-a-j-n dek-mil-o-j n
 von ihnen finden wir in den Blinden,
 da ili re-trov-as ni en la blind-ul-j
 Taubstummen, Irren und Krüppelanstalten wie-
 surd-mut-ul-, frenez-ul kaj kripl-ul-ej-o-j
 der. Auf diese Weise sichern die Kulturvölker
 ti-a-manier-e sekur-ig-as la kultur-popol-oj
 von heute ihren Kindern und Enkeln
 de l'nun lemp-o al si-a-j in-fan-o-j kaj nep-o-
 Freiheit Selbstständigkeit und Entwicklungs-
 liber-ec-o-n. mem-star-ec-o-n kaj evolu-
 möglichkeit.
 ebl-ec-o-n.
 „um“ Hals, Halstragen, Knopf, Knöpfen, Blatt,
 kol-o, kol-um-o, buton-o, buton-um-i, foli-o,

blättern, Strumpf, Strumpfband, Arm, Armband,
foli-um-i, strump-o, strump-um-o, brak-o, brak-um-o-
Hand, Manschette, Buchstabe, buchstabieren.
man-o, man-um-o, liter-o, liter-um-i.

Wir haben nun die ganze Sprache gründlich
¹Ni ²est-as ³nun ⁶la ⁴tut-a-n ¹lingv-o-n ²fund-e
durchgearbeitet, und ich hoffe, daß die von
⁵tra-labor-int-a-j, kaj ³mi ¹esper-as, ²ke ³la ³de
mir angewandte Methode Ihnen ein rasches,
⁴mi ⁵uz-it-a ⁶metod-o ⁸al Vi ⁷rapid-a-n
müheloses Erlernen ermöglichen wird.
sen-pen-a-n lern-ad-on ebli-ig-os.

Ich werde Ihnen nun einige Fragen
¹Mi ³al Vi ¹nun ²kelk-a-j-n ¹demand-o-j-n
stellen, und bitte Sie, dieselben zu übersetzen
²far-os, kaj ²pet-as ¹Vi-n ¹il-i-n ¹traduk-
und in Esperanto zu beantworten.
kaj en Esper-ant-o respond-i.

- Frage 1 Was ist Esperanto?
" 2 Wer ist der Schöpfer von Esperanto?
" 3 Welches Ziel hat Esperanto?
" 4 Woran (durch was) erkennt man die
Wortart?
" 5 Was für eine Grammatik hat Esperanto?
" 6 Wieviel Geschlechtswörter hat Esperanto?
" 7 Was wissen Sie über die Betonung?
" 8 Warum ist die Regel über die Betonung
nötig?

Frage 9 Wie lautet die Regel über die Verhältnisswörter?

- " 10 Was ist in Esperanto der Buchstabe „j“?
- " 11 Wie bildet man den 4ten Fall?
- " 12 Wann gebraucht man den 4ten Fall?
- " 13 Wie bilden Sie die besitzanzeigenden Fürwörter?
- " 14 Was ist in Esperanto die Endsilbe „as“?
- " 15 Woran erkennen Sie das Umstandswort?
- " 16 Bilden Sie die erste Person Mehrzahl der 2ten Vergangenheit der Latform von dem Worte „sagen.“
- " 17 Was ist in Esperanto die Nachsilbe „in“?
- " 18 Wie nennen Sie einen 80jährigen Mann?
- " 19 Wie nennen Sie eine Temperatur von minus 25 Grad?
- " 20 Wie bilden Sie die 2te Steigerung?
- " 21 Wann begann der Weltkrieg?
- " 22 Wie nennen Sie mit einem Wort die Gegenstände auf Ihrem Schreibtisch?
- " 23 Was darf man in Esperanto apostrophieren?
- " 24 Wie nennen Sie eine Anstalt für Kinder, welche keine Eltern haben?
- " 25 Wieviel Zeit brauchten Sie für die Erlernung von Esperanto?

